

Tisztelt Olvasónk!

A Hitelintézeti Szemle rendkívüli kiadványát tartja a kezében. Rendkívüli abban a tekintetben, hogy ebben a számban a magyar bankrendszer érdekképviselőinek 111 éves múltja visszatekintő történetét egyedülálló módon feldolgozó, nagyon hasznos és érdekes tanulmányt olvashatja el. Az esszé apropója, hogy negyedszázados fennállását ünnepli a Magyar Bankszövetség, s ebből az alkalomból a munka – korlátozott példányszámban – könyv formában is megjelenik. A Hitelintézeti Szemlében történő közreadásával az a célunk, hogy az értékes anyag minél szélesebb körben álljon rendelkezésre hűséges olvasóink számára is.

A Magyar Bankszövetség történek szerves része a Hitelintézeti Szemle, amelyben 2001. évi megalapítása óta több száz szerző értékes tanulmánya jelenthetett meg és szolgálhatta a bankszakma fejlődését.

Ezt az alkalmat felhasználva köszönjük meg a szerkesztőbizottság tagjainak, olvasóinknak és szakmai partnereinknek azt a munkát, amely lehetővé tette, hogy a Magyar Bankszövetség és a Nemzetközi Bankárképző Központ együttműködésével megjelenő Hitelintézeti Szemle 13 évig a bank- és pénzügyi szakma elismert tudományos szaklapja legyen.

Dr. Kovács Levente
a szerkesztőbizottság elnöke

Marsi Erika
felelős szerkesztő

A kötet megjelenését támogatta a

Írta

Müller János – Kovács Tamás – Kovács Levente

Lektorálta

Botos Katalin, Kollega Tarsoly István

Illusztrációk

Magyar Bankszövetség

Készült

a Magyar Bankszövetség megalapításának
25. évfordulója alkalmából a Magyar Bankszövetség ünnepi
Testületi Ülése napján, 2014. április 25-én

A tanulmány eredetileg a Tarsoly Kiadó gondozásában jelent meg (Budapest, 2014)

TARTALOM

Előszó – 25 éves a Magyar Bankszövetség (<i>Dr. Patai Mihály</i>)	200
Történeti háttér	202
Érdekképviselés 1945 után	218
Az 1948 és 1987 közötti időszak	223
A Magyar Bankszövetség megalakulásától a privatizációig (1989–1995)	230
Bankprivatizáció és a modern bankrendszer kialakulása (1995–2008)	243
A bankszektor a válság éveiben (2008–2010)	259
A 2010 utáni időszak	269
Függelék	280
A Magyar Bankszövetség tisztségviselői és munkatársai	280
Aranykaptár-díjazottak	282
A Magyar Bankszövetség kiadványai	284
A TÉBE-kiadású könyvek jegyzéke	285
Irodalomjegyzék	294

MÜLLER JÁNOS – KOVÁCS TAMÁS – KOVÁCS LEVENTE

A Magyar Bankszövetség története

Előszó

25 éves a Magyar Bankszövetség

Kedves Olvasó!

Ez a könyv, amelyet Ön most a kezében tart, és éppen csak belelapozott, abból a szándékból született, hogy egyike legyen a hiteles, épp ezért fontos, megkerülhetetlen kordokumentumoknak. Az alkalom egyértelmű: negyedszázada alapították meg eleink a Magyar Bankszövetséget, tehát jubileumi év van, amikor ünnepelni is, emlékezni is ildomos.

Ez a könyv az utóbbira helyezi a hangsúlyt, a tényeken alapuló, s ekként talán az előítéletekkel is szembeszállni képes, tárgyilagos, tudományos emlékezetre. S éppen, mert ez az igény iniciálta, rögtön el is szakad a 25 év ünnepi korlátjától, s a valós elődök történetét is feldolgozva visszamegy az évszázadnál távolibb, de a lapokon kézzelfoghatóvá váló, látható közelségbe kerülő múltba.

Korántsem köztudott, hogy a hitelintézeti szektor érdekképviselője hazánkban 111 évvel ezelőtt kezdődött el szervezeti formában. Pénzintézetek Országos Egyesülése (POE) néven 1903-ban jött létre az első ilyen jellegű tömörülés Magyarországon. 16 esztendővel később, 1919-ben még párhuzamos szervezatként követte a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete, ám a későbbiekben – a POE beolvadásával – már az egységes szervezet vált minden érdemi funkció letéteményesévé. Mi pedig, a mai Magyar Bankszövetség, deklaráltan az elődünknek tekintjük a Takarékpénztárak és Bankok Egyesületét.

A könyv lapjain megelevenednek a küzdelmes időszakok, amelyek a szövetségek és az általuk képviselték életében korszakos, többször tragikus kihívásokat jelentettek: háborúk, hiperinflációk, rendszerváltozások. Mai kihívásaink és feladataink között is sok tanulsággal gazdagodhatunk, ha időt és figyelmet fordítunk eleink munkájára, amelynek én most csak három elemét ragadom ki, mint amelyekre külön is érdemes az Olvasó szíves figyelmét felhívnom:

1. Az érdekképviselők mindenkor a szakmaiság talaján állva végezték munkájukat.
2. Mindenkor megkeresték a kormányzattal való együttműködés azon lehetőségeit és módszereit, amelyek a legnehezebb időkben is biztosították a szakma fennmaradását, működőképességét.
3. Amellett, hogy a pénzügyi tevékenységek gazdaságfejlesztő szerepéhez szükséges feltételek biztosításán dolgoztak, a pénzügyi ismeretek terjesztésére is igyekeztek erőt és figyelmet áldozni.

Ma a Magyar Bankszövetség hazánk egyik legjelentősebb érdekképviselői szervezete. Ez természetesen nem lenne lehetséges a nagyszerű elődök áldozatos munkája nélkül. E könyvvel előttük is tisztelgünk, tanításaikból okulunk. Közös szakmai múltunk tudományos alapossággal történő, igényes bemutatásáért pedig köszönet illeti a szerzőket, s kiemel-

ten szervezetünk főtítkárát, Kovács Leventét, akinek kutatói, írói és szervezői elkötelezettsége alapvetően meghatározta e könyv létrejöttét és minőségét.

E pénzügyszakmai és -történeti tényekben és összefüggésekben, újdonságokban és érdekességekben is bővelkedő, tudományos igényű kötet olvasását szeretettel ajánlom minden kollégánknak, a szakmánkkal ismerkedőknek, a legutóbbi évszázad történelmében érdekelteknek és mindazoknak, akik nyitottak a minket körülvevő, a múlt folyamataiból kibontakozó világ iránt.

Budapest, 2014. április

Dr. Patai Mihály
A Magyar Bankszövetség elnöke

Történeti háttér

Számos helyen és értelemben olvashatjuk, hogy 1867 után aranykor köszöntött be Magyarországon. Ez a megállapítás természetesen igaz volt a bankszektorra, a bankvilágra is. Számos pénzügyi intézet alakult ebben az időszakban, és számottevő külföldi tőke is megjelent az országban. Természetesen a kor gazdasági válságai nem kerültk el Magyarországot sem, amely ezáltal is érezhetően az európai, mi több, a világgazdaság részévé vált a 19. század végére. A pénzügyi szektor virágzását mutatja, hogy a 20. század első évében már 987 bank és takarékpénztár működött a Magyar Királyságban, de számuk 1905-ben már elérte az 1183-at.

„A 20. század első éveit a pénzügyi intézetek alapítási kedv növekedése jellemezte, hiszen 1901 és 1905 között nemcsak sorra nyíltak a nagy budapesti hitelintézetek fiókjai a vidéki városokban, hanem mellettük a fővárosban 11, a vidéki centrumokban 96 új bank és takarékpénztár kezdete meg működését. A hazai bankrendszer jellemző vonása lett az erős központosítotttság és a kismértékű specializáció, amely abban is tükröződött, hogy a hitelintézetek és a takarékpénztárak mindegyike csaknem valamennyi üzletággal foglalkozott... meghatározó tényezője lett a magyarországi pénzügyi rendszernek a külföldi tőkerészesedés viszonylag magas aránya, a bankok és az ipari vállalatok közötti közvetlen kapcsolatépítés kiterjedtsége, a hitelintézeti befolyásnak a gazdaság minden területén való érvényesülése.”¹

A kor legjelentősebb pénzügyi intézetei a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, Magyar Általános Hitelbank, Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület, Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank, Magyar Jelzálog Hitelbank, Magyar Földhitelintézet, Magyar Bank és Kereskedelmi Részvénytársaság, valamint a Hazai Bank voltak. Nélkülük a tőkés gazdaság kialakulása, az ipar, a bányászat finanszírozása elképzelhetetlen lett volna a dualista korban.

Pusztán a működő pénzügyi intézetek száma is indokolta, hogy a bankok, takarékpénztárak, illetve az ebben a szektorban dolgozók létrehozzák a maguk érdekvédelmi és képviselői szervezeteit. A kor szellemének megfelelően számos szervezet, egyesület alakult, amelyek közül a legfontosabbak a következők voltak:

- Pénzügyi intézetek Országos Egyesülése
- Bankárok és Értékpapírkereskedők Országos Egyesülete (Budapest V., Tözsdepalota, elnök: Fleissig Sándor)
- Pénzügyi intézeti Tisztviselők Országos Egyesülete (Budapest V., Akadémia utca 6., elnök: Erdőssy Antal)
- Magyar Pénzügyi Szindikátus (Budapest V., Bálvány utca 7., elnök: dr. Teleszky János)
- Keresztény Pénzügyi intézeti Tisztviselők Szövetsége (Budapest VIII., Eszterházy utca 4., országos elnök: Zsembery Gyula)
- Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete

¹ Botos János: Bankvilág, pénzvilág. In: Kollega Tarsoly István [szerk.]: Magyarország a XX. században. II. kötet. Babits Kiadó, Szekszárd, 1997. 656.

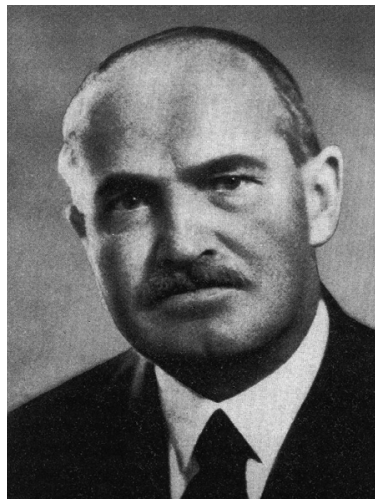
A Magyar Bankszövetség történelmi elődeinek a Pénzintézetek Országos Egyesülése és a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete tekinthető, ugyanis ezek voltak a 20. század első felében a legfontosabb érdekvédelmi szervezetei a banki közösségnek.

A Pénzintézetek Országos Egyesülése (POE) 1903-ban alakult, Budapest V. kerület, Tükör utca 8. szám alatti székhellyel (székhelye később az V. kerület, Sas utca 1. lett). A POE egy táborba igyekezett gyűjteni az ország összes pénzintézetét, hogy „*anyagi és erkölcsi érdekeiket együttesen képviselje, megvédje, előmozdítsa és érvényre juttassa*” azt, ami „*megfelel a hazai pénzintézetek fontos szerepének a nemzetgazdaság életében*”. Az Egyesülés működésének első időszakában főleg a vidéki bankokat és pénzintézeteket fogta össze. Céljait az Alapszabály a következőképpen foglalta össze:²

- a hazai hitelviszonyokat és a pénzintézeti élet összes kérdéseit éber figyelemmel kíséрни, tanulmányozni, azokban állást foglalni;
- a pénzintézetek sérelmeiről, fejlődésüket gátló körülményekről a törvényhozást, a kormányt és a közvéleményt tájékoztatni;
- a hazai pénzintézetek erősítéséhez, fennmaradásuknak biztosításához és érdekeik előbbre viteléhez szükséges kormányzati vagy társadalmi intézkedések kezdeményezése, mások hasonló irányú kezdeményezéseinek támogatása;
- a hazai hitelviszonyokat, különösen a pénzintézeteket érintő kérdésekről és törekvésekről a sajtót s ezúton a közvéleményt tájékoztatni;
- a hazai pénzintézetek körében egyöntetű ügyvitelt, könyvelést és mérlegkészítést meghonosítani;
- a hazai pénzintézetek tisztviselőinek anyagi és erkölcsi érdekeit előmozdítani, szakismereteik fokozását, nyugdíjügyük rendezését lehetővé tenni.

A fennmaradt dokumentumok arról tanúskodnak, hogy bár a Pénzintézetek Országos Egyesülésének fontos és úttörő szerepe volt, a magyar pénzintézeti szektorban mégsem tudott nagy befolyásra és elismertségre szert tenni. Ennek oka talán abban keresendő, hogy elsősorban a vidéki bankok és takarékpénztárak köréből kerültek ki tagjai, majd a trianoni békeszerződést követően az elcsatolt területekkel számos tagját is elvesztette.³

A másik jelentős szervezet a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete (TÉBE) 1919. január 23-án alakult meg 23 taggal. Székhelye Budapesten, az V. kerületi Fürdő utca 2. szám alatt volt. Alapításakor az igazgatói poszt betöltetlen maradt, az igazgatóhelyettes és jogtanácsos dr. Sichermann Bernát, az első főtitkár pedig Kresz Károly volt. Az egyesület célját így határozta meg:

Kresz Károly TÉBE-főtitkár

2 Részletesen lásd: Dr. Galánthai Nagy Sándor [szerk.]: Nagy Magyar Compass 1918/9–1919/1920. Budapest [é. n., k. n.]

3 Botos János: A magyarországi pénzintézetek együttműködési formái és keretei. Budapest, 1994. 19., 25.

„a magyar takarékpénztárak, bankok és bankárok együttes érdekeit megvédeni s előmozdítani, – így nevezetesen: képviselni őket közösen érintő kérdésekben, – hatóságok, alkalmazottak és más érdekkörök irányában, – egységes eljárást biztosítani mindennemű gazdasági ügyeikben, – korszerű, egyöntetű üzleti gyakorlat kifejlődését elősegíteni.”⁴

Megjegyezzük, hogy az alapításkor elfogadott Alapszabály nem található meg, hasonlóan néhány később hozott módosítása sem. A TÉBE Alapszabályát a POE-val való egyesülés során értelemszerűen módosították.⁵ Az így létrejött egyesület célját a módosított Alapszabály a következők szerint határozta meg:

„A magyar takarékpénztárak, bankok és bankárok együttes érdekeit megvédeni és előmozdítani, így nevezetesen: képviselni őket közösen érintő kérdésekben hatóságok, alkalmazottak és más érdekkörök irányában, egységes eljárást biztosítani mindennemű üzleti és jogi ügyekben – elősegíteni korszerű, egyöntetű üzleti gyakorlat fejlődését. Az egyesület tagjai közös gazdasági érdekeik megóvására külön megállapodásokat (például közös beszerzés, egységes üzletszabályzat stb.) létesíthetnek.”⁶ Az egyesület tagjai lehetnek belföldi pénzüzetek, valamint külföldi vállalatok magyarországi fiókjai. A tagbankok jogaikat az üléseken kiküldötték útján gyakorolhatták.

A TÉBE megalakulásától kezdve körözüvényben tájékoztatta tagjait a fontosabb eseményekről, jogszabályi változásokról, testületi döntésekről és általában bármilyen, a TÉBE-tagokat érintő eseményről. Az egyesület 39 éves működése során közel öt és fél ezer körlevelet adott ki. Ezek közül a 7-es számú körözüvény tartalmazza azt a jegyzőkönyvet, amelyet 1919. október 6-án vettek fel az Egyesület előkészítő bizottsági üléséről.⁷ A hivatalos döntési folyamat általában az volt, hogy a fontosabb kérdésekről egy előkészítő bizottság tárgyalt (ennek tagjait meghatározott időre választották), és az előkészítő bizottság javaslatai alapján döntött később a TÉBE ügynevezett teljes ülése. Ez a döntéshozatali rend csak a POE-val való egyesülést követően változott, amikor a legfelső döntési szint a közgyűlés lett (l. később). Ezt az ülést, mint később sok éven át még számosat, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankban tartották. Talán ezzel is magyarázható, hogy a TÉBE számos irata a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank iratai között található meg. Annak ellenére, hogy a TÉBE alapításának időpontját 1919 januárjában jelölik meg, még októberben is arról tárgyaltak, hogy az alapszabályban milyen változásokat kell végrehajtani annak érdekében, hogy az egyesület jogi személyként bejegyezhető legyen.

A TÉBE létrejötte egybeesett az I. világháború végével, az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával és a történelmi Magyarország szétesésével. 1918 és 1919 zavaros eseményei után az I. világháború örökségét és a bankszektorra való kihatását olvashatjuk abban az „Emlékiratban”⁸, amelyet a TÉBE az antanthatalmak budapesti katonai missziójához intézett 1919. december elején. Ebben arról panaszkodnak, hogy az ország megszállott területein a magyarországi bankok követeléseinek elbírálásánál nem veszik figyelembe a követelések jogosságát. Kérik a katonai misszió közbenjárását, hogy a békeszerződés végleges

4 Részletesen lásd: Nagy Magyar Compass, 1918/9–1919/20.

5 MNL OL, Z 41, 604. csomó, Alapszabály

6 MNL OL, Z 41, 604. csomó, A TÉBE módosított Alapszabálya, 1928.

7 MNL OL, Z 41, 604. csomó, 004 másolat

8 Az „Emlékirat” az akkori diplomáciai érintkezés egyik formája volt; amikor egy civil szervezet és nem a kormány kereste meg külföldi hatalom vagy hatalmak képviselőit.

aláírásáig a megszállott területekről a TÉBE tagintézetei képesek legyenek a hosszú idő óta kifizetetlen és hátralékban lévő követeléseiket érvényesíteni. A pénzüzeteknek ez a kérése nem járt sikerrel. Ez többek között azzal is magyarázható, hogy a pénzüzetek bekapcsolódtak a békeszerződés előkészítésébe, és igyekeztek a tárgyalásoknak is aktív résztvevői lenni, a döntéseket befolyásolni.

Így nem csodálkozhatunk azon, hogy a TÉBE egy másik „Emlékirat”-ot is intézett a pénzügyminiszterhez 1919 decemberében, a békeszerződés tárgyában. Az ebben való munkára a TÉBE vezetése egy háromfős bizottságot jelölt ki Hegedüs Lóránt, Walder Gyula és dr. Reményi-Schneller Lajos személyében.⁹ A TÉBE sérelmezte továbbá azt is, hogy a békeszerződés szövege Ausztriát és Magyarországot azonos felépítésű országgént kezelte, holott míg az Ausztriától elszakított területek bizonyos fokig önálló gazdasági egységek voltak, addig a Magyar Királyság gazdasági és jogi értelemben is egységes állam volt.¹⁰

A történelmi folyamatok tükrében meglepő, hogy a gazdasági és pénzügyi kérdésekkel foglalkozó, kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező bankok képviselői az akkori külpolitikai realitásoktól milyen mértékben távol álló következtetéseket vontak le, és milyen javaslatokat tettek a kormánynak. Miközben folytak a trianoni béketárgyalások, majd végül aláírták a békeszerződést, az ország külgazdasági kapcsolatai erőteljesen beszűkültek. A gazdaság talpra állítását, a háborús károk helyreállítását tovább rontották az aláírt békeszerződés feltételei.

A TÉBE elismertségét és társadalmi súlyát mutatja, hogy 1920 januárjában Hegedüs Lóránt bejelentette: a béketárgyalások előkészítő bizottsága számára készített anyagok alapján a kormány elhatározta, hogy a TÉBE javaslatait, mint fontos magyar érdekeket, a párizsi tanácskozásokon előterjeszti. A kormány egyben azt is eldöntötte, hogy a magyar delegációban egyetlen gazdasági szakértő lesz, mégpedig Hegedüs Lóránt TÉBE-igazgató. Tudjuk, a trianoni békeszerződésben a vesztes fél, vagyis Magyarország véleménye, érdekei nem számítottak. Így az elkészült háttéranyagok, akár a TÉBE készítette, akár Teleki Pál ún. „vörös térképére” gondolunk, sem tudták befolyásolni a döntéseket. Az 1920. június 4-én aláírt béke lezárta a háborút. Immár az ország zilált viszonyainak a konszolidálása, az élet normalizálása lett a politika fő feladata. Hegedüsből

Hegedüs Lóránt 1872–1943
pénzügyminiszter, TÉBE-igazgató

⁹ MNL OL, Z 41. uo.

¹⁰ Uo.

1920 decemberében pénzügyminiszter lett a gróf Teleki Pál nevével fémjelzett kormányban, vagyis a TÉBE-nek új igazgatót kellett keresnie.¹¹

A háború pénzügyi következményei azonban jóval túlmutattak országhatárokon és időn. A Pénzügyminisztérium leiratát¹² 1921 májusában adta közre a TÉBE. Ebben közölték, hogy a létrejött csehszlovák állam területén lévő cégek betéteit zárolták, ugyanakkor meghatározott felvidéki pénzintézetek budapesti bankokban elhelyezett betéteit, folyószámla-követeléseit feloldották. Szinte ezzel egy időben, május 7-én küldte át a Pénzügyminisztérium a TÉBE-nek szigorúan bizalmas formában az angol és a magyar kormány között a háború előtt keletkezett adósságok rendezéséről szóló egyezmény tervezetét is. Ez egyrészt előirányozta, hogy a magyar fél a békeszerződést Nagy-Britannián kívül a brit dominiumokra nézve is érvényesnek tekinti, másrészt érvénybe kell léptetni azt a klíringrendszert, amelynek döntéseit a brit klíringhivatal hozza meg.¹³ Nagy-Britanniához hasonlóan Franciaországgal is rendezni kellett a trianoni békeszerződés 231. cikke alá eső tartozásokat, amelyekről a Francia Köztársasággal kötött Egyezmény rendelkezett, végül pedig törvényjavaslat is született.¹⁴

A TÉBE előkészítő bizottsága 1921. július 11-i ülésén, báró Ullmann Adolf elnökle-tével, gróf Bethlen István miniszterelnöknek a Nemzetgyűlésben június 8-án elmondott beszédét vitatta meg.¹⁵ A bankárok sérelmesnek, méltatlannak és igazságtalannak tartották a miniszterelnök bizonyos, a pénzintézeteket kritizáló kijelentéseit.¹⁶ Rávilágítottak arra is, hogy a nemzetközi üzleti kapcsolatokból kiszorulnak, hiszen valuta- és devizaellátmányuk óriási összegeket köt le, és ami még fontosabb, hogy a fennálló politikai viszonyok folytán a törvényhozás naponta hoz új intézkedéseket, ami miatt a helyzet teljesen bizonytalan, a pénzintézeteknek fokozott mobilitásra kell törekedniük. A Bethlen István nevével fémjelzett kormányzási időszak gazdaságpolitikájának ez volt az egyik legélesebb kritikája a pénzintézetek részéről.

1921. november 14-én „*tiszteletteljes felterjesztést írtak a nagyméltóságú királyi kormányhoz*”, amelynek tárgya a külfölddel való gazdasági összeköttetés sürgős kiépítése volt. „*A nemzetközi árucserében való részvételünk emelése elsősorban diplomáciai úton érhető csak el. Fájdalom, sorompók zárják el határaink nagy részét még mindig, melyek eltűnését talán a békeszerződések fokozatos végrehajtása során lehet remélnünk...*”¹⁷

Fennállásuk óta először vetették fel a bankok, hogy a külföldi gazdasági elszigeteltség lehetlenné teszi a gazdasági kilábalást, valamint, hogy szükséges a trianoni békeszerződések fokozatos végrehajtása, különben elhagyja az országot a kereskedelem és a pénzpiac.

A trianoni békeszerződés megkötését követően az abban foglalt gazdasági és pénzügyi elszámolásokról a Pénzügyminisztérium törvényjavaslatot készített elő, amelynek egyes pontjait a TÉBE a pénzügyminiszternek írott levelében élesen kritizálta. Az 1922-ben írott levél első felében felsorolták a magyar pénzintézetek tevékenységének érdemeit a legutóbbi 50 év

11 Botos (1994): i. m., 30.

12 Abban az időben a Pénzügyminisztérium a jogszabályokból következő feladatokat, a nemzetközi tárgyalások bankokra vonatkozó következményeit ún. leiratokban közölte.

13 MNL OL, Z 41, 604. csomó, 673. sz. körözvény

14 Uo.

15 Uo.

16 MNL OL, Z 41, 604. csomó

17 Uo.

során, majd arra figyelmeztették a minisztert, hogy a bankok érdekeit is érintő jogszabályok és rendelkezések megalkotása során ne hagyja figyelmen kívül az igazság követelményét. Ezek mellett a következőket is olvashatjuk: „A valóság az, hogy jogrendszerünkben a háború előtti korona a jelenlegi koronával azonosíttatik. Ez lehet közgazdasági szempontból téves és káros, tény azonban, hogy maga az államhatalom az, mely ezen elvet ez idő szerint is fenntartja... Ezen alapelvből kifolyólag a pénzügyintézetek is saját, régi követeléseikért a mostani koronát kénytelenek elfogadni, maga az állam is régi, korona tartozásait ez alapján teljesíti és így a dolog természete szerint a pénzügyintézetek is jogosultak, de kénytelenek is saját tartozásaikat ez alapon kielégíteni.” Vagyis a korona értékének meghatározása létkérdés volt a bankok számára, hiszen a békeszerződés szerint a győztes államokban okozott károkat vagy megsemmisült javakat a veszteseknek kellett megtérítenie.

1922 februárjában a TÉBE főtitkára, Kresz Károly bizalmas jelentésben számolt be berlini, londoni és párizsi tárgyalásairól. Ezek középpontjában még mindig a háborút követő nemzetközi adósságrendezési kérdések álltak. A berlini találkozásról így írt: „A legnagyobb előzékenységgel fogadtak és a maguk részéről is hangsúlyozták annak fontosságát, hogy Németország, Ausztria és Magyarország illetékes tényezői között a békeszerződés kérdéseiben egyöntetű felfogás esetén minden esetben több reménység van az entente (az antant régies neve – K. L.) álláspontjával szemben a mi álláspontunk érvényesítésére. A különböző érdekek sajnos azonban nem mindig teszik lehetővé azt, hogy Németországgal azonos állásponton legyünk.”¹⁸

Tanulságos felidézni a londoni tárgyalások kapcsán készült jelentést, amelyből Magyarország akkori nemzetközi megítéléséről kapunk képet. „Londoni tartózkodásunkat felhasználtuk arra, hogy a vezető bankembereket és egyéb mérvadó urakat, akikhez összeköttetés révén bejuthattunk, Magyarország pénzügyi és gazdasági helyzetéről informáljuk. (A beszélgetőpartnerek között megemlíti John Maynard Keynes-t, a Cambridge-i King's College tanárát is – M. J.) Igyekeztünk velük megértetni, hogy Magyarország gazdasági rekonstrukciója egyik leglényegesebb kelleke Európa gazdasági konszolidációjának és hangsúlyoztuk, hogy Magyarország, melyet a forradalmak, bolsevizmus és a román megszállás igen nagymértékben gyengítettek, épp oly kevésbé van abban a helyzetben, hogy jóvátételt fizethessen, mint Ausztria. Ezzel szemben azt a nézetet találtuk, hogy amíg Ausztriát mindenki a legnagyobb sajnálattal nézi, általában rólunk az a nézet, hogy gazdaságilag lényegesen erősebbek és fizetőképesebbek vagyunk, mint Ausztria.”¹⁹

A londoni megbeszélések zárómondatai kemények és magyar szempontból kijózanítóak voltak:

„A hitelezők merev álláspontjának jellemzésére csak azt az egy példát akarom felhozni, hogy az egyik magánbankár, akit felkerestünk a következőket mondotta: *You are quite wrong in Hungary if you believe you will squeeze us out some 20 or 30 percents of the capital. (Nagyon tévednek, ha azt hiszik, hogy talán a tőke 20 vagy 30%-át ki fogják belőlünk préselni.)*”²⁰

1922 júliusában Kállay Tibor pénzügyminiszter magához kérte a nagyobb bankok vezetőit. A megbeszélésen a korona további romlásának megakadályozásáról folytattak

18 MNL OL, Z 41, 604. csomó, 673. sz. körözüvény

19 Uo.

20 Uo.

TÉBE által kiadott könyvek

Fotó: Horváth Bence

konzultációt. Egyetértettek abban, hogy a koronának az utóbbi időben történt elértéktelenedése nem indokolt, és mindent el kell követni a további romlás megakadályozása érdekében. A miniszter kijelentette, hogy kényszerrendszabályokat nem akar alkalmazni, fenn kívánja tartani a külföldi fizetési eszközök szabad forgalmát. Ugyanakkor elvárta, hogy a pénzügyintézetek saját hatáskörükben kerüljenek el minden spekulációs vásárlást, külföldi fizetőeszközben pedig csak akkor nyújtsanak hitelt, ha arra a tényleges áruforgalom finanszírozása miatt van szükség. Ugyanebben a témában néhány nappal később a TÉBE ismét ülést tartott, és úgy határozott, hogy „Tekintettel a mind inkább fokozódó pénzzsűkésre, valamint az ezidei termés értékesítésével kapcsolatos rendkívüli hiteligényekre, a TÉBE kötelekésbe tömörült pénzügyintézetek köteleességüknek tartják, hogy tőkeerejüket elsősorban annak a szükségletnek kielégítésére fordítsák, amely az ország termelő gazdasági munkájában részt vesz.”²¹ Ezen az ülésen azt is elhatározták, hogy a TÉBE tagjai további intézkedésig külföldiek számára állandó jellegű koronahiteleket egyáltalán nem nyújtanak. Szeptemberben a Devizaközponttal kapcsolatos ügyekről tárgyaltak és kifejtették, hogy a TÉBE mindenkor igyekezett a Pénzügyminisztérium és a Magyar Királyi Állami Jegyintézet kéréseit figyelembe venni, állásfoglalásukat azonban nem mindig vették figyelembe.²²

Az Egyesület 1923-as tevékenységéről szóló jelentése – amelyet csak 1924 áprilisában tettek közzé – egy egész fejezetet szentel a békeszerződési ügyeknek. Számot adtak arról, hogy 1921 és 1923 között mely országokkal sikerült egyezményeket aláírni (Csehszlovákia, Olaszország, Jugoszlávia), ahol a pénzügyminiszter kérésére a TÉBE-t dr. Nyulászi János képviselte, a Békeszerződési Bizottság pedig egész éven át folytatta működését. A jelentés bevezetése pesszimista hangvételű: „A magyar pénzügyintézetek a világháború befejezése óta jóformán állandó küzdelemben állottak. Ez a küzdelem kettős forrásból eredt: egyrészt a veszített háború súlyos örökségének a likvidálásából, másrészt a közép-európai gazdasági rendszer felbomlása nyomán előállott valutadepreciálódásból. Az 1919–22 évekről kiadott

21 MNL OL, Z 41, 604. csomó, 845. sz. körözvény

22 Uo.

*jelentésünk... azt a pesszimiztikusnak látszó megállapítást kockáztatta meg, hogy sajnos még távolról sem értünk a küzdelmek végére... A gondokkal teli, nehéz esztendőnek második felében felcsillámlott a remény sugara. A kormánynak a külföldi illetékes tényezőkkel az ország talpra állítása érdekében megindított tárgyalásai eredménnyel jártak, s most jelentésünk közzétételének idejében (1924 áprilisában – M. J.) már kifejezést adhatunk annak a bizalomteljes várakozásnak, hogy a külföldi kölcsön révén az államháztartás egyensúlyának helyreállítása és a Jegybank felállításával kapcsolatban pénzünk értékének és ezzel együtt viszonyainknak stabilizációja fog előállni.*²³

Az ország helyzete, a nemzetközi közösség egyre erősödő elvárása és a józan gazdasági gondolkodás is indokoltta tette, hogy a Magyar Királyság hozza létre az önálló jegybankját. Ezt az 1924. évi V. törvénycikk meg is tette, létrejött az önálló Magyar Nemzeti Bank.²⁴

Ez a változás természetesen megjelent a bankok és a TÉBE életében is, ugyanis a TÉBE az MNB alapító részvényese lett.²⁵ Az Egyesület 1924. április 26-án küldte körbe a Devizaközpont értesítését, amelynek tárgya: „*Befizetés a Magyar Nemzeti Bank részvényjegyzésére*”, ez a bankokat az alábbiakra szólította fel:

„Van szerencsénk a M. Kir. Állami Jegyintézet Budapesti Főintézete, mint a Devizaközpont vezetőjének mai napon kelt körlevelét teljtartalmúlag közölni:

A Devizaközpont mindazon pénzintézeteknek, melyek az alapítandó Magyar Nemzeti Bank részvényjegyzésénél jegyzési és befizetési helyként ki vannak jelölve, generális engedélyt ad arra, hogy:

- 1. az alapítási tervezet szerint a szóban forgó részvénybefizetésre fel nem használható, de a Devizaközpont által jegyzett devizákat vagy valutákat a tulajdonukban lévő és az említett célra felhasználható devizákra és valutákra, vagy arany pénzre átcsereéljenek, mely csere azonban csak a Devizaközpont által jegyzett árfolyamok keretén belül eszközölhető: az alapítandó Nemzeti Bankkal szemben azonban csak a csereként átengedett és a befizetés céljaira felhasználható pénznem szolgálhat tényleges befizetésül.*
- 2. a jegyzés céljaira devizát, valutát, vagy aranyat kölcsön vehessenek és kölcsön adhassanak, mely esetben azonban sem a kölcsönadó, sem a kölcsönvevő fél a kölcsön tárgyát képező pénznemet a Devizaközponttól, vagy annak jogutódjától nem igényelheti.*²⁶

Az 1924. április 25-én kelt körlevelében már arról tájékoztatta a bankokat a TÉBE, hogy „*a Pénzügyminisztériumtól nyert értesülésünk szerint a Magyar Nemzeti Bank felállítására vonatkozó törvény f. hó 27-én fog kihirdettetni, a jegyzési idő f. hó 28-tól május 7-ig bezárólag tart. Az aláírási felhívásokat és a jegyzési nyilatkozatokat a Magyar Királyi Államnyomda fogja rendelkezésre bocsátani.*”²⁷

A május 6-i ülésen Kresz Károly már arról számolt be: a TÉBE mindent megtett annak érdekében, hogy a Jegybank részvényeinek jegyzése a rövid idő és a nyomdai sztrájk

23 MNL OL, Z 41, 608. csomó, sz. n. irat

24 A Magyar Nemzeti Bank megalakulásáról lásd: Bácskai Tamás [szerk.]: A Magyar Nemzeti Bank története I. Budapest, 1993.

25 László Flóra [szerk.]: Monetáris politika Magyarországon. 2. javított kiadás. Budapest, 2002. 11.

26 MNL OL, Z 41, 604. csomó, 196. sz. Devizaközponti Értesítés

27 MNL OL, Z 41, 608. csomó, 1267. sz. körözvény

ellenére megtörténjen. Emlékeztetett, hogy a pénzügyminiszter a TÉBE tagjaitól 10 millió korona lejegyzését várja, valamint kéri a határidő betartását. Bár az MNB létrejötté komoly eredmény volt, de minden erőfeszítés ellenére 1925-ben szembe kellett nézni a ténnyel, hogy a korona menthetetlen valuta. Így végül elkerülhetetlenné vált az ország gazdasági stabilizációjának keretében az új pénzegység, a pengő bevezetése. A TÉBE Bud János akkori pénzügyminiszternek minderről előterjesztést írt.

Egy 1925 novemberében kiadott körlevél pedig már a pengő bevezetésének gyakorlati kérdéseivel foglalkozott.²⁸ Ebben az előterjesztő, Kresz Károly azzal a kéréssel fordul az érintettekhez, hogy mivel a fakultatív időszakban,²⁹ azaz 1926. és 1927. január 1. között nem lesz forgalomban sem pengőbankjegy, sem -érme, ezért az ügyfelek továbbra is koronában fognak számolni, ezért az áttérésre is ténylegesen 1927. január 1-jén kerüljön sor, egyidőben a Nemzeti Bank, a Pénzügyintézeti Központ és a Posta Takarékpénztár intézkedésével.

1926 végén ismét személyi változás következett be a TÉBE vezetésében. Az elnöki tisztségről leköszönt Weiss Fülöp, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank elnöke és ennek következtében a teljes ülést levezető elnök, dr. Scitovszky Tibor azt javasolta, hogy 1927. október 31-ig a TÉBE elnöke ismét dr. Hegedüs Lóránt legyen.³⁰

Az 1926. évi működésről szóló beszámoló bevezetőjét Hegedüs Lóránt írta. Szokatlan hangvétele és bizonyos értelemben az 1918 óta eltelt időszak értékelése miatt idézünk ebből néhány sort: *„A sok napi gond, a Trianoni béke által teremtett szerencsétlenségek kivédése, a különféle társadalmi osztályok vagy politikai tényezők részéről a magyar bankélet nagy hivatásának meg nem értéséből származó küzdelmek itt újszólván csak jelezve vannak. Amikor 1918 őszén a nagy összeomlás megtörtént, azok, akik a TÉBE megalapításához fogtunk, mert be kellett látnunk, hogy a világgazdaságba bekapcsolódó magyar kapitalizmust talajvizek vetik föl, hiszen pénzügyintézeti tisztviselők soraiból kerültek ki a lehangosabb népbiztosok, a legerősebb agitátorok és a legtökéletesebben berendezett banképületeket a vörös jelszavak által elkábított saját őrségeik adták át a romboló hatalomnak, utolsó pillanatban próbáltunk akkor egy nem csak gazdasági, hanem politikai gátat építeni a bekövetkező bomlasztó lavinának, s azért majdnem életünkkel kellett megfizetnünk. A kommün elmúta után ismét a TÉBE volt az első szervezetek egyike, amely hivatásának magaslatára emelkedve újra kezdte a megszakadt szálak összefűzését.”*³¹

A fenti, érzelmeiktől sem mentes bevezetőt követően a korábbi éveknél kedvezőbb gazdasági helyzetről számol be, vagyis úgy tűnik, hogy a politikai után a gazdasági stabilizáció valóban elkezdődött.

A gazdasági helyzet, köszönhetően a nemzetközi viszonyok normalizálódásának is (locarnói egyezmény, Németország felvétele a Népszövetségbe stb.) töretlenül javult. Még ebben a környezetben és évekkal az események után, 1927-ben is visszaköszönt az első világháború és Trianon. 1927 júliusában a Pénzügyminisztérium leiratát körözte a TÉBE, amely arról szólt, hogy a trianoni békeszerződést Lengyelország egészen eddig az időpontig nem

28 MNL OL, Z 41, 608. csomó, 1624. sz. körözüvény

29 Ez azt jelentette, hogy 1927. január 1-jéig fizetési kötelezettségeket lehetett koronában elszámolni vagy teljesíteni, de pengőben történő elszámolás is lehetséges lett volna – M. J.

30 MNL OL, Z 41, 608. csomó, 1213. sz. körözüvény

31 MNL OL, Z 41, 608. csomó

ratifikálta, és ezért – többek között – a lengyel és a magyar állampolgárok közötti tartozásokra a békeszerződés előírásai nem alkalmazhatók. Érdekessége még ennek a körlevélnek, hogy a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank illetékese azt a „Béke osztályra” szignálta ki, vagyis a bankon belül még 1927-ben is létezett egy ilyen szervezeti egység.

A TÉBE-nek 1928 márciusában volt egy olyan teljes ülése, amellyel rendhagyó volta miatt foglalkozunk. Ekkor Hegedüs Lóránt egy hosszú, pesszimista hangvételű beszédet mondott. „A sok munka között néha jól esik megpihenni, elmélkedni az eseményeken. Ezt tesszük mi mai ülésünkön és elmélkedésünk eredménye annak megállapítása, hogy szerencsétlenebb nemzeték nem volt még a világon, mint a mai. Egy egész világrész veszt el a világháború folytán régi jelentőségét és egy más világrész veszi el a vezetést. Ennek a katasztrófának legnagyobb súlyát a mi szerencsétlen nemzetünk viseli és fokozott mértékben szenved mindazt, amit mások szenvednek. Európának általános a véreلسزényedése és az emberek nem is veszik észre, hogy gondolkodásmódjuk, érzésük mennyire lesüllyedt, hogy tőkéjük elpusztult, hogy fizikailag is tönkrementek. A mai nemzedékben igazi egészséges ember nincs. Részünkre nem marad más hátra, mint túlélni ezt az időt azzal, hogy számunkra már nagy dicsőségre kilátás nincs és majd csak unokáink láthatják meg a feltámadást... Az intézetek odaadták hadikölcsönbe pénzüket és papírkoronában kapták vissza azt, amiért a külföldnek aranyat fizettek. A néma hazafiságnak voltak oszlopai és a feltámadásnak sem lesznek erősebb támaszai, mint az intézetek... Ebben a változott helyzetben kell, hogy a pénzintézeteknek és a pénzintézetek érdekképviseleteinek megfelelő hely adassék... Egyelőre Amerika bőségben úszik, de termelni fogyasztó nélkül nem lehet, dollár nélkül vásárolni nem tud Európa és így kérdés, hogy a mai állapotok meg fognak-e ott maradni?... Ebben a sajátos világban saját érdekképviseletünket a magyar hitel szolgálatára kiépítettük és joggal kívánjuk, hogy a kormány annak fontosságát ismerje el az ország érdekében...”³²

1929-re és 1930-ra vonatkozó, értékelhető dokumentum szinte egyáltalán nem lelhető fel. A világgazdasági válságról először az 1932-ben kiadott, az 1931. évi tevékenységről szóló

TÉBE-kupa (magántulajdon),
vésett felirata:
TAKARÉKPÉNZTÁRAK ÉS BANKOK
EGYESÜLETE BUDAPEST
VERSENYDIJA
DEBRECEN 1929. ÉVI JUNIUS HÓ 28-30
Fotó: Horváth Bence

jelentésben olvashatunk. A TÉBE 1930 szeptemberében pénzügyi kongresszust szervezett, amelyre a tagbankok mellett a kormányt, a hatóságokat és a társ-érdekképviseleteket is meghívták. Ezen a kongresszuson a négy kiemelt téma közül egyik sem foglalkozott a válság hatásaival. Szó volt a jelzálogjogi törvény végrehajtásának tapasztalatairól, arról, hogy milyen reformok szükségesek a társulati vagy szövetkezeti alapon működő pénzügyintézeteknél vagy mennyiben jogosultak a cégbíróságok által megkívánt alapszabály-módosítások. 1930 nyarán a „hangsúlyos” téma még az volt, hogy június 4-én, a trianoni békediktátum aláírásának 10. évfordulóján „a gyász jeléül 11 óra 55 perctől 12 óráig 5 percen át a pénztártermekben az ügyfélforgalmat félbeszakítani szíveskedjenek”.³³

Sok év iratanyagának áttekintése alapján, első alkalommal 1931 márciusában merült fel a TÉBE hivatalos anyagában a banktitok kérdése. Hivatkoznak a banktitok szabályaira és az az alól kivételt képező esetekre (például az 1927. évi 600. PM. sz. hivatalos összeállítás 12. §-a). A körlevél lényege azonban az volt, hogy különböző túlbuzgó hatóságok közszolgáltatási ügyekben a pénzügyintézetektől az ügyfeleket érintő adatok szolgáltatását kérték. A TÉBE javasolta, hogy ilyen ügyekben a bankok a legóvatosabban járjanak el, és hivatkozzanak a törvényre, amely szerint nem kérhetők a pénzügyintézetektől adatok például a náluk elhelyezett tőkéről, annak kamatairól vagy a letétekről.

Az 1931-es évről szóló beszámolójában a TÉBE kiemelte, hogy a nehéz gazdasági helyzetben megmutatkozott annak fontossága, hogy a POE beolvadása óta a TÉBE formálisan is országos érdekképviselete az összes magyar pénzügyintézetnek. Abban az évben az egyesület összes budapesti és vidéki tagjainak száma 395 volt. Az 1930-ban elfogadott, új alapszabály értelmében 1931-től a TÉBE egyik legfontosabb irányító szerve az Intéző Bizottság lett.

Az 1932-es év beszámolója a bankszektor működésének körülményeiről a következő képet adja: „A válságos 1931. esztendő egy minden tekintetben súlyos 1932. követte, amely alatt a válság állandósult és kimélyült... nyilvánvalóvá vált, hogy azok a remények, amelyek a válság kitörésekor abban az értelemben állottak fent, hogy csak múló bajokról van szó, sajnos nem bizonyultak helytállóknak... A lefolyt válságos esztendő egyesületünkre fokozott feladatokat hárított... ismét bebizonyítottuk, hogy amikor a pénzügyintézetek érdekeit szolgáljuk, nem azok önös érdekében járunk el, hanem mindig az egész ország közgazdaságát átfogó, egyetemes érdekekben.”³⁴

A jótékonyosság a TÉBE működésében megalakulása óta kiemelt szerepet kapott. Minden évben részletes döntést hoztak a támogatásokról, így a kultúráról, a gyermekvédelemről, a közegészségügyről, az oktatásról, és sok pénzt fordítottak jótékony adományokra. A válság hatásait jól érzékelteti a Jótékonyossági és Kulturális Bizottság 1933. decemberi jelentése, illetve javaslata az 1934. évi jótékonyossági kiadásokra, ami „az 1930. évvel szemben 41%, az 1931. évvel szemben 11,9% és az 1932. évvel szemben 10,4% csökkenést jelent.”³⁵

A Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete 1940-ben a Medgyaszay István által tervezett új székházba költözött. Az épület ma is látható az V. kerületben, a József Attila u. 12. szám alatt. A nagy belmagasságú földszinten üzletek, a föllette levő három emeleten nagyobb részben irodák, kisebb részben lakások, majd a legfelsőbb szinteken kizárólag laká-

33 MNL OL, Z 41, 609. csomó, 2509. sz. körözüvény

34 MNL OL, Z 41, 609. csomó, sz. n. irat

35 MNL OL, Z 41, 610. csomó, 3165. sz. körözüvény

TÉBE-székház (Budapest V., József Attila u. 12.)
Tervezte: Medgyaszay István (1940)
Fotó: Horváth Bence

sok voltak.³⁶ Az épület előcsarnokában Gách István Lipót (Budapest 1880 – Budapest 1962) két bronzszobra állt: jobb oldalon „Nagyapó és unokája”, baloldalon pedig „Anya és fia”.³⁷

A székházavató közgyűlés napirendjén két szociálpolitikai előadás szerepelt:

„Szociális feladat teljesítése jelenti a gyöngégk oltalmát, – kezdte előadását Nyulászi János – jelenti a kezdő, a mérsékelt erővel rendelkező támogatását, annak megerősítését... Maga a hitelnyújtás elsőrendű szociális feladat teljesítése. A hitel megszervezése azt jelenti, hogy a gazdasági erőt, a tőkefelesleget eljuttatjuk attól, akinek van, ahhoz, akinek arra szüksége van... Szociális feladat a gazdasági tudás fejlesztése is. A vidéki pénzügyi direktor, aki nem egyszerű kamatszámító gép, aki kliensében nem a csupán pénzt hozó vagy pénzt vivő embert látja, hanem, akit áthat a gazdasági nevelés jelentősége, az az ügyfélnek ügyét-baját kikérdi, neki tanácsot ad, őt tájékoztatja, gazdasági gyóntatója, megbecsülhetetlen szolgálatokat tesz környezetének... A takarékosági akció szintén szociális feladat teljesítése.... De a pénzadás csak akkor igazán értékes, ha felhasználását ellenőrizzük és irányítjuk... Meg vagyok győződve, hogy pénzügyeink az ebben az eszmekörben rájuk háramló feladatokat el fogják végezni, csak a törvényes intézkedések ne korlátozzák őket ebben a munkában...

³⁶ Kathy Imre: Medgyaszay István. Budapest, 1979, Akadémiai Kiadó, 184.

³⁷ A szobrokat 2006. szeptember 16-án ismeretlen tettesek ellopták. A szobrokkal kapcsolatos információkat és fényképeket dr. Pénzes Ilonka lakó adta át 2014. február 26-án (K. L.).

Gách István Lipót: „Nagyapó és unokája” (bronzszobor, TÉBE-székház előcsarnoka)
Fotó: ismeretlen

Kresz Károly előadása arról szólt, hogy a TÉBE működésének egyik lényeges alkotó elemét a lefolyt 21 év alatt a szociálpolitikai kérdések alkották... A TÉBE szociálpolitikai működésének egyik jelentékeny eleme ennek a Nyugdíjpénztárnak létesítése. Ez a Nyugdíjpénztár munkássága során a tulajdonképpeni szociálpolitikai szempontok mellett a befektetéseknel is igyekezett a szociális érdekeket szem előtt tartani... amivel a vidékről összegyűlő pénz egy részét a vidékre ismét visszavezette... Az utolsó négy-öt esztendő folyamán a TÉBE szociálpolitikai munkásságának igen jelentékeny része azokkal a törvényalkotásokkal kapcsolatban adódott, amelyeket a kormány az alkalmazottak helyzetének javítása érdekében valósított meg... a munkaidőt, a legkisebb munkabért és fizetési szabadságot szabályozza. A pénzüzetek már e törvényalkotást jóval megelőzően tudatában voltak e kérdések szociálpolitikai fontosságának és az 1921. szeptember 1-én hozott TÉBE határozattal bevezették a nyolcórás munkaidőt és a hétvégi szünetet... A fizetési szabadságot a pénzüzetek évtizedekkel e törvény meghozatala előtt megvalósították... A gyermeknevelési pótlékról intézkedő törvénycikket a TÉBE helyesléssel fogadta annál is inkább, mert érdemben már

korábban megvalósította az abban foglalt intézkedéseket... Mind a tisztviselőknek és más alkalmazottaknak, mind a pénzintézeteknek jelentős érdeke a pihenőidő testet és szellemet frissítő felhasználása. Ennek a célnak szolgálatában áll a Magyar Pénzügyi Szervezetek Ligájának működése, melyet a TÉBE nagyszámú hozzájárulásaival segít elő... A TÉBE gyermeknyaraltatási akciója pedig már hosszú évek óta folyik... Nagy buzgalommal karolta fel mindenkor a TÉBE a menekültek és az értelmiségi munkanélküliek elhelyezésének ügyét... A pénzintézetek és a TÉBE mindenkor milyen megértéssel viseltettek a szociálpolitikai kérdések iránt.”³⁸

Az időrendi tárgyalásra visszatérve, az időbeni kiesést követően található, további anyagok azonban már tükrözik a második világháború előtti szomorú időszakot, és előrevetítik a háború borzalmaikat. Az iratanyag fragmentáltsága miatt nehéz átfogó képet alkotni a TÉBE tevékenységéről. Azonban az megállapítható, hogy minden lényegi, háborúval vagy azzal összefüggő kérdés visszatükröződik az iratokban. Ezekben a legnehezebb években a TÉBE a másik jelentős érdekképviseleti szervvel, a GYOSZ-szal (Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége) vállvetve küzdött. Így együtt foglaltak állást Gömbös Gyula „reformpolitikája ellen”³⁹, és együtt nyújtottak jelentős anyagi támogatást Pethő Sándornak a „Magyar Nemzet” napilap elindításához.⁴⁰

A TÉBE 1938. július 9-én (a keltezés alatt első alkalommal megjelent, hogy „Szent István évében”) fordult a tagbankokhoz a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról szóló törvény, illetőleg végrehajtási utasításának tárgyában (az 1938. évi XV. tc. és annak 4350/1938. ME. számú rendelettel kiadott végrehajtási utasítás).⁴¹ Mivel a törvénnyel és annak végrehajtásával kapcsolatban kérdések merültek fel, a TÉBE illetékes helyeken (amikor bármely jogszabály vagy törvény végrehajtása magyarázatra szorult, a TÉBE megkereste az illetékes minisztériumot, hatóságot, de tagjainak mindig azt írta, hogy „illetékes helyen” kérdésre milyen választ adtak) e kérdéseket feltette, és tagjaival közölte a kapott válaszokat. A kérdések sokrétűek voltak, az állampolgársági bizonyítvány beszerzésétől kezdve egészen addig, hogy a bejelentés szempontjából kit kell értelmiségi munkakörben alkalmazottnak tekinteni.⁴²

1938 augusztusában immár az állami rend megőrzése érdekében szükséges sajtórendészeti rendelkezésekről küld a bankoknak köriratot a TÉBE, az 1938. évi XVIII. tc. 2. §-ra hivatkozva. Ennek lényege, hogy minden nyomda köteles bármely nyomdatermékből egy példányt az illetékes ügyészségnek megküldeni. Ez volt az úgynevezett sajtórendészeti köteles példány. Az előírás a bankokra is vonatkozott, mondván: „Ugyanígy sajtórendészeti köteles példány beszolgáltatására köteles mindenki, ha olyan sajtóterméket többszörösít, amely a közönség körében terjesztésre van szánva.” Ez a szabály nem terjedt ki az üzleti élet céljait szolgáló egyszeri értesítésekre, például úrlapokra, árjegyzékekre. Viszont érintette magát a TÉBE-t, amelynek több mint kétszáz sajtó szakkönyve jelent meg 1924 és 1948 között.

38 Vértés István: Szociálpolitikai előadások a TÉBE közgyűlésén. www.mtdportal.extra.hu. 217–218

39 Szita Szabolcs: A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége – A GYOSZ kiépítése és tevékenysége 1902-től 1948-ig. [h. n.], 1996.

40 Pethő Tibor: Mecenások – 70 éves a Magyar Nemzet. Magyar Nemzet, 2008. október 21. http://mno.hu/migr_1834/mecenasok-347119 (letöltés ideje: 2014. március 26.)

41 Az első és második zsidótörvény megjelenésének hátterét, a végrehajtás körülményeit átfogóan elemzi K.

Farkas Claudia: Jogok nélkül – A zsidó lét Magyarországon 1920–1944. Budapest, 2010.

42 MNL OL, Z 41, 610. csomó, 3703. sz. körölvény

Gách István Lipót: „Anya és fia” (bronzszobor, TÉBE-székház előcsarnoka)
Fotó: ismeretlen

1939. szeptember 1-jén Németország megtámadta Lengyelországot, kitört a II. világháború. Magyarország 1941 áprilisától hadviselő fél, előbb Jugoszlávia ellen, majd júniusban csatlakozott a Szovjetunió elleni hadműveletekhez. Rövidesen kiderült, hogy a magyar honvédség nem alkalmas egy modern háborúra. Csakhamar az is világossá vált, hogy a hosszan elhúzódó, és immár komoly közvetlen részvételt is igénylő háború a magyar gazdaságra is súlyos terheket ró. Ezekből az évekből kevesebb a megmaradt TÉBE-anyagok száma, az iratok pedig többségükben már nem klasszikus pénzügyi, bankszakmai kérdésekkel, hanem a háborúnak a pénzügyi intézeteknél jelentkező következményeivel foglalkoztak.

1939. december elején az Egyesület részletes tájékoztatást küldött a tagintézeteknek arról, hogy a honvédelmi törvény (1939. évi II. tc.) értelmében hogyan történjen a katonai szolgálatra bevonultak javadalmazása, pontosan leírva, hogy kik a rendes, tényleges katonai szolgálatot teljesítők, a póttartalékosok, a tartalékszolgálati kötelességgel rendelkezők.⁴³

43 MNL OL, Z 41, 610. csomó, 492/V. sz. körözüvény

Az 1939. december 28-án kelt körözüvény előrevetítette és egyben „segít” értelmezni a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló törvény (1939. évi IV. tc.) végrehajtási utasítását. Az „illetékes helyről” kapott információ többek között arról szól, hogy a törvény hatálya alá tartozók felmondása esetén jár-e a felmondási időre javadalmasítás, vagy elbocsátás esetén jár-e az alkalmazottaknak nyugdíj.

1941 októberében a hadfelszerelési adóval kapcsolatban a tagintézeteknek azt javasolta az Egyesület, hogy egységesen járjanak el. Azaz meghatározott alkalmazotti körben és meghatározott feltételek megléte esetén az adót vagy annak egy részét az alkalmazottak helyett az intézetek viseljék. Ugyanakkor felhívták a figyelmet arra, hogy az intézetek által magukra vállalt hadfelszerelési adó összege az alkalmazotti kereseti adó alapját képezi.⁴⁴

Talán meglepő, de még a zsidók mező- és erdőgazdasági ingatlanairól szóló (1942. évi XV. tc.) törvény értelmezéséről is körlevélben tájékoztatta a TÉBE a tagintézményeket 1942. október 16-án.⁴⁵

1943. augusztus 31-én „igen sürgős” jelzéssel adták ki a légoltalmi körözüvényt, amely a magyar királyi honvédelmi miniszter óvóhely-építési miniszteri biztosának kérésére készült. Ez szigorú előírásokat tartalmazott arra vonatkozóan, hogy ún. értékörző óvóhelyeket kizárólag banki értékek megvédése érdekében szabad létesíteni, és ez is szigorúan engedélyezéshez kötött.⁴⁶

44 MNL OL, Z 41, 610. csomó, 4038. sz. körözüvény

45 MNL OL, Z 41, 610. csomó, 3855. sz. körözüvény

46 MNL OL, Z 41, 610. csomó, 166. sz. légoltalmi körözüvény

Érdekképviselet 1945 után

1945 áprilisában befejeződtek a harcok Magyarország területén. Az ország mellett, hogy újból a vesztes oldalon fejezett be egy háborút, hatalmas anyagi és emberáldozatot szenvedett el. Az ország nemzeti vagyonának 40%-a elpusztult, az átvonuló csapatok – mind a németek, mind a Vörös Hadsereg – raboltak, utóbbiak „spontán jóvátételként” definiálva azt. A harcok, különösen Budapest ostroma vagy a dunántúli harcok településeket tettek romhalmazzá. Így az ország újjáépítése hatalmas feladat volt.

Ugyanakkor tudni, sejteni lehetett, hogy Magyarország sorsa a nagyhatalmak kezében van, jövőjét a nemzetközi alkuk és megállapodások fogják meghatározni. Volt, aki csak érezte, más sejtette, hogy a megszálló szovjet csapatok – a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül – a jövőben komoly befolyással fognak bírni. Látható volt, hogy a Kommunista Párt immár megkerülhetetlen tényező lett, célja pedig a totális hatalom megszerzése. Ezt szolgálta a „szalámitaktika”, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt bekebelezése. 1948-ra a kommunisták, akik ebben az évben formálisan és hivatalosan is egyesültek a szociáldemokratákkal, az élet valamennyi területén megszerezték a hatalmat.

A háború utáni konszolidálódó környezetben a TÉBE már 1945. június 15-én írt az Országos Gazdasági Tanácsnak,⁴⁷ amelyben fizetési halasztást kért a háborús események miatt fizetési nehézségekbe került adósok számára. A levél leszögezi: *„Sem szükségesnek, sem célszerűnek nem tartanánk, hogy a háborús események miatt pénzkövetelésük teljesítésére bármilyen moratórium hívassék életre. Legjobb meggyőződésünk szerint már ennek a kérdésnek a felvetése is súlyos megrázkódtatást jelentene a gazdasági életben és hozzájárulna annak a bizalomnak a lerontásához, amelynek felépítésén a magyar hitelintézetnek valamennyi tényezője az ország felszabadulása óta fáradozik.”*⁴⁸

Közvetlenül a háború utáni, még kaotikus helyzetben szokatlan hangvételű volt a TÉBE-nek az a körlevele, amelyet tagbankjainak alkalmazottaihoz intézett, és felhívta a figyelmet arra a tarthatatlan helyzetre, hogy az alkalmazottak a hivatalos órákat nem tartják be, és nem járnak be munkahelyeikre. Meg is említi: *„Tudjuk, hogy a mai, még nehéz közlekedési viszonyok mellett bizonyos engedelményekre szükség van, de ez nem lehet ok arra, hogy szembeszökő mulasztások történjenek.”*⁴⁹

A háborús pusztítások folyamánya az a sokféle hitel, amely próbálta a gazdasági életet normális mederbe terelni. Már 1945 júliusában az Országos Újjáépítési Kormánybizottsággal együttműködve a TÉBE a tagintézeteknél elindította a tetőfedési hitelakciót, amelyet követett a lakóház-helyreállítási kölcsön és még több olyan hiteltípus, amelyekre ma már nem is gondolnánk, például tenyészállat- és tejeskanna-vásárlási hitel.

1946 márciusában jelent meg az adópengő. Az Egyesület az azzal kapcsolatos eljárási rendről tájékoztatta a bankokat: *„a betétek – úgy a takaréék, mint a folyószámla – az adó-pengő aznapra érvényes értékviszonyának alapulvételével nyernek elszámolást.”*⁵⁰ Nem sokkal ezt

47 Az Országos Gazdasági Tanács 1945-ben jött létre a gazdasági élet újrarendezése és újjászervezése végett.

48 MNL OL, Z 41, 611. csomó

49 MNL OL, Z 41, 611. csomó, sz. n. körözüvény

50 MNL OL, Z 41, 611. csomó, 4621. sz. körözüvény

követően a hitelkorlátozásról kellett 1946 júliusában körlevelet kiadni, amely tükrözi a háborút követő nehéz gazdasági helyzetet. „*Illetékes helyről felhívást kaptunk arra, hogy a stabilizáció feltételeinek biztosítása, de egyben a pénzintézetek ezidő szerint különböző okoknál fogva is kívánatos likviditás előmozdítása érdekében az összes, akár sima pengőben, akár bármilyen valorizáció mellett vagy formában eszközölt, illetve eszközlendő hitelnyújtások tekintetében a hitelkorlátozások szempontjait a legmesszebbmenően érvényesítsük... az adott viszonyok között hitelek csak a legszűkebb körben, általános gazdasági és közérdekű szempontokból különlegesen indokolt esetekben tartassanak fenn és folyósíttassanak.*”⁵¹

Az 1946. július 29-én kelt körözüvény új korszak kezdetét jelzi, az új, stabil pénz, a forint bevezetését.⁵² Egy nappal később, azaz július 30-án már a Magyar Nemzeti Bank értesítését továbbítják, amely szerint július 31-én bankszünnap lesz, hogy a forintra való átállás munkálatai zavartalanul megtörténhessenek.

1946. augusztus 1-jén tehát megtörtént az új, stabil pénz, a forint bevezetése, amely jótékony hatással volt a gazdasági életre. Ennek volt köszönhető az a tájékoztató, amelyet a TÉBE a Magyar Nemzeti Bank felkérésére adott ki. „*A forint hatályba lépésétől, tehát 1946. augusztus 1-től kezdve hatályukat veszítik úgy a Nemzeti Bank által korábban engedélyezett rendes és rendkívüli viszontleszámítolási hitelkeretek, mint a Gazdasági Főtanács és az egyéb hitelvéleményező szervezetek által a Nemzeti Bank részére adott összes hitelfolyósításra vonatkozó engedélyek.*”⁵³ Ennek a körlevélnek a lényege az volt, hogy a korábban bevezetett hitelkorlátozásra vonatkozó szabályozást felfüggesztették.

A korlátozás felfüggesztése azonban nem jelentette annak teljes megszüntetését. 1947 januárjában a Magyar Nemzeti Bank kérésére ismét részletes tájékoztatót adott az Egyesület arról, hogy az adósoknak bizonyos esetekben az előírt devizabeszolgáltatás miatt, vagy más okból nyilatkozatot kellett tenniük, és hitel csak akkor volt folyósítható, ha a nyilatkozatokat a Magyar Nemzeti Bank hitelügyi osztályához benyújtották. Külkereskedelmi vonatkozású (export, import) hitelek lejáratakor azok teljesítéséről a Magyar Nemzeti Bank Devizaellenőrzési Osztályától elszámolást kellett kérni.

1947 februárjában visszaköszönt Trianon, valamint a bécsi döntések⁵⁴ következménye. A TÉBE a romániai magyar javakról a Pénzügyi Központ utasítása alapján az alábbiakat közli: „*A magyar miniszterelnök úr 1946. dec. 23-i kelettel 0.25/1946. sz. alatt leíratot intézett hozzánk, melyben közölte a Romániai Magyar Javak Bizottsága 1946. dec. 9. ülésén hozott döntést. Eszerint Magyarország gazdasági, politikai, valamint az ottani magyar kisebbség gazdasági érdekeinek eredményes képviselése és megóvása szempontjából a Bizottság szükségesnek tartja, hogy a romániai érdekeltségek tulajdonosai a Bizottság, illetve közvetlenül a Magyar Nemzeti Bank előzetes hozzájárulása nélkül semmi olyan intézkedést vagy cselekményt ne kezdeményezzenek, melynek célja az ottani CASBI gondnoksága alá vont magyar javak elidegenítésére, bérbeadására, vagy eredeti állagában való megváltoztatására irányul.*”⁵⁵

51 MNL OL, Z 41, 611. csomó, 4722. sz. körözüvény

52 MNL OL, Z 41, 611. csomó, 4757. sz. körözüvény

53 MNL OL, Z 41, 611. csomó 4760. sz. körözüvény

54 Az úgynevezett bécsi döntések a trianoni békeszerződés felülvizsgálatára irányultak. Az első bécsi döntés 1938. november 2-án, a második 1940. augusztus 30-án született. Az első a Felvidék déli sávját, a második Észak-Erdélyt adta vissza Magyarországnak.

55 MNL OL Z 41, 611. csomó, 4970. sz. körözüvény

A gazdasági helyzet lassan konszolidálódott. Ezt jelzi például az az 1947 februárjában kiadott körlevél, amelyben az Egyesület az általa támogatott Magyar Művészeti Tanács kiadásában megjelenő „Alkotás” című folyóiratot ajánlja tagjai figyelmébe, kérve, hogy a folyóiratra minél nagyobb példányszámban fizessenek elő.⁵⁶

Az 1947. évi TÉBE-költségvetés indoklásából emelünk ki két mondatot: „Az inflációs idők folyamán a dolgok természetéből folyólag stabil költségvetés előállítására nem volt mód és csupán a forintérték bevezetése tette lehetővé, hogy évi költségirányzatunk tekintetében előterjesztéssel éljünk. 1947. évi költségirányzatunkat a legmesszebb menő takarékoság szem előtt tartásával állítottuk össze... Új tételként szerepel költségvetésünkben a gépkocsi beszerzés és gépkocsi üzemi költség címén előirányzott összeg. A gépkocsi beszerzését a nehéz közlekedési viszonyok valamint egyesületünk vezetésének a nagymértékű elfoglaltsága tette szükségessé. Új tétel továbbá az irodahelyiségek helyreállítása címén felvett összeg. E tétel az ostrom folytán, tűzvész következtében erősen megrongált irodahelyiségünk helyreállítását célozza.”⁵⁷

Mai szemmel megmosolyogtató az 1947. április elsején kiadott tájékoztató: „...miután a felszabadulás ünnepe nagyszombatra esik, az illetékes hatóságokkal egyetértőleg a közhivatalokhoz hasonlóan úgy nagypénteken, mint nagyszombaton a pénzüintézetek teljes munkaszünetet tartanak.”⁵⁸

Az 1947-es év későbbi hónapjaiban a bankok elsődlegesen azzal foglalkoztak, hogy a forint bevezetését megelőzően adópengőben keletkezett takarékbetétek hogyan kerüljenek elszámolásra, a bankok milyen kártalanítást kaphassanak, illetve hogyan hajtható végre a Gazdasági Főtanácsnak az a határozata, hogy az adópengőbetéteket valorizálni kell.

Az Egyesület 1947. december 5-én kiadott körözüvénye már előrevetítette a későbbi, központi tervutasításos rendszer kialakulását. Megjelent ugyanis „...az Országos Tervhivatalnak a tervmegbízottakhoz intézett utasítása, mely a pénzüintézetknél működő tervmegbízottak működésére vonatkozó irányelveket is tartalmazza... Az utasítás többek között azon rendelkezést is tartalmazza, hogy a tervmegbízottak minden hónap 5-ig rendszeres jelentést tartoznak tenni a vállalatuknak az előző hónapban a három éves tervvel kapcsolatban kifejtett működéséről.”⁵⁹

A magyar történelemnek újabb szomorú szakaszára utal a TÉBE egyik dokumentuma, amikor továbbítja azt a rendelkezést, amely szerint „Az 1946. évi IX. tc. értelmében a Németországba áttelepített magyarországi német lakosság által visszahagyott minden vagyon tulajdonjoga tehermentesen a magyar államra szállt. Tekintettel arra, hogy egyes tagintézetek jöhíszeműen hitelt nyújtottak később kitelepített személyek részére, egyesületünk több alkalommal eljárta tagintézetek valamilyen formában való kártalanítása tárgyában.”⁶⁰ Ez az 1948. január 28-án keltezett körlevél azzal zárul, hogy a bankokat arra kéri, az eljárás indoklása érdekében adják meg az ilyen hitellel rendelkező, egykori ügyfelek adatait.

A tervmegbízotti jelentésekre vonatkozó irányelveket az előbb említettük. Ezzel összefüggő, újabb feladata volt a tagintézeteknek, hogy az adatszolgáltatást az időközben az Állami Bankok Központi Irodájával lefolytatott egyeztetés útmutatója alapján teljesítsék.

56 MNL OL, Z 41, 611. csomó, sz. n. körözüvény (1947. február 15.)

57 MNL OL, Z 41, 611. csomó, sz. n. irat

58 MNL OL, Z 41, 611. csomó, sz. n. irat

59 MNL OL, Z 41, 611. csomó, 5275. sz. körözüvény

60 MNL OL, Z 41, 611. csomó, sz. n. irat

A második világháborút követően a Magyar Kommunista Pártnak, majd a Magyar Dolgozók Pártjának elsődleges célkitűzése volt a gazdasági és pénzügyi élet felett is biztosítani a hatalom teljes ellenőrzését. Ennek szellemében már 1945-ben megindult az államosítás folyamata – először a bányászat és a nehézipar területén –, amely 1947-re elérte a bankokat is. Első lépésként minden jelentősebb bankhoz miniszteri biztost neveztek ki. Majd nem sokkal később, 1947-ben és 1948-ban két törvény alapján elrendelték a bankok részvényeinek államosítását (1947. évi XXX. és 1948. évi XXXVI. törvény). Ezt a folyamatot az Állami Bankok Intézöbizottsága felügyelte, a végrehajtás feladata pedig az Állami Bankok Intézöbizottságának hatáskörébe tartozott. Az államosítás alá kerülő fontosabb pénzintézetek a következők voltak: Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, Magyar Általános Hitelbank, Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank, Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület, Angol–Magyar Bank, Dunavölgyi Bank, Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár, a Creditanstalt-Bankverein Magyarországi Fióktelepe, Magyar–Olasz Bank.

„Az államosító hatalom azonban itt is szembesült mind a bankrendszer sokszínűségével, mind a tulajdonosi szerkezet sokrétűségével. Az államosításokig – még a trianoni országhatárokon belül is – több tucatnyi pénzintézet működött. Ezek állami kézbe vétele praktikusán is egy összetett feladat volt. ...Az államosítás során szintén generális, s kvázi technikai probléma volt az adott vállalat vagy bank részvényeinek begyűjtése. Ne feledjük, a részvények ekkor még materializáltak, s annál volt a szavazati jog, akinél a részvények!

Az 1948. évi XXXVI. törvény a külföldi tulajdonhányadok tekintetében az 1948. évi XXV. törvény II. §-át tekintette irányadónak:

»(1) A jelen törvény alapján történő állami tulajdonba vétel nem terjed ki a külföldi állampolgárok és a külföldön székhellyel bíró jogi személyek tulajdonára (részvényeire, érdekeltségére), feltéve, hogy a tulajdonszerzés az annak időpontjában hatályos magyar jogszabályoknak megfelelt.

(2) Az (1) bekezdésben foglalt rendelkezést nem lehet alkalmazni abban az esetben, ha a tulajdonszerzés az 1945. évi január hó 20. napja után történt. Ha azonban a tulajdon az 1947. évi XVIII. törvénybe iktatott békeszerződés 28. cikke alá tartozik, vagy a tulajdonszerzés jogszabályon, illetőleg államközi egyezményen alapszik, az állami tulajdonba vétel alól a szerzés időpontjára való tekintet nélkül mentes.

(3) Az (1) bekezdés alkalmazása szempontjából külföldi állampolgárnak csak azt lehet tekinteni, aki korábban magyar állampolgár nem volt, vagy akinek magyar állampolgársága az 1931. évi augusztus hó 8. napja előtt elbocsátás vagy más törvényes rendelkezés folytán megszűnt, s valamely külföldi államban ugyanezen határnap előtt állampolgárságot szerzett.

(4) Az (1) bekezdés alkalmazása szempontjából nem lehet külföldinek tekinteni azt a külföldi székhellyel bíró jogi személyt, amely magyar állampolgárok vagy belföldi jogi személyek érdekeltségébe tartozik, feltéve, hogy a belföldi érdekeltség az 50%-ot eléri.»

Bár 1948-ra az államosítás csúcsra járt, csakhamar kiderült, hogy számos pénzintézetnél nem sikerült a részvények 100%-át megszereznie a magyar államnak, így nem tudta felszámolni ezeket. Ez nem csupán szépséghiba volt. Ez azt is jelentette, hogy papíron ezeket a pénzintézeteket tovább kellett működtetni, tehát kellett bejelentett székhely, igazgatótanács, felügyelőbizottság, közgyűlés, alkalmazottak, pecsét, folyószámla az MNB-nél stb. Másrészt ezen pénzintézetek továbbélése azt is jelentette, hogy követeléseik, letéteik, ingat-

lantulajdonlásaik is élők maradtak! Ezek az egykori pénzintézetek kvázi működésük miatt a hivatalos magyar pénzügyi zsargonban bankcsonkakként voltak ismertek. Kétségtelen tény, bizonyos szempontból ezek a bankcsonkok is jelentettek egyfajta kapcsolatot a »Nyugattal« akár tulajdonosaikon, akár követeléseiken keresztül.»⁶¹

Már 1947 szeptemberében Antos István, a pénzügyminisztérium kommunista államtitkára belső feljegyzésben úgy fogalmazott miniszterének, Gerő Ernőnek, hogy „a bankrendszer racionalizálásaként” emlegetett intézkedésor legfontosabb eleme az, „*hogy fel kell számolni a párhuzamos bankfunkciókat, s arra kell törekedni, hogy specializálódott bankszervezet jöjjön létre*”.⁶² 1947 decemberében az MKP Bankszervező Bizottság vezetője, Háy László már az alábbi irányelveket terjesztette elő: „*Végső fokon egy központi állami bankot kívánunk létrehozni, amely köré speciális rendeltetésű bankok csoportosulnak, s az a távolabbi célunk, hogy a bankszervezet csak bankszerű tevékenységet fejtsen ki... Arra kell vennünk az irányt, hogy mindegyik államosított nagybank egy év leforgása alatt a hitelnyújtás terén gazdasági ágak szerint meghatározott hitelek lebonyolítására specializálódjék s ezzel lehetővé váljék a hitelek felhasználásának hatékony ellenőrzése*”. Már ebből a megfogalmazásból is egyértelmű, hogy „a bankrendszer »átszervezése« nem önmagában a tulajdonviszonyok megváltoztatásának, hanem a vállalatok ellenőrzésének, megrendszabályozásának céljából történt...”⁶³

Kisajátították a Magyar Nemzeti Bank és a legnagyobb pénzintézetek magyar tulajdonú részvényeit. Ez az első látásra árnyalatnyinak tűnő distinkció azonban arra figyelmeztet, hogy a közvélekedéssel szemben a bankszektor államosítása nem egyszerre és nem teljes (100%-os) mértékben valósult meg.

A TÉBE-iratanyagban az utolsó, az 1948. augusztus 17-én kelt, 5432. számú körözüvény volt, amely az Illetékkiszabási Hivatal átíratáról szól. Miután tudvalevő volt, hogy a TÉBE 1948-ban befejezte működését, a Magyar–Olasz Bank irattári anyagaiban megtaláltuk azt a körlevelet, amely 1948. augusztus 27-én a TÉBE működésének megszüntetéséről tájékoztatta tagjait.

„5433. sz. körözüvény

Budapest, 1948. augusztus 27.

Egyesületünk közel 30 évi működés után f.é. augusztus 31-ével a Gazdasági Főtanács 1921/1948.G.F. határozata alapján működését megszünteti.

Amidőn tagintézeteinknek a hosszú évek folyamán mindenkor tanúsított értékes támogatásért és közreműködéséért köszönetet mondunk, kérjük t. Vidéki Tagintézeteinket, hogy egyesületünk részére tagdíj és körözüvény szolgálat címén történő átutalásaikat mellőzni és összes tagintézeteink az eddig küldött kimutatások és jelentések (munkaidő – és bérmutatás, Magyar Nemzeti Bank havi jelentéseinek másolatai stb.) beküldését beszüntetni szíveskedjenek.

Teljes tisztelettel:

TAKARÉKPÉNZTÁRAK ÉS BANKOK EGYESÜLETE⁶⁴

61 Kovács Tamás: „Nem csonka bank(csonk)ok” [kézirat]

62 Kövér György írása és összeállítása nyomán: A Magyar Külkereskedelmi Bank története dokumentumokban és emlékezésekben. Müller János: Magyar Külkereskedelmi Bank. Bp., 2000, 10.

63 Uo.

64 MNL OL, Z 41, 611. csomó, 5433. sz. körözüvény

Az 1948 és 1987 közötti időszak

A II. világháborút követően, 1948-ban bekövetkezett a magyarországi pénzügyi intézetek államosítása, létrejött a szovjet típusú, egyszintű, centralizált bankrendszer. Ebben a Magyar Nemzeti Bank látta el a kereskedelmi banki funkciókat is, a lakosság számára pedig az Országos Takarékpénztár nyújtott pénzügyi szolgáltatásokat. Látnunk kell, hogy a lakossági szolgáltatások száma és minősége messze elmaradt az 1945 előttiektől, de nem beszélhetünk működő értékpapír- vagy tőkepiacról sem. Ez a rendszer tökéletesen illeszkedett a központi tervutasításos, tervgazdasági rendszerhez.

Ugyanakkor az átmenet és a szellemi értékek megőrzése szempontjából fontos szerepe volt a Magyar Nemzeti Bank szakembereinek. Annak, hogy létezett és jól működött az Országos Takarékpénztár, és végül annak, hogy sajátos kényszerítő körülmények hatására az államosítás után viszonylag rövid időn belül megalakult a Magyar Külkereskedelmi Bank. Ez a lépés már ekkor, vagyis 1950-ben rámutatott arra, hogy a bankszektor államosítása összességében mekkora hiba volt.

*„Különböző speciális pénzügyi műveletek végzése ugyancsak egy-egy monopolhelyzetben lévő bank feladata volt. Így 1971-ig a Magyar Beruházási Bank nyújtott beruházási hiteleket a Magyar Nemzeti Bank irányítása mellett. Ezután ezt a feladatkört is közvetlenül a jegybank végezte. A lakossági bankműveletekre az Országos Takarékpénztár, a külkereskedelemmel kapcsolatos hitelezési konstrukciók bonyolítására a Magyar Külkereskedelmi Bank szakosodott. Az egyes területeken meglévő monopolhelyzetek kizárták a bankok közötti verseny lehetőségét...”*⁶⁵

Baczoni Jenő visszaemlékezése jól leírja, hogy a Külkereskedelmi Bank alapításának (1950) háttérében milyen megoldandó kérdések és problémák voltak, amelyek végül szükségesszerűvé és elkerülhetetlenné tették a Külkereskedelmi Bank létrejöttét:

„...izgalmas és fáradtságos munka volt a hidegháború első hullámainak a hatását parírozni. Különösen Amerika, majd Svájc kezdte a követeléseinek arrestálását, amikor látták, hogy a bankokat államosítjuk, és a Nemzeti Bank is államosítva lesz. Az rt. formát az államosítás során nem változtatták. Azt az elméletet konstruálták tőkés külföldön jogilag, hogy Magyarországon minden állami, így minden követelés és tartozás is állami, és minthogy nekik Magyarországgal szemben követeléseik vannak, ezért kimondják a magyar javak – akárhonnan származnak – lefoglalását. Ezt nevezték arrestnek: a külföldön lévő magyar követelések lefoglalását. Ezt Amerikában gyakorolták, és erősen gyakorolták Svájcban, amely a bankvilág fellegvára, és nagyon sok szál fűzte a magyar tőkésekhez, és így ott is nagyon sok volt az arrest. Ennek következtében ki kellett dolgozni egy stratégiát és taktikát – amely nagyon komplikált volt –, hogy védjük javainkat. Mert ez az egész kampány azt jelentette, hogy exportköveteléseink nem voltak biztonságban, és semmiféle követelésünk. Tehát a pénzeket kamuflálni kellett...”

Nagyarányú külföldi pereket kellett indítanunk. Ezek mind hosszabb lélegzetű dolgok voltak, és még a Pénzügyminisztériumban is folytatni kellett. Én 1949 augusztusában ke-

65 Ursprung János: A kétszintű bankrendszer fejlődése Magyarországon 1987–1995. Külgazdaság, 1996/7–8.

rültem át a Pénzügyminisztériumba egy pártukázzal. Senki sem kérdezte, hogy akarok-e vagy nem akarok. Ott az volt a feladatom, hogy a devizaosztályt megszervezzem úgy, hogy a devizamonopólium főhatósága a Pénzügyminisztérium legyen. Politikai megfontolásokból a Nemzeti Bank szerepét csökkenteni akarták és a Pénzügyminisztérium szerepét erősíteni, tehát egy centralizáció. A Pénzügyminisztériumban jóformán semmi sem volt. Volt egy miniszteri tanácsos, aki foglalkozott a devizákkal, de az disszidált, és volt egy pár beosztottja, akik azonban csak másodlagos munkát végeztek. Tehát az én feladatom az volt, hogy egy erős, ütőképes devizaosztályt szervezzek, amely irányítja a bank munkáit. A forint (hitel) gazdálkodást is – más – pénzügyminisztériumi osztályok irányították. Tehát a pénzügy legyen a gondolkodó és az irányító, és a bank adminisztratív szerepeket végezzen.

Ezzel párhuzamosan létrehoztam a Magyar Külkereskedelmi Bankot, amelynek még ma is elnöke vagyok. Kellott valami intézmény, amely külföld felé szűz volt, s jogilag nem volt támadható, hogy a korábban említett arrest műveleteket kivédjük. A Külkereskedelmi Bank, mint egy új intézmény és formálisan a külkereskedelmi vállalatok részvénytársasága, nem volt támadható. Ezért a kényes műveleteket ezen keresztül lehetett elvégezni. Ehhez tartozik, hogy nagyon nehéz korszak volt a koreai háború és a hidegháború kiéleződése. Nemcsak a követeléseink arrestálása ellen kellett küzdeni, hanem egy széles körű embargó, éspedig a nemesfém-, a rézembargó sújtotta nagyon az országot. Tehát meg kellett szervezni az akkor már államosított külkereskedelmi vállalattal s a Külkereskedelmi Bankkal egy olyan együttműködést, amelyben rezet ügy vásárolhattunk, hogy az »titokban« jöjjön Magyarországra, s a jelentős dollárösszegek is titokban menjenek a rendeltetési helyükre. Szerencse volt, hogy előzetesen szereztük azt az 5 ezer kiló aranyhasznat, mert ezt befektethettük a horrorilisan emelkedő rézárak fedezésére. Itt olyan rutinra és tapasztalatra tettünk szert, hogy még a Szovjetunióknak is szívességeket tettünk egy-egy tétel rész közvetítésével. (1986)⁶⁶

Az 1948 utáni sajátos viszonyok szükségessé tették, hogy bizonyos speciális esetekre létrehozzon, illetve fenntartson pénzügyintézeteket.

„A háború utáni államosítási hullámban létrejött a központosított tervgazdálkodásnak megfelelő intézmény: a jegybanki és hitelbanki funkciókat összpontosító Magyar Nemzeti Bank. Mellette néhány, különleges feladatot ellátó önálló pénzügyintézet működhetett csak: a lakossági megtakarításokat felszívó Országos Takarékpénztár (OTP), a külkereskedelem finanszírozását végző Magyar Külkereskedelmi Bank (MKB), az állami fejlesztéseket pénzező Állami Fejlesztési Bank, a magyar állampolgárok külfölddel kapcsolatos pénzmozgásait lebonyolító Általános Értékforgalmi Bank (ÁÉB), valamint a hatósági funkciókkal is felruházott Pénzügyintézeti Központ⁶⁷

Az idő előrehaladtával az is kiderült, hogy még a szocialista gazdálkodás sajátos, tervekre épülő rendszerében is szüksége lehet egy-egy vállalatnak, szövetkezetnek komoly pénzügyi forrásra. S ennek előteremtése nem volt mindig egyszerű feladat.

„A vállalatok, szövetkezetek érdekképviseleti szervei már a hetvenes években létrehoztak különféle pénzalapokat, amelyek segítették a tagszervezetek átmeneti pénzhiányának áthidalását, és bizonyos fejlesztésekhez is forrásokat biztosítottak. A nyolcvanas évek elejétől ezek az alapok korlátozott pénzügyintézeti funkciókat kaptak. Így belőlük és az innovációs cé-

66 Kövér György: i. m. 15–16.

67 Várhegyi Éva: Bankvilág Magyarországon. Bp., 2002, 10.

lokra szolgáló állami alapokból fejlődhetnek ki a nyolcvanas évek közepére azok a szakosított pénzügyintézetek, amelyek a későbbi kis- és középbanki kör derékhádnak csíráiát alkották.

Ekkor jött létre a japán kereskedőházak mintájára az Interinvest Külkereskedelmi Fejlesztési Betéti Társulás, a későbbi Inter-Európa Bank elődje; a Mezőbank elődje: az Országos Kölcsönös Támogatási Alap vagyoni betéteiből létrehozott Agroszöv, valamint a későbbi Agrobank elődje: az Agrit Innovációs Alap. Ugyanebben az időszakban alapították a Konzumbank elődjét: a Konzuminvestet, a Corvinbank elődjét: a Tecnovát, az Investbank elődjét: a Műszaki Fejlesztési Pénzügyi Egyesülést. Akkoriban hozták létre a később csődbe jutott Ybl Bank és Iparbank elődjét: az Építőipari Innovációs Alapot, illetve az Ipari Szövetkezeti Fejlesztési Bt.-t. Az MNB is alapított bankokat: 1980-ban az Innofinance Pénzügyintézet elődjeként az Innovációs Alapot, majd 1985-ben az Általános Vállalkozási Bankot...⁶⁸

Érdekes intermezzo volt, hogy az MKB vezetése még 1981 októberében előterjesztést készített a Pénzügyminisztérium miniszteri értekezletének az MKB „igazi” kereskedelmi bankká történő átalakítására. Ebben az előterjesztésben a bank bemutatta a történetének első 30 évében végzett tevékenységét és annak eredményeit. Utána az előterjesztéssel kapcsolatos MNB-értékelést tartalmazta, ami elég volt ahhoz, hogy az előterjesztés eredeti célja, azaz a bank jogositványainak bővítése ne valósulhasson meg.

„Az előterjesztés az MKB működésének és feladatainak összefoglalásával kezdődik:

»A bank eddigi tevékenységének értékelése.

A bank munkája az elmúlt 30 évben úgy alakult, hogy

– egyfelől kereskedelmi jellegű tevékenységet fejt ki és elvégzi a gondozására bízott külkereskedelmi műveletek »gesztori« teendőit;

– másfelől devizabankként működik, elvégzi a fenti és más külkereskedelmi műveletekkel kapcsolatos pénzügyi, lebonyolítási teendőket, külföldi hitelforrásokat von be – saját finanszírozási szükségletein túlmenően is – népgazdaságunkba.

A bank alapításakor, 1950-ben meghatározott fő feladata a fizetési mérleget javító, elsősorban konvertibilis devizákban végrehajtott kereskedelmi műveletek előmozdítása, és az ezekhez kapcsolódó devizabanki teendők ellátása volt. Ez az eltelt 30 év alatt nem változott...

A bank önálló, valóban bankári munkájának kibontakozását gátolta a magyar bankrendszerben kialakult – ma is tapasztalható – túlcentralizálás és merevség. Nagyrészt ennek tulajdonítható, hogy a bank nem tud valóságos kereskedelmi bankként működni, mert hiányzik ehhez a legfontosabb előfeltétel, tudniillik eszközeivel szabadon rendelkezhesse, azokat deviza- és forint hitelnyújtásra egyaránt felhasználhassa. E téren némi javulást jelent az, hogy 1981-től felhatalmazást kaptunk szerény mértékben – 30 millió Ft-os egyedi értékhatárral – exportfejlesztő beruházási hitelek nyújtására. A Pénzügyminisztérium megbízásából kezeljük a Vállalkozási Alapot bizonyos külgazdasági érdekű vállalkozások finanszírozására.«

Ez a kritika – ha szabad egyáltalán annak neveznünk – érzékenyen érintette a Magyar Nemzeti Bank válaszára kijelölt szervezeti egységét...⁶⁹

68 Várhegyi: i. m. 12–13.

69 Kálniczkyne Katz Veronika: A bankrendszer átalakításának kezdetei – A Magyar Külkereskedelmi Bank üzletpolitikai elgondolásai a VI. ötéves terv időszakára. Levéltári Közlemények (82). 2011/1. 276–277.

A nyolcvanas évekre azonban a kényszer, a praktikum felülírta a korábbi évtizedek merevő álláspontját, s a '80-as évek első felében kialakult rendszer a kétszintű bankrendszer előfutárának tekinthető.

„A nyolcvanas évek első felében alapított pénzügyintézetek többsége mára megszűntette önálló működését. Az azóta is töretlenül prosperáló vegyesbankokon (a CIB-en, a Citibankon és a később Raiffeisenné átkeresztelt Unicbankon) kívül önálló entitásként az ezredfordulóra csak a torinói San Paolo tulajdonába került az Inter-Európa Bank, a német Westdeutsche Landesbank által megvásárolt Általános Vállalkozási Bank (WestLB Magyarország), az Agrobankot magába olvasztó, állami pénzzel feljavított, majd az osztrák Erste Banknak eladott Mezőbank és az állami tulajdonban vergődő Konzumbank maradt fenn.”⁷⁰

A BANKREFORM ELŐKÉSZÍTÉSÉNEK IDŐSZAKA

1987 mérföldkő volt a hazai banki közösség életében, mert az akkor bevezetett bankreform megteremtette a modern kétszintű bankrendszer felépítésének lehetőségét. Elindult egy több évig tartó folyamat, és ha a kezdeti problémákat, buktatókat, az alakulóban lévő rendszer gyermekbetegségeit is figyelembe vesszük, 1994–95-re tehető az az időszak, amikor már valós, működő kétszintű bankrendszerről beszélhetünk.

A kétszintű bankrendszer megalakulása körüli időszak elemzésekor két kérdés minduntalan felmerül. Az első: mikorra tehető az a politikai felismerés, hogy a centralizált, a tervutasításos modellt kiszolgáló pénzügyi rendszeren változtatni kell, a második pedig, hogy a kezdetek kezdetén milyen erős vagy közvetlen volt a politikai befolyás és kényszer.

Jóllehet, a bankreform gondolata a megvalósításnál sokkal korábban felmerült, de akkor még nem léteztek a reformot kikényszerítő tényezők:

- El kellett jutni addig a kényszerű felismerésig, hogy a centralizált bankrendszer már nem felel meg azoknak a követelményeknek, amelyeket az egyre inkább liberalizált és piacorientált gazdasági környezet igényel.
- A nyolcvanas évek elején alakult ki az a helyzet, amikor elképesztő mértékben nőtt az ország külföldi adósságállománya, és a gazdaságban folyamatosan állt fenn az egyensúlyhiány.
- A nyolcvanas évek közepén a pénzügyi zavarok egyre erőteljesebbek, a gazdaság teljesítőképessége jelentősen csökkent, a pénzügyi egyensúly megteremtése érdekében hozott intézkedések nem hozták meg a várt eredményeket.
- A fenti kényszerítő körülmények és felismerések ellenére is húzódtott a bankreform bevezetése, amiben politikai okok is közrejátszottak, mivel a reform megvalósítása esetén a gazdaság más szereplőinek is nagyobb szabadságot kellett volna biztosítani, ami a monolitikus irányításhoz szokott állam érdekeit sértette.

Az MNB akkori vezetői⁷¹ is késleltették a reformot, mert annak megvalósítása esetén tényleges hatalmuk korlátozásától tartottak. Azzal érveltek, hogy a bankreformot megelőzően átfogó költségvetési reformot kell végrehajtani.⁷² Tarafás Imre így ír a kezdetekről:

„Hosszú viták után, amelyekre ma már kevesen emlékeznek, és még kevesebbeket érdekelnek, 1985 második felében politikai döntés született a bankreformról, a kétszintű bankrendszer létrehozásáról. A döntéshozók, akárcsak a vitázók, a létrehozandó kétszintű bankrendszer a tervgazdaság, a „szocialista piacgazdaság” körülményei között képzeltek el, és az első években a kétszintű bankrendszer és az annak feltételeire épülő monetáris politika még valóban a tervgazdaság keretei között működött. Az 1987 januárjában indult bankreform fokozatosan, de viszonylag gyors ütemben haladt előre, egyre több területre terjesztette ki a bankok jogosítványait (a vállalati szektor után a lakossági piacra, a forint után a devizaműveletekre), és a monetáris politikában is egymás után szorultak vissza a direkt, keret- és adminisztratív jellegű szabályozó eszközök (refinanszírozási keretek, irányított hitelek, kamatmegkötések) és jelentek meg az indirekt módszerek és eszközök (a bankközi pénzpiac, a nyílt piaci műveletek, a devizaswapok).”

Ursprung János rávilágít arra, hogy az 1968-as gazdasági reform még nem tette lehetővé, hogy a bankreform kérdésével érdemben foglalkozzanak. Az 1980-as években alapított kisebb vagy külföldi tulajdonban alapított bankok sem változtattak érdemben ezen a helyzeten, hiszen ezeknek a feladata nem a lakossági szolgáltatások bővítése volt.

„Az 1968. évi gazdasági reform, amely a magyar gazdaság jelentős decentralizálását kívánta megvalósítani – és a termelési folyamatra, a reálgazdaságra vonatkozó döntéseket a vállalati szférába helyezte át – változatlanul hagyta a bankrendszer. A banki intézményi kör a nyolcvanas évektől kezdve valamelyest bővült, sor került néhány kisbank, szakosított pénzügyi tevékenységet végző pénzalap létrehozására, amelyek szorosan kapcsolódtak egy vagy több ágazati minisztériumhoz és általában ágazati ellenőrzés mellett működtek. Ennek ellenére néhány pénzügyi szolgáltatás terén (például innovációs és vállalatfinanszírozási tevékenység) hozzájárultak a kínálat növekedéséhez. A nyolcvanas évek második felében sor került külföldi rész tulajdonú pénzügyi intézetek alapítására is. (Ezek az off-shore státuszt élvező CIB; valamint a Citibank és a Unicbank voltak.) Az új pénzügyi intézetek létrejötte, és ezek működése azonban alapvetően nem változtatta meg a bankrendszer működését...”⁷³

Politikai szempontból az áttörést az MSZMP KB 1984. évi döntése hozta meg. Nem szabad elfelejteni, hogy Magyarország ekkor ugyan még a KGST és a szovjet érdekszférára része, de az ország rendelkezik „nyugati” kereskedelmi és politikai kapcsolatokkal, s időről időre megjelentek különböző gazdasági reformgondolatok is.⁷⁴ Ugyanakkor a '80-as

71 Ez különösen abban az összefüggésben érdekes, hogy Fekete János, aki ekkor az MNB elnökhelyettese volt, egy 1999-ben kiadott interjúkötetben már gazdaságilag szükséges és egyben sikeres lépésként értékelte a kétszintű bankrendszer létrejöttét, s kiemelte az MNB vezető szerepét több bank létrehozásában is. Részletesen lásd: Fekete bárány? – Fekete János vall életéről, világnézetéről, világlátásáról Benda Lászlónak. Sárbogárd, 1999. 275–281.

72 Hegedűs Oszkár iratai alapján

73 Magyar Bankszövetség iratai

74 A reformgondolat már 1957-ben megjelent a magyar közgazdasági gondolkodásban, a Gazdasági Reformbizottság munkájában. A Bizottság munkájáról részletesen I. Varga István: A Közgazdasági Szakértő Bizottság elgondolásai I. Közgazdasági Szemle, 4. (1957) 12. 1231–1247.; A Közgazdasági Szakértő Bizottság elgondolásai II. Közgazdasági Szemle, 4. (1957) 10. 997–1008.

évek eleji csődközeli helyzet rákényszerítette az ország politikai vezetését, hogy nyisson a nyugati pénzügyi szervezetek felé. Így – titkos tárgyalások, s nem előszöri kísérlet után – Magyarország csatlakozott a Nemzetközi Valutalaphoz és a Világbankhoz 1982-ben.⁷⁵ Az 1982-es év más szempontból is érdekes. Ettől az évtől lehetett ugyanis „gazdasági munkaközösségeket” (gmk) létrehozni (1981. évi 15. tvr. alapján). Vagyis a szocialista viszonyok között egyre inkább teret engedtek az egyéni üzleti kezdeményezéseknek, a magánérdek megjelenésének. Nyilvánvaló volt, hogy az egyre inkább kiépülő nyugati tőkés kapcsolatok, valamint a várhatóan előbb-utóbb megjelenő belső igények is indokolták teszik majd a bankszektor átalakítását.

„A bankrendszer továbbfejlesztésének alapelveit az MSZMP KB 1984. novemberi határozata fogalmazta meg. Erre az alapra épült a Minisztertanács határozata és munkaprogramja.

A Minisztertanács 1986 februárjában konkrét programot hagyott jóvá az 1986. évi feladatokról annak érdekében, hogy – a KB határozatának megfelelően – 1987. január 1-től az új bankrendszer működőképesen folytathassa tevékenységét...

Az előkészítés folyamatában hozott döntések szerint a kialakítandó bankrendszerben az önálló kereskedelmi bankokat általános felhatalmazású bankként, ágazati és területi korlátozástól mentesen, induló pozíciójukat tekintve versenysemleges helyzetben kell létrehozni...

A kormányzati döntések két megszorítással éltek: (1) A gazdaságirányítás és szabályozás elemeinek elmaradó fejlettsége következtében átmenetileg a lakossági bankszolgáltatásokra a kereskedelmi bankok tevékenysége nem terjedhet ki. (2) A gazdaság egyensúlyi körülményei indokolják a devizagazdálkodás és külföldi hitelpolitika centralizált kezelését.”⁷⁶

Látható, hogy a politikai és kormányzati vezetés roppant óvatosan nyúlt a témához. Nem szabad elfelejteni, hogy az 1970-es évek végén, az 1980-as évek elején ún. „kis hidegháború” dúlt a két globális nagyhatalom között. A szovjetek beavatóztak Afganisztánban, s készen álltak arra is, hogy akár Lengyelországban is aktívan részt vegyenek a Szolidaritás szakszervezet letörésében. Ezzel párhuzamosan az USA Pershing-rakétákat telepített a Német Szövetségi Köztársaságba, a Bundestag jóváhagyásával. Vagyis a magyar politikai-gazdasági vezetés részéről az óvatosság indokolt volt. A központi tervgazdálkodáshoz igazodó bankrendszert csak fokozatosan szándékoztak liberalizálni, a devizagazdálkodást pedig a gazdasági egyensúly már akkor is meglévő gyengeségei és egyéb szempontok miatt továbbra is centralizáltan kezelték.

Hetényi István, aki 1980–1986 között pénzügyminiszter volt, valamint az 1983–1986 között működött Bankreform Bizottság vezetője, a kétszintű bankrendszer 10 éves jubileumi előadásában foglalta össze az 1968. évi reformot követő fejlődést:

⁷⁵ A csatlakozás körülményeit részletesen feldolgozta: Honvári János–Torda Csaba: Magyarország csatlakozása az IMF-hez és a Világbankhoz I., Archivnet 9. (2009) 1. http://archivnet.hu/gazdasag/magyarorszag_csatlakozasa_az_imfhez_es_a_vilagbankhoz_i_resz.html (letöltés ideje: 2014. március 3.); Magyarország csatlakozása az IMF-hez és a Világbankhoz II. Archivnet 9. (2009) 2. http://archivnet.hu/gazdasag/magyarorszag_csatlakozasa_az_imfhez_es_a_vilagbankhoz_ii_resz.html (letöltés ideje: 2014. március 3.); Magyarország csatlakozása az IMF-hez és a Világbankhoz III. Archivnet, 9. (2009) 3. http://archivnet.hu/gazdasag/magyarorszag_csatlakozasa_az_imfhez_es_a_vilagbankhoz_iii_resz.html (letöltés ideje: 2014. március 3.)

⁷⁶ Hegedűs Oszkár iratai alapján

„Az 1974 után drámaian megjelenő nemzetgazdasági feszültségek arra is rászorították a vezetést, hogy hatásosabb, a népgazdasági tervekhez képest a pénzügyi realitásokat jobban szem előtt tartó irányítási eszközöket keressen. A jegybanki irányítás érdemivé tételét követő álláspont, így legalább szándékként meghallgatásra talált. Persze úgy, hogy lépjünk is, meg ne is, ez fejeződött ki abban a nézetben, hogy úgynevezett másfél szintű bankrendszer jöjjön létre... A banktevékenységben az első lépés Buzogány Jucika banki segédreferens – de élet és halál ura – abszolút hitelezési monopóliumának megtörése volt... Végre 1987-ben elérkezett a nagy nap: létrejött a kétszintű bankrendszer. Nehéz volna ennek jelentőségét ma pontosan értékelni. Mondható, hogy sorsdöntő áttörés volt a bankügy számára. Ez kétségtelen, hiszen egy ember fejlődésének is első és döntő feltétele az, hogy megszülessen. Értékelhető persze a lépés úgy is, hogy az 1987. évi bankrendszer messze nem az, amire egy piacgazdaság igényt tart. Ez nem cáfolható. De a régi hiedelmek szerint a medve alakatlan hústömeget szül, amelyet aztán medve formájúvá nyalogat. Itt egy lehetőség született, amelyet azóta is egyre medvébbé nyalogatunk... Az elmúlt tíz év krónikája csak önkényesen bontható szakaszokra, lépésekre. A krónika előrehaladásáról, újrakezdésekről egyaránt beszámol. 1990 körül például sokan abban az illúzióban éltek, hogy a bankrendszer egy pénzgyártó gép, amelyből a költségvetés annyit vehet ki, amennyit gondol.”⁷⁷

A nyolcvanas évek pedig már – mint ahogyan arra a fentiekben utaltunk – az 1987-ben hivatalosan is elismert, kétszintű bankrendszer előfutárának tekinthetők.

„A nyolcvanas évek első felében alapított pénzintézetek többsége mára megszüntette önálló működését. Az azóta is töretlenül prosperáló vegyesbankokon (a CIB-en, a Citibankon és a később Raiffeisenné átkeresztelt Unicbankon) kívül önálló entitásként az ezredfordulóra csak a torinói San Paolo tulajdonába került Inter-Európa Bank, a német Westdeutsche Landesbank által megvásárolt Általános Vállalkozási Bank (WestLB Magyarország), az Agrobankot magába olvasztó, állami pénzekkel feljavított, majd az osztrák Erste Banknak eladott Mezőbank és az állami tulajdonban vergődő Konzumbank maradt fenn.”⁷⁸

77 Hegedűs Oszkár iratai alapján

78 Várhegyi: i. m. 13.

A Magyar Bankszövetség megalakulásától a privatizációig (1989–1995)

Az 1980-as évtized közepétől egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a „rendszer” nem tartható fenn tovább. Az évtized második felére az ország eladósodottsága kritikus méreteket öltött, amihez hozzájárult a korszerűtlen ipari struktúra, illetve az annak változatlanágát védő politika is. Bár volt egy elvetélt kísérlet – újabb hitelek bevonásával –, hogy a gazdaságot beindítsák, de ez hamar kifulladt, s valójában több kárt okozott, mint amennyi haszna volt. Kiderült az is, hogy a Szovjetunió gyakorlatilag semmilyen téren sem képes tartani a versenyt az USA-val. Ezt lényegében az 1985-ben szovjet pártfőtitkárrá választott Mihail Szergejevics Gorbacsov is felismerte, illetve beismerte. Gorbacsov alatt kezdődtek meg újra a tárgyalások a két szuperhatalom között, és ő kezdte el a szovjet csapatok afganisztáni kivonását is. 1989. december 2-án vált mindenki számára egyértelművé, hogy a szovjet befolyás Európában a végét járja. Egy Málta mellett horgonyzó hajón, Gorbacsov és George Bush amerikai elnök találkozóján megszületett a megállapodás Kelet-Európa sorsáról. Ekkor a szovjetek lényegében „feladták” a régiót, teret engedtek a változásoknak, a hidegháború pedig befejeződött az USA és a Szovjetunió között.

Mindezen eseményekkel párhuzamosan Magyarországon is zajlottak a politikai-gazdasági események, társadalmi átalakulások az 1980-as évek második felében. Szűkebb témánkra koncentrálva, a bankreform folyamata, az 1980-as évek második felében már megjelenő és működő bankok, valamint az 1987-ben bevezetett kétszintű bankrendszer megteremtette a lehetőségét a Magyar Bankszövetség megalapításának. 1987 januárját követően még két évre volt szükség ahhoz, hogy a felismert igényt tett kövesse, és megtörténjen az alapítás. Az akkori bankvezetők döntése alapján a Magyar Bankszövetséget 1989 februárjában először mint egyesületet jegyezték be, majd a Fővárosi Bíróság, dr. Perge Lajos tanácselnök aláírásával, 1989. február 28-án bocsátotta ki a következő végzést: „*A Fővárosi Bíróság a Magyar Bankszövetséget (székhelye: Budapest XIII., Kun B. rkp. 37–38. szám) az 1989. évi II. törvény 25.§-ának /1/ bekezdése alapján 36. sorszám alatt a társadalmi szervezetek nyilvántartásába veszi.*”⁷⁹ Jegyezzük meg, hogy ekkor már megvolt nemcsak a jogi lehetősége annak, hogy spontán társadalmi szervezetek jöjjenek létre, hanem a hatalom sem górdított ezek elé adminisztratív vagy bármilyen akadályt.

A bejegyzést és a nyilvántartásba vételt megelőzte az alakuló ülés, amelyen 22 pénzintézet és a SZÖVOSZ képviselői vettek részt. Ezen a Magyar Bankszövetség egyesületének megalakulása mellett döntöttek, és elfogadták a Bankszövetség Alapszabályát. Ennek értelmében a Bankszövetségnek tagja lehetett minden, a versenyszférában működő bank, szakosított pénzintézet, takarékpénztár, amely legalább 500 millió forint alaptőkével rendelkezett. A bírósági nyilvántartásba vételekor a szövetségnek 24 tagja volt. Az alakuló

79 Magyar Bankszövetség dokumentumai, 1989. – A Magyar Bankszövetség dokumentumai Magyar Országos Levéltárnak való átadás időpontjában rendezés alatt állnak.

Budapest Bank Rt.
Hegedüs Oszkár elvtársnak
elnök-vezérigazgató

B u d a p e s t

Korábbi e témában folytatott személyes megbeszélések és elvi szintű egyetértés alapján javaslom, hogy a bankok és pénzüzetek szakmai szövetsége létrehozásának megbeszélésére

1988. november 25-én 13.00 órakor

a Szindbád Étterem különtermében /Budapest, V., Bajcsy Zsilinszky u.74. - Markó utca sarok/ összejövotelt tartsunk.

Személyes megjelenésére feltétlenül számítok.

B u d a p e s t, 1988. november 22.

Elvtársi üdvözzettel

/Deák Géza/
*
ORVOSI KÉZREJÉVEL

A bankszövetség létrehozásának előkészítő dokumentuma
(1988. november 22.)

A Fővárosi Bíróság
7.Pk. 21 470/1989/1 szám.

V é g z é s

A Fővárosi Bíróság a Magyar Bankszövetséget /székhelye:
Budapest XIII., Kun B. rkp. 37-38. szám/ az 1989. évi
II. törvény 15. §-ának /1/ bekezdése alapján 36. sorszám
alatt a társadalmi szervezetek nyilvántartásába veszi.

E végzés ellen a kézbesítéstől számított 15 nap alatt fel-
lebbezésnek van helye, melyet ennél a bíróságnál kell be-
nyújtani.

Budapest, 1989. február 28.

Dr. Perge Lajos s.k.,
tanácselnök

A kiadmány hiteltelül:

Magt-
előadó

Az MBSZ bírósági nyilvántartásba vétele
(1989. február 28.)

ülésről készült jegyzőkönyv szerint az alapítók egyhangú szavazással döntöttek a Magyar Bankszövetség Egyesületének megalakulása mellett. Az alakuló ülésen az alábbi pénzüntézetek, illetve azok képviselői vettek részt:

Agrobank Rt.	Gehl Gusztáv vezérigazgató-helyettes
Általános Értékforgalmi Bank Rt.	Beszédes Antal vezérigazgató
Általános Vállalkozási Bank Rt.	Németh Mihály mb. vezérigazgató
Befektetési és Forgalmi Leánybank	Debreczeni Kálmán igazgató
Budapest Bank Rt.	Hegedűs Oszkár elnök-vezérigazgató
CIB	Dr. Matthias Kunsch vezérigazgató-h.
Építőipari Innovációs Bank Rt.	Varga Tamás vezérigazgató
Innofinance Rt.	Birmann Erzsébet vezérigazgató
Interbank Rt.	Iványi György vezérigazgató
Investbank Rt.	Dr. Temesi Sándorné vezérigazgató
Iparbank Rt.	Seydl Béla vezérigazgató
Ipari Szövetkezeti Fejlesztési Bank Rt.	Dr. Pázmándi Gyula vezérigazgató
Kisvállalkozási Bank	Katona István mb. igazgató
Magyar Hitelbank Rt.	Demján Sándor elnök-vezérigazgató
Magyar Külkereskedelmi Bank Rt.	Erdély Zsigmond Gábor elnök-vezérigazgató
Merkantil Bank Rt.	Kolossváry Ádám igazgató
Mezőbank Rt.	Dr. Kabai Gyula vezérigazgató
Országos Kereskedelmi és Hitelbank Rt.	Lenk Géza elnök-vezérigazgató
Postabank Rt.	Princz Gábor elnök-vezérigazgató
Unicbank Rt.	Dr. Varga Imre vezető-jogtanácsos
OTP	Dr. Szentiványi Iván ügyvezető igazgató
Közép-Európai Hitelbank	Gellért Andor ügyvezető igazgató
SZÖVOSZ	Major Anna főosztályvezető

Az alakuló ülésen egyben megválasztotta a Magyar Bankszövetség elnökségét. Így az elnök – Lenk Géza, az Országos Kereskedelmi és Hitelbank Rt. elnök-vezérigazgatója, al-elnök – Birmann Erzsébet, az Innofinance Rt. vezérigazgatója, főtítkárs – dr. Radnóti János, a Magyar Bankszövetség alkalmazottja, az elnökség tagjai – Erdély Zsigmond Gábor, a Magyar Külkereskedelmi Bank Rt. elnök-vezérigazgatója, dr. Pázmándi Gyula, az Ipari Szövetkezeti Bank Rt. vezérigazgatója lett.

Arról is döntés született, hogy a Bankszövetség székhelyéül átmeneti megoldásként a Magyar Hitelbank Rt. által felajánlott helyiségeket (a KISZ KB volt épületében) jelölte ki, egyben felkérte a főtítkárt, gondoskodjék a végleges elhelyezésről. Ennek finanszírozására célszerűnek tartották egy alapítvány létrehozását, amelyre ekkor már szintén volt jogszabályi lehetőség. A működéshez szükséges költségek megelőlegzését az Országos Kereskedelmi és Hitelbank Rt. vállalta magára.

Az Alapszabály rendelkezett arról, hogy a Bankszövetség legfelső döntéshozó szerve a Testületi Ülés, képviseleti szerve pedig az Elnökség. A Magyar Bankszövetség célja: *„az Alapszabály megfogalmazása szerint az egyesület tagjait érintő szakmai kérdések közös megvitatása, a szervezeti rendnek megfelelően kialakult állásfoglalások, nézetek képviselése harmadik személlyel szemben. A Bankszövetség állásfoglalásait a konszenzus elvének megfelelően alakítja ki és képviseli a magyar törvényhozás, a kormány különböző fórumain és a Banktanácsban.”*⁸⁰

Az elfogadott Alapszabály további fontos pontjai az alábbiak voltak:

- a tagság önkéntes;
- a tagság feltétele a versenyhelyzetben történő működés;
- a törvényben előírt minimális jegyzett tőke elérése.

A Magyar Bankszövetség legfőbb fóruma a valamennyi tagot magában foglaló testületi ülés, az operatív szerv a kétévente választott elnökség, amelyben az elnök és az alelnök külön-külön kerül megválasztásra; létrehozta a Magyar Bankszövetség munkaszervezetét, amelyet a testületi ülésen megválasztott főtítkárt vezet. Az első főtítkárt, dr. Radnóti János a megalakulást követően rövid ideig vezette a szövetséget, ugyanazon év december 13-tól Pulai Miklós vette át a főtítkári pozíciót.

A Magyar Bankszövetség életének első éve a szervezet bírósági bejegyzésével, működési feltételeinek megteremtésével telt el. Az érdemi szakmai munka megindulása inkább 1990 elejétől számítható. 1990. február 27-én már bejegyzésre került a szövetség új székhelye, az V. kerület Roosevelt tér 7–8. szám alatt (ma V. kerület, Széchenyi tér 7.) – az egykori Országos Tervhivatal épületében (korabeli pesti nevén a „Spenótházban”) –, ahol egészen 2001 elejéig működött.

A szervezeti- és munkarend kialakítása, az Alapszabály elfogadása után rövid időn belül felmerültek a valós érdekvédelmi feladatok. Mielőtt ezekre részletesen rátérnénk, nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy Magyarországon 1989–1990-ben alapvetően megváltoztak a politikai viszonyok. Az ellehetetlenült állampárt (Magyar Szocialista Munkáspárt – MSZMP) nemcsak lemondott hatalmáról, hanem az utolsó időszak országgyűlései megalkották a demokratikus átmenethez szükséges törvényeket is. Az MSZMP és az ellenzéki szereplők közötti párbeszéd eredményeképpen pedig létrejött egy új választójogi törvény, új választási szabályrendszer. Mindezek után 1990. március 25-én és az április 8-i második fordulóban megtartott választások eredményeképpen a konzervatív pártok alkotta koalíció adta a többséget az országgyűlésben, s ennek vezető ereje, a Magyar Demokrata Fórum pedig a miniszterelnököt Antall József személyében. A kormány előtt komoly feladatok tornyosultak, ezek egyike volt az ország gazdaságának átalakítása, a privatizáció és a kárpótlás kérdésének rendezése, a felhalmozódott államadósság kezelése.

80 Kerekes György [szerk.]: Magyar pénzügyi és tőzsdei almanach 1990. Budapest.

Az új körülmények tehát még inkább indokolttá tették, hogy a bankok is rendelkezzenek érdekvédelmi szervezettel, olyannal, amely komoly szakmai anyagok alkotásával segíteni és befolyásolni is tudja a kormány munkáját. A kormány 1990 decemberében Botos Katalin személyében külön tárca nélküli minisztert bízott meg a bankrendszer fejlesztésének feladataival. A bankok számára oly fontos szabályozási környezet kialakítását a kormány, illetve a felelős miniszter mindvégig a Bankszövetség szakértőivel szoros egyeztetésben dolgozta ki.

Az új feladatok többsége azokból a problémákból adódott, amelyek a kétszintű bankrendszer kialakításának körülményeiből, a még nem megfelelő szabályozásból, a bankok működési feltételeinek korlátaiból, továbbá a rendszerváltást követő gazdasági nehézségekből fakadtak. A Bankszövetség iratanyagai között található egyik elemzés ezt a folyamatot így írja le:

„A gazdasági átalakulással együttjáró problémák, a problémák nyílttá válása, a recesszió következményeként a vállalati-vállalkozói szektorban komoly mértékű adósság halmozódott fel, részben a szektoron belül, részben a hitelező kereskedelmi bankokkal szemben. A piacváltás és piacvesztés, a privatizáció, a gazdálkodási feltételek gyors és nagymértékű változása, az átalakulással járó pénzügyi bizonytalanságok, a magas infláció és a magas kamatterhek, a csődök és felszámolások miatt befagyó követelések a vállalatok egy jelentős részénél olyan hitelállományok felhalmozódásához vezettek, amelyeket e vállalatok nem voltak képesek kigazdálkodni. Ezek a magas adósságállományok részben tartós gazdálkodási problémákból eredtek, részben a kölcsönös nemfizetések, a sorban állás következményei voltak, részben néhány piacképes vállalatnál egy-egy korábbi rossz döntés pénzügyi következményei voltak. A szabályozási környezet megváltozásával ezek a pénzügyi gondok, csőd és felszámolási eljárások »lavinájába« és a bankoknál igen nagy befagyott aktívá állományhoz vezettek. Annak érdekében, hogy a bankok működőképessége fennmaradjon, tőkéjüket ne veszítsék el, a pénzügyi rendszerbe vetett bizalom fennmaradjon és a vállalkozói szférában mutatkozó recesszió, a munkahelyek megszűnése ne legyen nagyobb az elkerülhetetlennél, a kormány olyan gazdasági beavatkozást hajtott végre, amely az államadósság további növekedése árán a gazdasági szféra szereplőinek pénzügyi terheit csökkentette, lehetővé téve a fennmaradást és bizonyos esetekben a további jövedelmező működést.”⁸¹

„A bankok portfóliójának megtisztítása, tőkemegfelelési mutatók javítása, privatizációjuk előkészítése érdekében 1992-ben a kormány egy átfogó konszolidációs akció első lépéseként lehetőséget teremtett a pénzintézetek egy része számára rossz minőségű kintlevőségeik eladására. Az akció keretében az állam a rossz követeléseket megvásárolta. Az érintett bankok a hitelek meghatározott értékéig 20 év futamidejű, változó kamatozású, szabadon forgatható államkötvényeket kaptak cserébe. Ez a megoldás azt eredményezte, hogy az államkötvény-kibocsátás növelte az államadósságot, de a folyó költségvetést csak a kamatok terhelik...”

A hitelkonszolidáció során 150 milliárd forint névértékű A sorozatú és 75 milliárd forint névértékű B sorozatú hitelkonszolidációs államkötvény kibocsátására került sor. Ebből az 1992-es konszolidáció során normatív feltételek mellett konszolidált bankok mintegy 102,5

81 A hitel-, bank- és adóskonszolidációs folyamat hatásai a bankrendszerre. Készítette: MTA PTI. Budapest, 1994. 3–4.

milliárd forint névértékű rossz hitelükért cserébe 52,2 milliárd forint névértékű A sorozatú, és 27,2 milliárd forint névértékű B sorozatú államkötvényt kaptak cserébe, vagyis összesen 79,4 milliárd forint névértékű kötvényt...

(A jelentős összegű erőfeszítések végül nem hozták meg a várt eredményt – M. J.)

A bankok ügyfélkörének helyzetében nem sikerült érdemi javulást elérni, emiatt a hitelkonszolidációnak a bankok helyzetére gyakorolt kedvező hatása sem lehetett tartós. Az ügyfélkör helyzetének javulását részben a reorganizáció megvalósulása segítette volna elő, ez azonban eddig gyakorlatilag teljesen elmaradt, illetve nagyon hosszan elhúzódott, elhúzódik. A reorganizáció elindítását, a hitelkonszolidáció működési mechanizmusa nem segítette elő...

(Kényszerű szükségszerűség volt az adókonszolidáció folyamatának megkezdése – M. J.)

A hitelkonszolidáció végrehajtásának módja, technikája lehetőséget adott arra, hogy a bankrendszer konszolidációja »átmenjen« a vállalati szféra konszolidációjába. Így olyan öszvér megoldások születtek, amelyek részben egymáshoz hasonlóak, részben egymástól eltérőek...

A hitel- és adókonszolidáció tapasztalatai, a megoldatlan problémák ahhoz vezetnek, hogy 1993 közepére a bankrendszer további stabilizálása érdekében már nem a portfóliótisztítás, hanem a »rekapitalizáció« végrehajtásában gondolkodott a kormányzat. A saját tapasztalatok mellett ehhez a váltáshoz hozzájárult az is, hogy az IMF és a Világbank 1993 májusában Magyarországon járt küldöttsége közös ajánlásaként ekkor már az újratökéletesítés módszerét javasolta...

Az egykori bankvezetők elmondása szerint⁸² a bankkonszolidáció előkészítése a Bankprivatizációs Bizottság koordinálásával indult el, a bankkonszolidáció tényleges irányítója pedig a Bankkonszolidációs Bizottság bevonásával a Pénzügyminisztérium volt.

„1993 júliusában még 23 pénzintézet jelezte részvételi szándékát a bankkonszolidációban. Augusztus végén 16 bank jelezte hivatalosan, hogy részt kíván venni a bankkonszolidációban. A viszonylag jó helyzetben lévő bankok végül is nem vehettek részt, csak a negatív tőke-megfelelési mutatóval rendelkező pénzintézetek. Így a bankkonszolidáció első szakaszában 1993 decemberében 8 pénzintézet vett részt...”⁸³

A Magyar Bankszövetség megalakulását követő, mozgalmas időszakot elsősorban a szövetség iratanyagai alapján lehet nyomon követni. A dokumentumok segítségével tudjuk felidézni, hogy a szövetség első éveiben melyek voltak a kiemelt feladatok, a tárgyalt és kezelt legfontosabb témák. A kutatók szerencséjére számos releváns dokumentum maradt az utókorra.⁸⁴

A Bankszövetség megalakulását követő, első időszakban létrejöttek a szervezeti és működési feltételek, azt követően pedig a bankok működését szabályozó kérdések váltak az elsődleges feladatokká.

„1991. év végén a bankok 726 fiókkal, a takarékszövetkezetek pedig további 1800 kirendeltséggel és fiókkal rendelkeztek. Részben pénzügyintézetek szolgáltatásokat is nyújtott (és nyújt) a Postabank számára 3200 postahivatalnál működő postabanki kirendeltség is.

82 Vö. Müller János: Bankok – Érdek – Védelem (kézirat)

83 A hitel-, bank- és adókonszolidációs folyamat hatásai a bankrendszerre. MTA PTI, Budapest, 1994, 7–21.

84 Jelen mű írásakor a Magyar Bankszövetség iratanyaga még nem rendezett, átadása folyamatban van a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának.

A pénzüntézetek tehát több mint két és félezer, a postai kirendeltségekkel együtt mintegy 5700 fővel rendelkeztek.

Magyarországon 1500–2000 lakosra jutott egy banki kiszolgáló egység. A magyar bankrendszer mintegy 30–35 ezer dolgozót foglalkoztatott, 1000 lakosra tehát mindössze 3–3,5 alkalmazott jutott. Ez a mutató jóval elmarad a nyugat-európai átlagtól. (A helyzet 1991 vége óta a számszerű mutatókat tekintve alapvetően nem változott.)”⁸⁵

A bankszektor fejlődése a problémák ellenére gyors volt, 1992-re három, egymástól egyre inkább elkülönülő banki csoport jött létre:

„1. A válogatott ügyfélkörrel rendelkező, döntően vegyesbankokból álló pénzüntézetek csoportja. Ezeket a bankokat jellemezte (és jellemzi), hogy csak a kifejezetten fizetőképes vállalati körrel tartottak fent üzleti kapcsolatokat, portfóliójukban alacsony a minősített hitelek aránya, igen magas tőke megfelelési mutatóval rendelkeztek és rendelkeznek.

2. A nagybankok csoportja, amely egyre inkább állami segítségnyújtásra szorult. A pénzüntézetek e csoportjának kellett elsősorban viselni a gazdaságban keletkező feszültségek terheit, aminek következtében portfóliójuk minősége gyenge volt...

3. A kis- és középbanki kör, amely döntően magyar tulajdonú pénzüntézetekből állt. Ezeknek a bankoknak egy része a korábbi években nem kellő óvatosság mellett folytatott terjeszkedő, piaci részarányt növelő üzletpolitikát, ennek következményeként portfóliójuk erőteljesen leromlott. Kihelyezéseiket jelentős mértékben rövid lejáratú (ezen belül bankközi) forrásokból finanszírozták, így az 1992-ben kialakuló bizalmi válság súlyos likviditási problémákat okozott ennél a bankcsoportnál.”⁸⁶

A kezdeti bankszédőknél nem csupán likviditási, de prudenciális problémák is hozzájárultak a kis bankoknál az inszolvenssé váláshoz.

Hetényi István a már idézett, a bankszektor tíz éves jubileuma alkalmából tartott előadásában a fejlődési folyamatot így összegezte:

„Vállalva a pontatlanság jogos vádját, azt mondhatjuk: 1988–89 fő kérdése az volt, hogy szervezett üzemmé váljanak a bankok. 1990–91 a pozitív reménykedés kora, a – virtuálisnak bizonyuló – jövedelmezőség és a privatizálhatóság szemszögéből nézve. Erre az időre esik a Bankfelügyelet, a Bankszövetség érdemi munkájának megkezdése. 1992–94 a tornyosodó gondok időszaka, a gazdasági teljesítmény nagyarányú csökkenésének, a piacvesztésnek, a vállalkozások tízezrei tönkremenetelének a bankokra való áthatása, a konszolidációk, »a kicsi a szép« illúzió vége. 1995–97 a privatizáció érdemi periódusa, a banküzem korszerűsödésével és a szolgáltatások érzékelhető kiszélesedésével, valamint egy tartósnak ítéltető jegybanktörvény és egy európai szintű hitelintézeti törvény megszületésével.”⁸⁷

Amint Hetényi is utalt rá, már 1992-ben szembesülni kellett azzal, hogy gondok és egyre növekvő problémák voltak a bankok hitelportfóliójában. Mivel akkor – vagyis az 1991 és 1993 közötti időszakban – a bankok szinte kizárólag állami tulajdonban voltak, a politikai vezetés és a kormányzat elindította a kezdetben hitelkonszolidációnak, majd később bankkonszolidációnak nevezett folyamatot. Az 1993. évi tevékenységről szóló beszámoló már

85 A kétszintű magyar bankrendszer fejlődése 1987–1993. MTA PTI, Budapest, 1994, 29.

86 A kétszintű magyar bankrendszer fejlődése 1987–1993. MTA PTI, Budapest, 1994, 53.

87 Hetényi István: „Majd a történelem” című előadása 1997. február 7-én.

olyan feladatok elvégzéséről ad számot, amelyek hosszabb időre meghatározták a banki tevékenység feltételrendszerét.

A Bankszövetség véleményezte az 1993. évi pénz- és hitelpolitikai irányelveket, valamint a monetáris szabályozást. Többek között jelezte, hogy a monetáris politika kialakításánál az MNB által alapul vett gazdasági prognózis túlzottan optimista mind a gazdasági növekedés beindítása, mind az inflációs ráta és a megtakarítások várható alakulása, illetve az államháztartás várható hiányának nagysága tekintetében. Kiemelte a Bankszövetség az irányelveknek azt a nagy hiányosságát, hogy a monetáris politika egyáltalán nem tártta fel a bankszektorban már kialakult, kritikus helyzetet, és ennek megfelelően nem is foglalkozott az 1993. évi bankszektoron belüli folyamatokkal, nem vette számításba a kritikus helyzetből adódóan a bankszektor problémáinak monetáris eszközökkel történő tompítását. A pénzügyintézet szakértők már az 1993-as év elején is kritikusan ítélték meg, hogy a monetáris politika egyoldalúan és irreálisan a bankszektortól várta a kamatszintek csökkentését, illetve túlerőltette a bankok kamatcsökkentését.

Az 1993-as évnél tehát fontos feladata volt az 1992. évi hitelkonszolidációval kapcsolatos 1993. évi feladatok meghatározása, valamint az az évi bankkonszolidáció és adószervezés előkészítése. Annak ellenére, hogy ezek az intézkedések a tagbankoknak csak egy részét érintették, a Bankszövetség számára komoly feladatot jelentettek. Az érintett bankok ugyan aláírták a hitelkonszolidációs szerződéseket, de a Pénzügyminisztérium 1993. január végén kedvezőtlenül módosította a hitelkonszolidáció feltételeit. Az egyik ilyen kedvezőtlen döntés az volt, hogy a kamatkövetelések után fizetett állami kötvények kamatát felére csökkentették, bevezették a hitelkonszolidációs díjat és összességében a Pénzügyminisztérium 16-féle, az eredeti szerződésben nem szereplő feltétel módosítással állt elő. A Bankszövetség kezdeményezésére az érintettek együttesen léptek fel. Ennek keretében a Bankszövetség a pénzügyminiszterhez fordult, és tárgyalásokat kezdeményezett. Hosszas tárgyalások után sikerült pozitív eredményeket elérni.

Az 1993. évi bankkonszolidációval kapcsolatos munkálatok 1993 áprilisában indultak el, és áthúzódtak a következő év elejére is. E feladat koordinálásával a kormány a Bankprivatizációs Bizottságot bízta meg, amelynek munkáját a kormány felkérésére előbb Teleki Pál, majd Pongrácz Tibor államtitkár irányította. A Bankszövetség képviselője folyamatosan részt vett a konszolidációs folyamatban, amelynek a fontosabb állomásai a következők voltak:

- a Világbank március és április folyamán javaslatot készített a bankkonszolidáció konstrukciójáról, illetve az állami feltőkésítés módszeréről,
- májusban a PM a Gazdasági Kabinet, illetve a kormány elé terjesztette a bankkonszolidációt és a reorganizációt szolgáló intézkedési tervet,
- ugyancsak májusban a Bankprivatizációs Bizottság elkezdte érdemi munkáját, ennek keretében az ÁV Rt. tanácsadója, a Credit Suisse First Boston bankkonszolidációs jelentést készített,
- június végéig a PM elkészítette „*A hitelkonszolidáció 1992. évi szakaszának módosítása és az 1993. évi szakasz elvei*” című előterjesztést.

A Bankszövetség álláspontja ezekben a kérdésekben az alábbi volt:

- az újratőkésítés során a bankok tőke megfelelési mutatójának el kell érnie a 4% feletti szintet, lehetőleg 4–8% között legyen;

- a tőke megfelelési mutatón belül a legalább 4%-os TMM-et részvénytőke formájában szükséges biztosítani, az e feletti szintet kombinált módszerrel (pl. további részvénytőke-emeléssel vagy alárendelt kölcsöntőkével);
- az egyes bankok pozíciójában meglévő különbségeket a konszolidáció során nem szabad teljesen közömbösíteni, ezeknek fenn kell maradniuk;
- a bankkonszolidáció még az 1993-as évben bonyolódjon le;
- a konszolidáció lebonyolításához szükséges törvénymódosításokat végre kell hajtani;
- a Bankszövetség határozottan ellenezte a külföldi tanácsadó cégek javaslatát, miszerint az állam a konszolidáció feltételeinek ellenében meghatározott részvénycsomagot szerezzen a konszolidált bankokban. A bankszövetségi álláspontot sikerült elfogadtatni.⁸⁸

Az előkészítő munka lezárásaképpen a Bankszövetség 1993. augusztus 26-án kelt levelében részletes tájékoztatást adott a bankok vezérigazgatóinak a bank- és adókonszolidáció előkészítő munkálatairól, a kormány az év júniusi határozatában rögzített általános alapelvekről, valamint arról, hogy a folyamatban részt venni kívánó bankokkal a Pénzügyminisztérium Részvételi Megállapodást köt. Az anyag ismerteti a részvétel előzetes feltételeit, ugyanakkor tájékoztatja a bankvezetőket arról, hogy még nincs végleges kormányhatározat a tőkeemelés mértékéről. A Pénzügyminisztérium által kiküldött dokumentum azt is tartalmazta, hogy a Részvételi Megállapodást aláíró bankokat külföldi tanácsadó cégek világítják át. A Világbank szakértői ugyanakkor azt is javasolták, hogy a bankok újratőkésítésére vonatkozó állami döntéshez készüljön egy, a bankrendszer továbbfejlesztésére vonatkozó stratégiai tanulmány. A Bankszövetség bankvezetőknek küldött tájékoztatója kitért az adókonszolidáció és a vállalati reorganizáció kérdésére is, bemutatva, hogy a bankkonszolidációval szorosan összefüggő adókonszolidációnak elvi és gyakorlati kérdései jórészt még kidolgozatlanok, a témát átfogóan kezelő anyag még nem született meg. A Bankszövetség pedig azt az álláspontot képviselte, hogy az adókonszolidáció feltétlenül szükséges ahhoz, hogy az akkor hitelképtelen vállalati kör hitelképessé váljon, azaz segítse elő a pénzügyi tevékenység normális működésének megvalósítását.

A Bankkonszolidációs Bizottság munkájával párhuzamosan működött az ún. Reorganizációs Bizottság, amelyben a munka szervezését és koordinálását – hasonlóan a Bankprivatizációs Bizottsághoz – Pongrácz Tibor államtitkár vezette. Ennek munkáját nagymértékben hátráltatta, hogy az Állami Vagyonügynökség (ÁVÜ)⁸⁹ egészen az év végéig azon az állásponton volt, hogy az adóreorganizációnak meg kell előznie a bankkonszolidációt olyan módon, hogy a bank újratőkésítésére szánt forrásokat az ÁVÜ kapja meg, és ezek segítségével vásárolja ki a bankoktól az összes adós cég minősített követeléstömegét a céllal, hogy erről egyedül szabadon döntsön. A Bankszövetség végig azt az álláspontot képviselte, hogy az adóreorganizációt nem szabad tömeges méretekben végrehajtani, ez igen korlátozott körben, csak életképes és legalább néhány évre pénzügyileg stabilállapotú vállalkozásokra terjeszthető ki, amelyek száma nem haladhatja meg az 50-60 céget.

88 A Magyar Bankszövetség elnökségi tájékoztatási anyagában található a konszolidációs folyamat, illetve menetrend leírása.

89 Az Állami Vagyonügynökség létrejöttét és feladatát az 1990. évi VII. törvény szabályozta. Részletesen l.: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8663> (letöltés ideje: 2014. március 8.) Az Állami Vagyonügynökség 1992-ig működött, amikor az 1992. évi LIII. törvény értelmében létrejött az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt. az Állami Vagyonügynökségből és az Állami Vagyonkezelő Rt.-ből.

A mozgalmas 1993-as év eseményei közül meg kell említenünk még a pénzügyi törvény módosítását, a bankközi adónyilvántartás rendszerének előkészítését, a csődtörvény módosítását és a jegybanktörvény módosítását, továbbá az új devizakódex előkészítését. Banktörténeti szempontból is érdekes, hogy már 1993-ban napirendre került a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényjavaslat előkészítése.

1993-ban az egész bankrendszer működésének további mérföldköve volt a hitelintézeti elszámolóházi funkciót végző GIRO-rendszer megindulása. A hitelintézeti elszámolás szükségessége már 1986-ban megfogalmazódott, az ezzel kapcsolatos előtanulmányt Vasvári György készítette el.⁹⁰ Néhány éves előkészítő munka után az elszámolásforgalom magyarországi elindulásának gyakorlati kérdéseit a Bankszövetség elnöksége 1993. november 1-jén tárgyalta meg.

„A Magyar Bankszövetségnek aktív szerepe volt a bankszektor fontos háttérintézményeinek a létrehozásában. Részt vettünk az Országos Betétbiztosítási Alap, a Hitelgarancia Rt., az adónyilvántartással foglalkozó Bankközi Informatika Szolgáltató Rt., a hitelminősítő FOCUS Rt. megalapításának előkészítésében. Fontosnak tartjuk szoros kapcsolatunkat a banki alkalmazottak továbbképzése szempontjából a Nemzetközi Bankárképző Központtal.”⁹¹

A GIRO-rendszer indításával összefüggő kérdéseket tárgyaló elnökségi ülés meghívott vendégei a következők voltak: Braun Péter, a GIRO Rt. elnöke, Szamosi László, a GIRO Rt. vezérigazgatója, Bódy László, az MNB alelnöke, Csányi Sándor, az OTP elnök-vezérigazgatója, Töröcskei István, az MHB vezérigazgatója, Bartha Árpád, a Magyar Külkereskedelmi Bank vezérigazgatója és Bokros Lajos, a Budapest Bank elnök-vezérigazgatója.

A Magyar Bankszövetség már 1991-ben levelező, majd társult tagként csatlakozott az Európai Közösség Bankföderációjához, 1993-ban pedig együttműködési megállapodást kezdeményezett az Európai Közösség Jelzálog Szövetségével. Ekkor alakult ki rendszeres szakmai együttműködés az Európai Közösség Bankföderációjával, valamint az egyes európai nemzeti bankszövetségekkel. Sor került a hat levelező tagszervezet (Andorra, Ciprus, Magyarország, Lengyelország, Románia, Szlovénia) bankszövetségeinek első brüsszeli találkozására.

Annak ellenére, hogy a külföldi tulajdonú bankok súlya, részesedése a magyar bankszektorban csak a bankprivatizáció során ért el számottevő mértéket, már 1993 végén felmerült a külföldi és egyes tulajdonú bankok tagozatának létrehozása a Bankszövetség keretében. Az Elnökség 1993. december 12-én tárgyalta a kérdést. *„Pulai Miklós tájékoztatta az Elnökséget, hogy Matthias Kunsch, a Creditanstalt Bank Rt. vezérigazgatója és Christopher Johnson, a Banque Indosuez vezérigazgatója azzal kereste meg, hogy 17–18 magyarországi külföldi vagy egyes tulajdonú bank az őket érintő, sajátos kérdéseikkel való foglalkozás céljából a Bankszövetségben belül külön tagozatot szeretne létrehozni”⁹²* Mivel a Bankszövetség alapszabálya ezt lehetővé tette, ezért az Elnökség a javaslatot jóváhagyólag tudomásul vette, azzal a kikötéssel, hogy a tagozat nem lehet kirekesztő jellegű, csak a Bankszövetség keretében működhet.

90 Kovács Levente: Az európai pénz- és elszámolásforgalom jövője. Miskolci Egyetem, 2010. 121–128.

91 Pulai Miklós et al.: Tízéves a Magyar Bankszövetség. Erdei Tamás előadása. TAS-11 Kft., 1999. 58.

92 Magyar Bankszövetség iratai, 1993.

Még mindig az 1992–94 közötti időszak fontosabb fejleményeit vizsgálva, szólnunk kell arról az 1994-es évről, amely az utolsó éve annak a korszaknak, amelyet Hetényi István a tornyosuló gondok időszakának nevezett. A gondok mellett nevezetes ez az év arról is, hogy a Bankszövetség megemlékezett megalakulásának öt éves évfordulójáról.

Különleges volt 1994 abból a szempontból is, hogy a parlamenti választások éve volt, az első választás a rendszerváltást követően. Az addig kormányzó jobbközép erők vereséget szenvedtek, a választás egyértelmű győztese a Magyar Szocialista Párt lett, amely a képviselői helyek 54%-át szerezte meg. A kormány azonban koalíciós lett, ugyanis bevonták a kormányzásba a liberális Szabad Demokraták Szövetségét, akik a választáson közel 20%-os eredményt értek el. Így a kormány mögött 2/3-os országgyűlési többség volt. Ez inkább a problémák forrásává vált a későbbiekben, a két párt sok szempontból különböző gazdaságfilozófiája miatt.

A Bankszövetség Elnöksége időben foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a választások lényeges befolyást gyakorolhatnak a bankszektor működési körülményeire. A Bankszövetség elnökségi ülése külön is foglalkozott a választások utáni kormányváltással, és célul tűzte ki a szektor számára legfontosabb kérdésekben a jó szakmai együttműködés kialakítását. Már az 1994. márciusi Testületi Ülésnek az azévi programmal foglalkozó napirendje tárgyalta a gazdaságpolitika esetleges változásait egy olyan környezetben, amikor a bankok jelentős változásokon, alkalmazkodási folyamaton mennek keresztül, amikor a bank- és adószkonszolidáció jelentős részét még végre kellett hajtani, miközben megtörténtek a banki privatizáció első, kezdeti lépései. Ebben a helyzetben az Elnökség és a Testületi Ülés egyértelműen úgy foglalt állást, hogy a Bankszövetség céljainak csak úgy tud megfelelni, ha úgy, mint korábban is, szigorúan szakmai szervezatként, politikamentesen képviseli a bankok érdekeit.

1994-ben a bankrendszer fejlődése elérte azt a szintet, hogy általános igényként jelentkezhetett a banki alkalmazottak továbbképzésének segítése. A Bankszövetség külföldi szakértők bevonásával térítésmentes szakmai szemináriumokat szervezett, továbbá a bankok oktatási szakértőivel való egyeztetés alapján összegyűjtötte a javaslatokat és igényeket, majd azokat továbbította a Bankárképző Központhoz. Mindezt figyelembe véve, a Bankszövetség együttműködési megállapodást kötött a Nemzetközi Bankárképző Központtal bankszakmai képesítési rendszer kialakítására és működtetésére. Ennek keretében a felek felkészült szakértőket delegáltak a Bankoktatási Szakértői Tanácsba, vállalták a posztgraduális bankdiplomaprogram (BADI), valamint a felsőfokú bankügyintézői program (FEBI) követelményrendszerének kidolgozását. A Bankszövetség képviselői lehetőséget kaptak, hogy részt vegyenek a vizsgakövetelmények kidolgozásában és a vizsgáztatásban. Ez az együttműködés közel húsz év óta jól működik.

A szakemberképzés és -utánpótlás szempontjából fontos szerepe volt még a Bankszövetség szervezésében adományozott, térítésmentes ösztöndíjaknak. Csupán felsorolásszerűen érdemes megemlíteni, hogy milyen képzésekben vettek részt abban az időben banki szakemberek: Japan Center for International Finance – Tokiói Banki Szakoktatási és Gazdasági Elemző Intézet, az Olasz Külügyminisztérium és a Cariplo Pénzügyintézet ösztöndíja, az olasz Giordano Dell'Amore Alapítvány, a Luxemburgi Pénzügyminisztérium ösztöndíja. Emellett folytatódtak az Európai Unió PHARE⁹³-segélyprogramja keretében a kis- és középbankok vezetői részére tartott bankstratégiai oktatási programok.

93 Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their economies. A programot – 1989-ben hozta létre az Európai Közösség e két ország számára az előcsatlakozás segítése érdekében.

A Bankszövetség szakmai munkájának fontos része volt 1994-ben a pénzügyi törvény, a polgári törvénykönyv, a csődtörvény, a számviteli törvény módosításában és előkészítésében való részvétel, továbbá a pénzmosásról szóló törvény végrehajtásának előkészítése.

A Bankszövetség markáns véleményét alakította ki az 1994. évi monetáris politikával kapcsolatban. Néhány kérdésben sikerült a központi bankkal megállapodni, így az MNB ígéretet tett arra, hogy a forintforrások utáni kötelező tartalékráta szintjét csökkenti, hogy a kötelező tartalék után az MNB magasabb kamatot fizet, továbbá, hogy a devizaforrások után bevezetett, kötelező tartalékolás során a devizaforrásokból kiemeli azokat, amelyek nincsenek hatással a belföldi pénz kiáramlására. Ezek az intézkedések az akkori helyzetben segítették a bankok likviditását, erősítették stabilitásukat. Az elért eredményeket és a szektor helyzetét foglalta össze az alábbi elemzés:

„1994–1995-öt már egyre inkább a stabilizálódás, a konszolidációs folyamat során kapott források segítségével a bankok mérlegeinek kitisztítása, a rossz és behajthatatlanná vált követelések eladása, illetve leírása jellemezte. A konszolidációra nem szoruló bankok pedig többségükben jelentős piaci térnyerésre voltak képesek ebben az időszakban, és ekkor is meg tudták őrizni nyereségességüket.

A pénzügyi rendszer helyzetének legfontosabb jellemzője, hogy 1995-ben már érzelhetővé váltak a javulás jelei. E javulás azonban nem volt teljes és maradéktalan. Míg a korábbi évekre az átfogó jellegű állami válságkezelő akciók voltak jellemzőek, addig 1995-ben már egyedi, testre szabott, a korábbi intézkedéseket kiegészítő akciók elegendőnek bizonyultak.

A korábbi évek tendenciájával ellentétben 1995 és 1996 fordulójára jelentős mértékben csökkent a piaci szereplők száma, megkezdődött a bankpiac koncentrációja, tisztulása, bár ez a folyamat eddig alapvetően nem üzleti indíttatású, hanem állami tulajdonosi döntések következménye volt. Az állami tulajdonosi szerepből történő visszavonulás nagy ütemben halad, két nagybank privatizációjára is sor kerül 1995-ben. Ezekkel a lépésekkel az év végére 40% alá csökkent a közvetlen állami tulajdon részaránya a bankrendszer összesített jegyzett tőkéjéből. A vállalati piacon a bankok között – alapvetően néhány száz jó hitelképességű nagyvállalat finanszírozásában és kiszolgálásában – 1995 végére igen éles verseny alakult ki. A korábbi évekhez képest jelentős mértékben nőtt a bankrendszer, az egyes bankok nyeresége, jövedelmezősége.”⁹⁴

Bankprivatizáció és a modern bankrendszer kialakulása (1995–2008)

Ez az időszak a privatizáció érdemi megvalósulásának, a banküzem korszerűsödésének és a szolgáltatások kiszélesedésének periódusa volt. Az 1990-es évtized közepén, vagy inkább annak második felében már egy olyan bankrendszer és olyan Bankszövetség működött, amely európai szinten is mérhető és értékelhető. A 2000 és 2007 közötti időszakot pedig méltán nevezhetjük a bankok aranykorának.

Az 1990 és 1995 közötti évek számos változást hoztak a bankok és a banki vezetők körében. A Bankszövetség 1995. június 12-i Testületi Ülésének egyetlen napirendje a Magyar Bankszövetség új Elnökségének megválasztása volt. A megválasztott Elnökség végül így állt fel: Erdély Zsigmond Gábor elnök, Felcsuti Péter alelnök, a tagok pedig Erős János, Hernádi Zsolt, Medgyessy Péter és Pulai Miklós voltak, utóbbi mint főtítkárr dolgozott a bankszektor érdekében.

A bankszektor napi működésének újabb állomása volt a pénzügyi szolgáltatásokról szóló törvény előkészítése, valamint a bankfelügyelet helyének, kompetenciájának meghatározása. A Bankszövetség mindkét kérdésben számos érdemi javaslatot tett. A bankfelügyelettel kapcsolatban az Elnökség álláspontja az volt, hogy nem lenne célszerű, ha az közvetlenül a kormány alá tartozna, az MNB-nek kellene biztosítania a bankfelügyeleti munka ellenőrzését. Az egységes felügyelet kérdéséről folytatott megbeszélést a Pénzügyminiszteriumban június 18-án Draskovics Tibor pénzügyminiszter vezette. A megbeszélés végkövetkeztetése az volt, hogy az egységes, azaz a bank- és az értékpapír-felügyeletet magába foglaló felügyelet létrehozásának előfeltétele olyan értékpapír- és hitelintézeti törvény kidolgozása, amely lehetővé teszi a bankok teljes értékpapír-forgalmazásban való részvételét 1997. január 1-jétől, és ezzel az időponttal kerüljön összevonásra a bank- és értékpapírfelügyelet.

Hosszabb előkészítő munka és a bankok többségének egyetértése, igénye alapján az Elnökség elhatározta a Magyar Bankszövetség Etikai Bizottságának létrehozását, amit az 1996. március 29-ei Testületi Ülés jóvá is hagyott. (Egy későbbi beszélgetésből derül ki, hogy az Etikai Bizottság létrehozását Felcsuti Péter javasolta, aki akkor tagja volt az Elnökségnek.) A Testületi Ülés az Etikai Bizottság tagjává választotta Czirják Gyulát, dr. Szentiványi Ivánt (elnökként) és dr. Várhegyi Évát. Az elfogadott Alapszabály szerint az Etikai Bizottság célja az volt, hogy erősítse az ügyfelek bankok iránti bizalmát, továbbá segítse elő a bankok egymás közötti kapcsolatában és üzletvitelében a korrekt és tisztességes versenytársi magatartás folytatását, az ezzel kapcsolatban felmerült vitás kérdések rendezését. Szigorú szabályként fogalmazódott meg, hogy az Etikai Bizottság csak olyan egyedi, egyes ügyfél és egyes bank közötti ügyekkel foglalkozhat, amelyeknek tapasztalatai a bankrendszer egészénél vagy jelentős részénél eredményezhetik az ügyfél bizalmának erősítését.

Az 1989. évi alapítás óta először 1996 decemberében vált szükségessé a Bankszövetség Alapszabályának módosítása. Az új alapszabály előírta, hogy bankszövetségi tag csak olyan, a versenyszférában működő pénzügyintézet lehet, amelynek alaptőkéje legalább 1 milliárd forint, szemben a korábbi 500 millió forinttal. Bekerült az Alapszabályba az Etikai Bizottság és tag-

Pulai Miklós MBSZ-főtthkár
a „10 éves a kétszintű bankrendszer” ünnepi konferencián
(1997)
Fotó: Vámos Judit

Brüsszel, valamint Frankfurt között. A magyar pénzügyi szektornak képesnek kell lennie az Euro-ban történő tranzakciók hatékony kezelésére, amikor az európai transznacionális vállalatok áttérnek az Euro használatára, különben ezeket a tranzakciókat más csatornába fogják terelni.

Az Euro bevezetésének költsége a magyar gazdaságban várhatóan meghaladja a 100 milliárd forintot.” – írta a bankszövetségi javaslat.⁹⁵

Időközben elérkeztünk a kétszintű bankrendszer létrejöttének 10 éves évfordulójához. Ennek kapcsán a Bankszövetség jubileumi konferenciát szervezett, amelyet Göncz Árpád köztársasági elnök nyitott meg. Ezt követően a bankszektor helyzetét, fejlődését a Bankszövetség elnöke, Erdély Zsigmond Gábor így jellemezte:

„Összegezve megállapítható, hogy tíz év alatt a hazai kereskedelmi bankok helyzete lényegében megszilárdult, a tőkepiaci intézményrendszer a legutóbbi esztendőben fejlődésnek indult, s a privatizáció ezen a területen is felgyorsult. [...] ezzel párhuzamosan tovább bővül a külföldi pénzügyintézetek magyarországi jelenléte. 1995-ben a bankok jegyzett tőkéjének már 36%-a volt külföldi tulajdonban és reális az a feltételezés, hogy 1997 végére – a tervezett eladásokat is figyelembe véve – már a bankpiac 60%-át, avagy 2/3-át a külföldi tulajdoni többségű bankok fogják uralni. Ez a változás összességében előnyökkel jár a hazai bankrendszer fejlődésére, tőkeerőssé válására, technológiájának korszerűsödésére és a pénzügyi innovációk terjedésére nézve...

A bankkonszolidációt nagyon sokan joggal megkérdőjelezték. Elévülhetetlen érdeme az, hogy a változó és javuló makrogazdasági körülmények között egészséges, fejlődni és növekedni képes bankrendszer jöhetett létre Magyarországon. Ily módon érthető, hogy a bankprivatizációs folyamat a konszolidáció után vált lehetővé.”⁹⁶

⁹⁵ Magyar Bankszövetség iratai, 1996.

⁹⁶ Erdély Zsigmond Gábor: Új kihívás: a nemzetközi integráció című előadása 1997. február 7-én

jainak megválasztása, továbbá az, hogy az Elnökség tagjait a Testületi Ülés a továbbiakban ne két, hanem három évre válassza.

Már 1996 decemberében úgy döntött a Bankszövetség elnöksége, hogy az euró tervezett bevezetésével kapcsolatban a Bankszövetség szakmai munkacsoportot hozzon létre. A bankokon kívül ebbe be kellett vonni a Magyar Nemzeti Bank, a Bankfelügyelet és a kormány Integrációs Munkacsoportjának (ennek a vezetője Inotai András volt) szakértőit.

„Kívánatos lenne, hogy a kereskedelmi bankok, az MNB, a PM 1997-ben hozzákezdjen egy koordinált terv kialakításához az Euro jól időzített bevezetése érdekében. Ehhez folyamatos információcsere szükséges Budapest és

Az 1997-es év nem csak arról volt nevezetes, hogy a banki közösség megünnepelte fennállásának 10 éves jubileumát. Bizonyos értelemben korszakváltást is jelentett a megújult Elnökség is. A Testületi Ülés május 9-én új Elnökséget választott a következők szerint:

Elnök: Erdei Tamás, a Magyar Külkereskedelmi Bank elnök-vezérigazgatója;

Alelnök: dr. Felcsuti Péter, a Raiffeisen Unicbank vezérigazgatója;

Tagok: dr. Csányi Sándor az OTP elnök-vezérigazgatója, Hernádi Zsolt, a Magyar Takarékszövetkezeti Bank vezérigazgatója, Madarász László, a BNP-Dresdner Bank vezérigazgatója, Morgós Katalin, a West LB vezérigazgatója.

Ezt a korszakot jellemzi – többek között – a bankprivatizáció befejezése, a többségi külföldi tulajdonnal működő, európai színvonalú, modern magyar bankrendszer kialakulása, valamint a bankrendszer nyugodt, nyereséges fejlődése egészen a 2008-as nemzetközi pénzügyi válság kitéréséig.

A '90-es évtized második felének a bankprivatizáció volt a legfontosabb eseménye. A korabeli sajtó is többször és nagy terjedelemben foglalkozott a különböző bankok privatizációjával. Azonban meg kell állapítanunk, hogy ezen írásoknak egy jelentős része aktuálpolitikai alapon született meg, csekély szakmai háttérrel. Ezen könyv keretei között csak jelzésszerűen soroljuk fel, hogy a bankok oldaláról mely tényezők indokolták a privatizáció megvalósítását. Ilyen volt a bankok portfóliójának minősége, alultőkésítettség, a pénzügyi közvetítés magas költségei, a hitelkonszolidáció részleges eredménye (segítette a bankokat, de nem volt elégséges), a későbbi eszközcsere és tőkefeltöltés további folytatás nélküli, átmeneti pozitív hatása. Erdei Tamás a privatizáció folyamatát így értékelte:

„A magyarországi bankszektor igen sajátos képet mutat, ha a bankok tulajdonosainak összetételét nézzük. Az 1998. év végi adatok alapján a magyarországi bankokban a külföldi tulajdon meghaladja a 60%-ot. Ez ismereteim szerint igen ritka Európában, de a világban is. Még nagyobb az arány, ha azt nézzük, hogy a működő 40 hitelintézetből több mint 30-ban teljes vagy többségi a külföldi tulajdon, illetve ha azt is figyelembe vesszük, hogy a mintegy 250 takarékszövetkezetet integráló ernyőbank is külföldi irányítással működik...

Ez a nagyarányú külföldi tulajdon sokban hozzájárult ahhoz, hogy felgyorsult Magyarországon a bankrendszer korszerűsödése és bekapcsolódása a nemzetközi bankvilág életébe...

A magyar bankrendszer privatizációja nemzetközi összehasonlításban példátlan gyorsasággal ment végbe. A kilencvenes évek elején még döntően az állam közvetlen és – az állami vállalatokon keresztül gyakorolt – közvetett tulajdonosi ellenőrzése alatt álló bankrendszerben alig tíz év alatt egyötödére csökkent az állami és a kvázi-állami társadalombiztosítási, önkormányzati tulajdon együttes aránya.”⁹⁷

97 Magyar Bankszövetség iratai, 1997.

Csányi Sándor (OTP, baloldalt) és Maurizio Sella (az olasz bankszövetség elnöke, jobboldalt) a „10 éves a kétszintű bankrendszer” ünnepi konferencián (1997)
Fotó: Vámos Judit

Várhegyi Éva *Kis Magyar Bankprivatizáció* című cikkében jól jellemzi a bankprivatizáció meghatározó vonásait:

„A bankprivatizáció sajátos magyar útjának a szektor hatékonyságára és a nemzetközi versenyképességére gyakorolt hatását nehéz egzaktan mérni, hiszen annak működését számos más, a tulajdonosi struktúráján kívül álló tényező is befolyásolja, ráadásul az eddig eltelt idő rövidsége is nehezíti a mérést...

A magyarországi bankprivatizáció nyomán kialakult tulajdonosi struktúra két jellegzetes vonást mutat: (1) a koncentrált szakmai-stratégiai tulajdonosok túlsúlyát a pénzügyi-portfólió befektetők szórt tulajdonosi struktúrájával szemben és (2) a külföldi tulajdon dominanciáját. A sajátos tulajdonosi szerkezet létrejöttében a privatizációt sürgető kiterjedt bankválságok mellett a magyar gazdaságpolitikának a „nemzeti” ideológiák visszaszorulását eredményező pragmatizmusa is szerepet játszott, és lehetőséget teremtett a bankprivatizációs folyamat gyors lezárulásához.”⁹⁸

A privatizáció nehézkesen és lassan indult el. Ennek hátterében egy központi szabály állt. Tudniillik a kilencvenes évek elején a kormány moratóriumot hirdetett meg a nagybankok külföldieknek történő eladására vonatkozóan. Ebben az időszakban csak a kisebb bankok vagy pénzügyi szolgáltatók privatizációjára kerülhetett sor.

Az első valós bankprivatizáció a Magyar Külkereskedelmi Bank esetében jött létre. Az állam, mint meghatározó tulajdonos, már a Külkereskedelmi Bank 1992. április 23-i közgyűlésén bejelentette a bank privatizálására vonatkozó szándékát. Azonban maga a folyamat különböző okokból jelentősen elhúzódott, és a privatizációs előszerződés megkötése csak 1994-ben történt meg.

A Bankszövetség alapításának 10 éves jubileumi konferenciáján Szalkai István, az Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyelet akkori elnöke a következőket mondta:

„1998 végén 44 bank és 244 takarékszövetkezet működött Magyarországon. A bankrendszer általi közvetítés a GDP 69%-ának felelt meg, aránya az előző évhez képest csekély mértékben csökkent. A bankrendszer összes jegyzett tőkéjében 68%, a hitelek összállományában 72% volt a külföldi többségi tulajdonban lévő bankok részesedése. A magyar bankrendszer átlagos tőkemegfelelési mutatója 16% körül volt...

A bankrendszer jövedelmezősége mindazonáltal jelentős mértékben csökkent 1998-ban. Ez részben az említett problémás bankok napfényre került veszteségeivel magyarázható. De a jövedelmezőség tőlük függetlenül is jelentősen csökkent: a ROA az előző évi 1,6%-ról 1%-ra csökkent, a ROE 19%-ról 12%-ra esett vissza...

A szilárd anyagi helyzetű bankok jövedelmezőségében mutatkozó hanyatlás okai között említhető például az, hogy az orosz válságot követően rendkívül változékonnyá váltak az árak a pénzpiacokon, s ezáltal csökkent az árfolyamnyereség lehetősége...

Az 1996-os banktörvény a bankfelügyeletre vonatkozó szabályozásokat konszolidált alapokon vezette be banki csoportokra és a banki szabályozás feltételeit erősen közelítette az európai szabályozáshoz. A magyar szabályozás azonban mégsem egyezik meg teljes mértékig az Európai Unió konszolidált felügyeleti irányelvében (92/30/EEC) foglaltakkal...

A konszolidált felügyelet elvét támogatja az összevont mérlegek irányelvéhez (86/635/EEC) való alkalmazkodás.

98 Várhegyi Éva: Bankról, pénzről, tőzsdéről – Válogatott előadások a Bankárképzőben 1988–1998. Kis magyar bankprivatizáció. Budapest, 1998. 129–132.

Ugyanakkor a konszolidált felügyelet követelményét tartalmazó 1996-os banktörvény életbelépésekor Magyarországon összevonták a korábbi Állami Bankfelügyeletet az Állami Értékpapír- és Tőzsd felügyelettel. Ekkor Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyelet néven új intézmény alakult.

1998-tól kezdve a banktörvény lehetővé tette, hogy külföldi bankok Magyarországon fiókjaikon keresztül folytassák tevékenységüket.”⁹⁹

A Bankszövetség történetében is kulcsfontosságú volt a privatizáció. Így ugyanis a külföldi tulajdonosok, a külföldi szakmai befektetők megjelenése hatással volt az egész banki kultúra fejlődésére és így a Bankszövetség döntéshozatali rendjének, magatartásformáinak alakulására.

A 2000 és 2005, vagy talán a 2006 közötti időszak a bankszektor addigi fejlődésének legsikeresebb szakasza volt, amelynek idején a banki közösség életében egy viszonylag nyugalmasabb korszakról beszélhetünk.

2000-ben került napirendre a mezőgazdasági szövetkezeti külsőüzletrész-tulajdonról szóló törvénytervezet, amelyet a Bankszövetség erőteljesen vitatott, és az eredménytelen viták után 2001 elején az Alkotmánybírósághoz fordult, kérve a 2000. évi CXLIV. számú törvény alkotmányellenességének megállapítását. Az érdekesség kedvéért felsoroljuk, hogy szakmai állásfoglalását a Magyar Bankszövetség megküldte az akkori kormány illetékeseinek: Járai Zsigmond pénzügyminiszternek, Torgyán József földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszternek, Tamás Károly közigazgatási államtitkárnak (Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium), Farkas Sándornak, az Országgyűlés Mezőgazdasági Bizottsága elnökének, valamint a parlamenti párok frakcióvezetőinek (FIDESZ: dr. Szájer József, Független Kisgazda Párt: dr. Bánk Attila, MDF: dr. Balsai István, MIÉP: Csurka István, MSZP: Kovács László, SZDSZ: Kuncze Gábor).

Ennek az ügynek a felelevenítése azért fontos eleme a Bankszövetség történetének, mert ez volt az első olyan eset, amikor a Bankszövetség az Alkotmánybírósághoz fordult, és beadványa sikerrel járt. Az Alkotmánybíróság a Bankszövetség kérelmének befogadását – amelyben kérte a hivatkozott törvény alkotmányellenességének kimondását, és annak teljes egészében való megsemmisítését – elfogadta.

A 2000-es év kapcsán szóljunk néhány szót a lakáshitelezésről. A magyarországi lakosság szám és családformák mellett évente átlagosan 40 000 új otthont kellene felépíteni ahhoz, hogy a lakásállomány minőségi színvonala fennmaradjon. Ez az 1990-es években hosszú időn át nem sikerült.¹⁰⁰ Az ezredfordulóra jelentős ki nem elégített lakásigény és ennek megfelelően, robbanásig feszült lakáshiteligény halmozódott fel. Miután az elmúlt évtizedben sem állami, sem önkormányzati bérlakás-építési program nem volt, sőt az 1990-es években még a műszakilag nagyon rossz állapotú bérházi lakásokat is magántulajdonba adták, ahonnan a lakók nagy része menekülni próbált – így tovább növelve a lakáskeresletet –, az egyetlen megoldás a saját erőből történő otthonteremtés volt. Ehhez pedig hitel kellett. Az első Orbán-kormány 2001-ben meghirdetett lakáshitel-támogatási konstrukciója volt az első sikeres próbálkozás, amely nemcsak a lakásépítések számát növelte meg, hanem felébresztette a vágyat arra is, hogy minden generáció, a fiatal párok és családok korszerű,

⁹⁹ Pulai Miklós et al.: Tízéves a Magyar Bankszövetség – Szalkai István előadása. Budapest, 1999.

¹⁰⁰ Kovács Levente: A devizahitelek háttere. Hitelintézeti Szemle, 2013/3. 183–193.

**A Magyar Bankszövetség székhelye (a 2. emeleten)
2001. március 1-jétől
Fotó: Horváth Bence**

saját otthonba költözzenek. A kamattámogatással, adókedvezménnyel és szociálpolitikai támogatásokkal kombinált program jelentősen felpörgette az egész lakáspiacot, és magát a lakáshitelezést is. Olyan dinamikus volt a támogatások és a hitelállomány felfutása, hogy viszonylag hamar szembe kellett nézni a költségvetés korlátaival. A lakáshitel-állomány felfutása (először forint-, majd devizaalapon) több évig kitartott, és érdemi többletbevételt biztosított a hitelintézeteknek. Ebben az időszakban erősödtek meg a jelzálogbankok is.

2001-ben a diákhitel-konstrukcióra vonatkozó szabályok módosítása is sértette a banki közösség érdekeit. 2001 szeptemberében a Bankszövetség elnöksége Varga Mihály pénzügyminiszterhez fordult, a következőket javasolva:

„Észrevételeinket összegezve kétségesnek tartjuk, hogy az állami diákhitel rendszer jelenleg ismert formájában a legolcsóbb és leghatékonyabb formában tud működni, összhangban a költségvetési források hatékony felhasználására irányuló kormányzati törekvésekkel. A kialakult helyzetben olyan következményekkel kell számolni, amelyek miatt mind a költségvetés (indokolatlan, felesleges többletkiadások), a lebonyolító Postabank (egy feltehetőleg veszteséges konstrukció lebonyolítójaként bizonytalan költségvetési támogatási háttérrel), a banki közösség (a piaci verseny felrúgása következtében), s esetleg a hitelt igénybe vevő diákság is (a termék drágasága miatt) hátrányokat szenvedhet el.”¹⁰¹

A Magyar Bankszövetség 2002. áprilisi Testületi Ülésén határozott arról, hogy a szövet-ség részt vesz a Pénz- és Tőkepiaci Választott Bíróság létrehozásában. A 2002 elejétől hatá-

Hitelintézeteti Szemle folyóirat
 (első design 2001/1. – 2012/3. számok)
 Fotó: Horváth Bence

lyos tőkepiaci törvény kibővítette a Budapesti Értéktőzsde és Árutőzsde Állandó Választott Bírósága tevékenységi körét, és 2002. július 1-jétől lehetővé tette a Pénz- és Tőkepiaci Választott Bíróság létrehozását.

2002-ben a parlamenti választásokat követően új kormány került hatalomra. Újból a Magyar Szocialista Párt és a Szabad Demokraták Szövetsége lépett kormánykoalícióra, de többségük a törvényhozásban jóval kisebb volt, mint az 1994–1998 közötti időszakban. Érdemes megjegyezni, hogy miniszterelnök-jelöltjük, Medgyessy Péter hivatalosan független, pártokon kívüli volt, de tekintettel múltjára, egyértelmű volt a kötődése a Magyar Szocialista Párthoz. Medgyessynek olyan súlyos vitái voltak a Szabad Demokraták Szövetségével, hogy kénytelen volt lemondani (2004. augusztus 25.), utána ügyvezető miniszterelnökként dolgozott 2004. szeptember 29-éig, amikor is megválasztották utódját, Gyurcsány Ferencet. Az új miniszterelnökkel ugyan megnyerte a 2006-os választást a koalíció, de az ország gazdasági helyzete, a különböző mutatói siralmasak voltak, komoly megszorításokat kellett életbe léptetni. A helyzetet tetézte a kiszivárgott, ún. őszödi beszéd is, amelyet ki a tartalma, ki pedig stílusa miatt bírált. Az ezután elindult tiltakozáshullám és kemény ellenzéki magatartás megakadályozott minden nagyobb szerkezeti átalakítási kísérletet. Ilyen körülmények között kellett Magyarországnak szembenéznie a 2008-ban kirobbant, világméretű gazdasági válsággal. Gyurcsány körül 2009-re elfogyott a levegő, ezért 2009. március 21-én bejelentette távozását, majd április 14-én konstruktív bizalmatlansági indítvány útján Bajnai Gordont választotta meg az országgyűlés miniszterelnöknek. Bajnai többször kijelentette, hogy magát és kormányát szakértői, válságkezelői kabinetnek tartja.

A Medgyessy Péter nevével fémjelzett kormány hivatalba lépését követően a Bankszövetség már május 30-án meghívta Medgyessy Péter miniszterelnököt egy szeptemberi megbeszélésre. A találkozóra végül – hosszas egyeztetés után – november 27-én találtak időpontot a felek. A miniszterelnöknek szóló meghívó így fogalmazott:

„Tisztelt Miniszterelnök Úr!

A Magyar Bankszövetség elnöksége nevében szeretnénk meghívni Önt László Csaba pénzügyminiszter úrral és Draskovics Tibor államtitkár úrral együtt egy kötetlen eszmecsere-re 2002. november 27-én (szerda) 19 órakor.

A beszélgetésen a Bankszövetség elnökségi tagjain kívül a legnagyobb hazai bankok vezetői: Surányi György, a CIB Rt. elnöke; Felcsuti Péter, a Raiffeisen Rt. vezérigazgatója, Erős János, az MFB vezérigazgatója, valamint Rejtő E. Tibor, a KH vezérigazgatója vénének részt...

A kereskedelmi bankok tevékenységükkel támogatni kívánják a kormányzatot, s ezért is különösen a következő kérdések foglalkoztatják jelenleg a bankárokat:

a fiskális, a jövedelempolitika és a monetáris politika összehangolása. Úgy ítéljük meg: jelenleg a szükséges összhang nincs meg, viszont a jövő évi költségvetés tervezete, legalábbis a fiskális politika oldaláról az összehangolást megalapozhatja;

a versenyképesség javításának lehetőségei, figyelemmel az Európai Unióhoz való csatlakozásunkra. Az elmúlt egy-két évben relatív versenyképességünk sokat romlott, még a térség országaival összehasonlítva is; véleményünk szerint ez a folyamat nem tartható fenn;

az egyébként sem túl magas felhalmozási hányad is csökkent az elmúlt években. Az üzleti szféra hitelkereslete lanyha, illetőleg a kis- és középvállalati körben a hitelezési kockázat változatlanul magas. Ezzel szemben a háztartások nettó megtakarításai csökkennek, mindenképpen az utóbbi években a lakossági hitelezésben tapasztalt rendkívül dinamikus – néha túlzottan gyors – növekedés miatt. Jóllehet a háztartások eladósodottsága nemzetközi összehasonlításban alacsony, véleményünk szerint ez az ellentmondás – ami egyébként pl. a lakáshitelezésen keresztül a költségvetési politikában is komoly feszültségek forrása lehet – huzamosabb ideig nem tartható fenn;

véleményünk szerint a versenyképesség javítása a bankszektorban is sürgető kérdés. Elismernénk és értékeljük az utóbbi évek ilyen irányú intézkedéseit (pl. a kötelező tartalékolás költségeinek csökkentése), de véleményünk szerint további intézkedésekre van szükség – és lehetőség! – már rövid távon is a következő területeken: a kötelező tartalékolás költségeinek további mérséklése; OBA díjak, felügyeleti díjak.”¹⁰²

Ma is elgondoltató az a mondat, amelyben arra figyelmeztet a Bankszövetség, hogy a lakossági hitelezés rendkívül dinamikusán bővül, miközben a háztartások nettó megtakarításai csökkennek. Ez ugyanis egy olyan ellentmondás volt, amely a lakáshitelezésen keresztül a költségvetésben is komoly feszültségek forrásává válhat. Mint láttuk, a figyelemfelhívás azzal zárult, hogy ez a helyzet huzamosabb ideig nem tartható fenn. Ismerve a későbbi fejleményeket, rá kell mutatni, hogy maga a banki közösség milyen korán, és szakmailag milyen pontossággal hívta fel a figyelmet egy hosszabb távon nem tartható tendenciára, és milyen korán megállítható vagy lassítható lett volna egy folyamat, amely 2008 után komoly problémákat okozott.

Itt kell néhány szót szólnunk a devizaalapú lakáshitelezés kialakulásáról. Ahogy korábban említettük, 2001-et követően a lakáshitelek adó- és kamattámogatása elképesztő lakossági érdeklődést és hitelállomány-felfutást váltott ki. A támogatási mérték már az ország költségvetését is érzékenyen érintette, ezért – és a kormányzati preferenciák megváltozásának hatására – a támogatások 2004-től fokozatosan leépítésre, majd 2007-ben teljesen megszüntetésre kerültek. Az intézkedéseket a Bankszövetség tiltakozással fogadta, felhívta a figyelmet arra, hogy a támogatások mérséklése túlzott mértékű és hirtelen bekövetkezésű; bejelentésének következtében először szerződésükös hullám, majd erős visszaesés következett be.

A lakásszerzés iránti társadalmi igények fennmaradtak. A piaci forintalapú lakáshitelezést az akkori 8–12%-os forint alapkamat mellett nem lehetett biztosítani, hiszen ahhoz 14–18%-os piaci kamatszint társult, ami azt jelentette volna, hogy az első évben a teljes lakáshitelnek kb. ötödét vissza kellett volna fizetni. Az alacsony kamatozással kínálható deviza-, elsősorban svájcifrank-alapú lakáshitelezés viszont használható alternatívát jelentett; ez a hatás és termékismeret Nyugat felől elérte Magyarországot. Tekintettel a forint folyamatos erősödésére (2003 és 2007 között a svájcifrank- és az euróárfolyam nemhogy emelkedett, hanem csökkent) az amúgy is igen kedvező törlesztőrészesletek forintellenértéke is csökkent, így soha nem látott tömegigény mutatkozott a devizaalapú hitelfelvételre. A bankok előtt a piac újrafelosztásának lehetősége csillant fel, így az ügyfélre vonatkozó kockázatkezelés felpuhult. Az árfolyamkockázat kapcsán pedig mindenki előtt ott lebegett az euró bevezetésének a közelsége, melyet minden politikus folyamatosan hirdetett.

A 2000 és 2006 közötti időszakot a bankszektor történetében általában a békés, sikeres aranykornak tekintjük. Ez a megállapítás a bankszektor fejlődésére, szolgáltatásainak minőségére és a bankok jövedelmezőségére vonatkozóan mindenképpen igaz. Ugyanakkor ez az időszak sem volt problémamentes. Ezzel összefüggésben meg kell említeni azt a törvényjavaslatot, amelyet a kormány nevében Draskovics Tibor pénzügyminiszter 2004 szeptemberében nyújtott be az Országgyűlésbe (a T/11622. számú törvényjavaslat), amelynek tárgya a hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások különadója volt. Ennek lényege, hogy a költségvetés a pénzügyintézetektől a 2005-ös és 2006-os évben évente 30 milliárd forintot von el különadó formájában (viszonyításképpen: a hitelintézetek adózás utáni eredménye a PSZÁF adatai szerint 2005-ben 314, 2006-ban 336 milliárd forint volt – M. J.). A törvényjavaslat indoklására azért érdemes kitérni, mert ekkor jelent meg először a bankok megsarcolásának indokaként a társadalmi igazságosság és a bankok jövedelmezősége között mesterségesen felállított követelmény. Az indoklás szerint:

„A 2003. és a 2004. évben a pénzügyi intézményeken kívülálló, és a költségvetést hátrányosan érintő okok miatt a szektor kamatkülönbözete (kamatmarzsa) megnőtt, és meghaladja az Európai Unióban működő intézmények által elért kamatkülönbözetet. Amíg az említett körülmények fennállnak – az igazságosabb köztelherviselés érdekében – indokolt az érintett intézmények többlet eredményének egy részét visszaforgatni a költségvetésbe. Ezt szolgálja a törvényjavaslat, amely a különadó alapjaként egy olyan speciális jövedelmet – a kapott kamatok és kamatjellegű bevételek, illetve a fizetett kamatok és kamatjellegű ráfordítások különbözetét – határoz meg, amely más társasági adóalanynál üzletszerű tevékenységből nem keletkezik.”¹⁰³

A bankok élesen tiltakoztak a törvényjavaslat ellen, és felvetettek azzal kapcsolatban alkotmányossági aggályokat is. A vita során felmerültek alternatív javaslatok is, például az, hogy a pénzintézetek kamatjövedelmük alapján fizessenek 6%-os különadót, amely csökkentené az általuk fizetendő társasági adó alapját; de volt olyan javaslat is, hogy a hitelintézetek a többi vállalkozástól eltérően 16% helyett 24% társasági adót fizessenek. Felmerült, hogy a pénzintézetek önkéntes kötelezettségvállalás alapján 30 milliárd forint értékben jegezzenek államkötvényt úgy, hogy az a költségvetési hiányt csökkentse. A Magyar Bankszövetség egy szakértői csoportot alakított azt követően, hogy az akkor miniszterelnök-jelölt Gyurcsány Ferencel és a pénzügyminiszterrel tárgyaltak, akik nyitottan mutakoztak a tekintetben, hogy amennyiben a pénzintézetek a kamatkülönbözeti adó helyett más, de mértékében azonos módszert javasolnak, azt a kormány mérlegeli, illetve elfogadja.

A kirótt adóteher optimalizálása érdekében a Bankszövetség banki szakértőkkel, valamint a takarékszövetkezetek és a pénzügyi vállalkozások érdekképviselői szakértőivel együttműködve – élve a miniszterelnöktől és a pénzügyminisztertől kapott lehetőséggel – olyan technikai megoldást dolgozott ki, amely az adóalap tekintetében választási lehetőséget adott a nettó kamateredmény, illetve az adózás előtti eredmény adóztatása között.

Ezzel a kérdéssel azért foglalkoztunk részletesen, mert akár az 1987-es bankreform, akár az 1990. évi rendszerváltozás utáni időszakot tekintjük, ez volt az első olyan alkalom, amikor a politika és a kormány a piacgazdaság alapvető szabályait figyelmen kívül hagyva, egy ágazatra jelentős különadót vetett ki, bevezetve egy olyan új adótípust, amely komoly alkotmányossági aggályokat vetett föl, közgazdaságilag tartalma nem volt megalapozott, diskriminatívan kezelte egy fontos gazdasági ágazatot. Egyáltalán nem voltak tekintettel a bankszektorban a sajáttőke-arányos reálhozammal és megtérüléssel, az intézkedés nyomán kialakulóban volt egy új típusú működési környezetet a szektor számára.

Alig csitulnak el a banki különadó bevezetésével kapcsolatos viták, 2005-ben már megjelent a kamatadó bevezetésének gondolata is. A kamatadó és a tőzsdei ügyletekből származó jövedelemadó (osztalékadó) már 2006. szeptember 1-jén bevezetésre került, ami a bankok számára ismét negatív kihatású döntés volt, legalábbis a betétgyűjtés és a hazai megtakarítási hajlandóság vonatkozásában.

A hitelintézeti szektor érdekképviselői szervezetei, a Magyar Bankszövetség, az Országos Takarékszövetkezeti Szövetség és a Takarékszövetkezetek Országos Érdekképviselői Szövetsége 2005 augusztusában beadvánnyal fordult az Alkotmánybírósághoz a banki járadékadó és a kamatadó tárgyában. A beadványban az államháztartás egyensúlyát javító különadóról és járadékról szóló 2006. évi LIX. törvény több paragrafusát, valamint az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2006. évi LXI. törvénynek a kamatadó hatálybalépésével kapcsolatos rendelkezését kérték megsemmisíteni. A Bankszövetség kérése és beadványa az Alkotmánybíróságnál nem járt sikerrel.

2005 elejére normalizálódott a Bankszövetség és a kormány kapcsolata, olyan mértékben, hogy a Bankszövetség 2005. április 12-i Testületi Ülésén részt vett Gyurcsány Ferenc miniszterelnök. Hozzászólásában elmondta, hogy a kormány és ő maga is folyamatos konzultációra és partneri viszonyra törekszik a bankszektorral. Kifejtette, hogy kettős szorításban van a kormány, a jelen és a múlt, illetve a jelen és a jövő ellentmondásai által behatárolt térben kell cselekednie. Majd így folytatta:

„A manapság tapasztalható antikapitalista és populistá demagógiával szemben nagyon magányosnak érzi a kormányt: a kormány egyedül nem tudja megvédeni a piacgazdaságot. A bankoknak is bátrabban fel kellene lépniük a piacellenes, vállalkozásellenes, vagy éppen bankellenes nézetekkel szemben, mert ezek a demagóg, a szocializmust visszaszűrő hangok nem csak szélsőséges minoritásokat, hanem sajnos jelentős rétegeket jellemeznek. E téren sokat segíthetnének gesztusértékű fogyasztóbarát intézkedések, például az, ha nem számítanak fel külön díjat akkor, ha az ügyfél egy másik bank automatájából vesz fel készpénzt. 2006 végére a korábbi vállalásnak megfelelően megszűnik a banki különadó.”¹⁰⁴

Annak ellenére, hogy a Bankszövetség és a kormány kapcsolata normalizálódott, rövidesen bekövetkezett a bankszektornak egy újabb terhelése. A 2005–2006-os évekre bevezetett banki különadót 2007-től egy járadéknak nevezett újabb adó váltotta fel, amiről a Bankszövetségnek sommás véleménye volt: *„A Bankszövetség a javaslatot az aránytalan teherviselés, és alapvető jogi, közgazdasági alapelvek megsértése miatt elfogadhatatlannak tartja. Azon felül, hogy a szektor szelektív kezelésének fenntartását továbbra is alkotmányellenesnek tartjuk és elutasítjuk, a járadék típusú adó kivetése megalapozatlan és visszautasítjuk.”¹⁰⁵* A tiltakozás, elutasítás és visszautasítás végül is hiábavaló volt, a járadék bevezetésre került, és tartósan beépült a rendszerbe.

A Bankszövetség történetének jelentős, de hosszú távon nem pozitív fordulatot hozó éve volt 2006, amikor a miniszterelnök a 1097/2006 (X. 5.) számú kormányhatározattal létrehozta a Lakossági Pénzügyi Szolgáltatásokat Vizsgáló Szakértői Bizottságot, elnökévé Várhegyi Évát, tagjaivá Dietz Gusztávnét, Király Júliát, Kováts Surdot és Németh Györgyöt nevezte ki. A kormányhatározat szerint a bizottság feladata az volt, hogy *„a hazai helyzet és a nemzetközi tapasztalatok áttekintése alapján a fogyasztóvédelem szempontjából tegyen javaslatokat a hitelintézetek lakossági szolgáltatásával kapcsolatos kormányzati lépésekre, a vonatkozó jogi szabályozás felülvizsgálatára, és a pénzügyi intézmények tevékenységének fejlesztésére”*.¹⁰⁶

A Bizottság írásos javaslata 2006 decemberében készült el, az azzal kapcsolatos bankszövetségi állásfoglalás kidolgozása már a következő évben, 2007-ben történt meg. A Várhegyi Bizottság ún. tényfeltáró anyagának vezetői összefoglalójában 17 pontban foglalta össze a bankok működésével kapcsolatos problémákat. A leírtak súlya és későbbi következményei miatt a dokumentum meghatározó fontosságú.

„1. A lakossági pénzügyi szolgáltatásokat vizsgáló szakértői bizottság (Bizottság) véleménye szerint a hazai lakossági bankpiacon több probléma is gátolja a működőképes versenyt (működőképes verseny, ha szabályozói beavatkozás már nem javíthatja szignifikáns mértékben a piac működését – M. J.) fokának növelését. Ezek a problémák a piaci szerkezettel, a piac transzparenciájával, a fogyasztóvédelemmel, illetve a pénzügyi szektor közvetítő szerepének korlátozott voltával kapcsolatosak.

2. A verseny erősítése és az ügyfelek költségének mérséklése céljából a Bizottság fontosnak tartja, hogy könnyebbé váljon a szolgáltatók közötti váltás. A Bizottság javasolja, hogy a hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások érdekvédelmi szövetségei kezdeményezzék tag-

104 Magyar Bankszövetség iratai, 2005.

105 Magyar Bankszövetség iratai, 2006.

106 Lakossági Pénzügyi Szolgáltatásokat Vizsgáló Szakértői Bizottság: Javaslatok a lakossági bankszolgáltatások problémáinak kezelésére. Előszó. 2006. december

szervezeteiknél a folyószámlaváltás megkönnyítését, valamint a hiteltermékek közötti váltás menetének egyszerűsítését, azaz a hitelek előtörlesztésének és új hitelekkel való kiváltásának könnyítését.

3. A Bizottság megítélése szerint a bankváltás megkönnyítésére megfelelő lehetőséget nyújthat a számlaszám-átírányítás feltételének megteremtése, amely törvényi kötelezés útján jöhet létre. A Bizottság azt javasolja, hogy a PM a hitelintézetek szövetségeivel, a Giro-val, az MNB-vel, a PSZÁF-fal együttműködve vizsgálja meg a megvalósítás lehetséges módjait.

4. A bankváltás könnyítése és a pénzügyi kultúra terjesztése érdekében a Bizottság javasolja annak megvizsgálását, hogy miként működhetne a csoportos beszédési megbízások központi felhatalmazási rendszere, amely lerövidítheti a megbízások bankok közötti átírányításának idejét.

5. A felelős hitelezői magatartás kialakulása és a fogyasztói biztonság növelése érdekében a Bizottság támogatja a minden pénzügyi szolgáltatóra és minden hitelfelvevőre kötelező jellegű pozitív adóslista létrehozását. A pozitív adóslista¹⁰⁷ mellett és ellen szóló érvek megismerése után, valamint a nemzetközi tapasztalatok áttekintése alapján a Bizottság úgy ítéli meg, hogy van olyan közérdekű alkotmányos érdek (a lakossági hitelcsődök bekövetkeztének csökkentése), amely indokolhatja az alapjogi korlátozást.

6. A Bizottság a pénzügyi szolgáltatások területén különösen fontosnak tartja a fogyasztók megfelelő tájékoztatását és a termékek, kamatok, díjak összehasonlíthatóságát. Az előírt hozam- és hiteldíjmutatók alkalmazásának problémái miatt szükségesnek tartja, hogy a vonatkozó kormányrendelet módosítása és/vagy az érintett szolgáltatók önszabályozása egyértelműbbé tegye a mutatók számításának és közzétételének módját.

7. A Bizottság azt is fontosnak tartja, hogy a hitelintézetek termékeinek, szolgáltatásainak árazása kellően átlátható legyen az ügyfelek számára.

8. A Bizottság úgy látja, hogy a hiteldíjmutatók számításáról és közzétételéről szóló kormányrendelet nem biztosítja minden esetben az ügyfelek egyénre szabott tájékoztatását (például a lakáshitelek esetében), ezért ebben a vonatkozásban is indokolt lehet a szabályozás fejlesztése. Az ügyfélre szabott tájékoztatás elterjedéséhez az állami szabályozás mellett a szolgáltatók önszabályozása is szükséges.

9. Az általános szerződési feltételekkel kapcsolatos problémák miatt a Bizottság támogatja a PSZÁF hitelezési ajánlásában a konkrét kamat, illetve díjlemhez kapcsolódó egyoldalú szerződésmódosítási feltételek meghatározására vonatkozó transzparens, követhető igénymegfogalmazását. Mivel az egyoldalú szerződésmódosítás lehetősége jelentős piaci hatalmat teremt a pénzügyi szolgáltatók oldalán, a Bizottság álláspontja szerint érdemes a kérdés jogi szabályozását újragondolni.

10. A fogyasztók megfelelő tájékoztatása érdekében a Bizottság hasznosnak tartja, hogy a PSZÁF rendszeresen termék-összehasonlítást segítő információkat közöl a honlapján. Úgy ítéli meg azonban, hogy a közzétételek hatásosságát megfelelő kommunikációval is növelni szükséges.

107 Magyar Bankszövetség: Hitelintézeti fogalomtár, 39. „Pozitív adóslista: Pozitív adóslisták azok a nyilván tartások, amelyek minden hitel- és hitel jellegű szerződéssel rendelkező adós adatát és a szerződéseik adatait tartalmazzák. Egy adott szerződéshez egy adott adós részéről pozitív adóslisták egyszerre kezelik a pozitív és negatív hitel- és mulasztásadatokat, ezért teljes listás nyilván tartásoknak is szokás ezeket nevezni.”

11. *A pénzügyi kultúra terjesztése érdekében a Bizottság támogatja a pénzügyi ismeretek középiskolai oktatását, illetve az alaptantervbe történő felvételét.*

12. *A Bizottság célszerűnek látja újragondolni a fogyasztói panaszok kezelésének intézményrendszerét és gyakorlatát a céllal, hogy – összhangban az EU vonatkozó vitarendezési direktíváival – alkalmazása hatékonyabbá váljon, és megszűnjenek az intézményi párhuzamosságok.*

13. *A Bizottság megítélése szerint növelni kell az egyéni jogviták során alkalmazott békéltetés eredményességét. Ennek – a PSZAF szakértői támogatása mellett – célszerű eszköze lenne, ha a hitelintézetek szakmai szervezetei arra ösztökélnék tagszervezeteiket, hogy komolyan vegyék a békéltető testületek eljárását és döntéseit.*

14. *A Bizottság a pénzügyi kultúra fejlesztése, a készpénzkímélő fizetési módszerek elterjesztése érdekében kívánatosnak tartaná, hogy a hitelintézetek önkéntes megállapodással létrehozzák az olcsó alapbankszámla konstrukciót a számlával nem rendelkező állampolgárok számára. Megfelelő hatástanulmányok, az előnyök és a hátrányok mérlegelése után a kormány döntést hozhat arról, hogy az állami juttatások kifizetését csak a bankszámlára történő utalással lehessen a jövőben teljesíteni.*

15. *A Bizottság úgy ítéli meg, hogy a bankok önszabályozó módon kialakított magatartási formái és eljárásai sok problémára hatásosabb megoldást adhatnak, mint a jogszabályi kötelezések. A Bizottság arra tesz ajánlást, hogy a hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások szakmai szövetségei alakítsanak ki minden tagszervezetükre kiterjedő magatartási kódexet, amely megoldásokat kínál a fogyasztói problémák kezelésére.*

16. *A Bizottság javasolja, hogy a magyar pénzügyi hatóságok a fontosabb hiteltermékek és a pénzforgalom esetében dolgozzanak ki a lakosság eligazodását, választását megkönnyítő szabványokat, amelyeket a hitelintézetek önkéntesen – mintegy „minőségbiztosításként” – alkalmazhatnak.*

17. *A Bizottság javasolja, hogy amennyiben a fentiekben ajánlott önszabályozó eszközök egy éven belül nem jönnek létre, a pénzügyi kormányzat teremtesse meg azokat a jogszabályi megoldásokat, amelyek alkalmasak az adott problémák kezelésére.”¹⁰⁸*

Ennek az írásnak a keretei nem teszik lehetővé, hogy a több mint 20 oldalas dokumentum megállapításait külön-külön értékeljük. Kétségtelen azonban, hogy a jelentésben voltak előremutató, szakmailag vitathatatlan és helyes javaslatok. A Bankszövetség által megélt vitákat és a későbbi következményeket ugyanakkor érzékeltetnünk kell. A szakértői bizottság első megállapítása az volt, hogy a hazai (lakossági) bankpiacon nem elégséges a működőképes verseny, ami azt jelenti, hogy „a szabályozói beavatkozás már nem javíthatja szignifikáns mértékben a piac működését.” Ez a megállapítás mintegy elvi alapvetésként végigvonul az egész anyagon, és ez motiválja a bankváltás, számlaszám-átírányítás, pozitív adólista, átlátható árazás, egyoldalú szerződésmódosítás, fogyasztóvédelem vagy a banki önszabályozás kapcsán megfogalmazott téziseket, javaslatokat.

Már 2007. február 6-án megtörtént az első egyeztető megbeszélés, amelyet maga a miniszterelnök vezetett. Ezen a megbeszélésen tartalmi kérdésekről érdemben nem esett szó. A Bankszövetség annak a véleményének adott hangot, hogy „a szektorban nincs szükség komoly kormányzati beavatkozásra”, vagy „fontos a pénzügyi kultúra fejlesztése”. A PM vé-

¹⁰⁸ Lakossági Pénzügyi Szolgáltatásokat Vizsgáló Szakértői Bizottság: Javaslatok a lakossági bankszolgáltatások problémáinak kezelésére. Vezetői összefoglaló, 2006. december

leménye szerint „fontos ezeket a kérdéseket a nyilvánosság előtt napirenden tartani”, a GKM szerint „fontosak az új fizetési metódusok” vagy „meg kellene fontolnia a sárga csekk monopólium elvételét a Postától”. Ez a kevés konkrétumot tartalmazó tárgyalási mód érthető volt, mivel döntés született arról, hogy a miniszterelnök kijelöl egy témavezetőt a kormány részéről. Szintén döntés született arról, hogy külön szakmai egyeztetéseket kell folytatni, a hazai és nemzetközi szakértők bevonásával kialakított elképzeléseket május 15-ig meg kell tárgyalni és június 30-ig „a kormány, illetve az érintett hatóságok határozzák meg a folyamatból fakadó konkrét intézkedési terveiket és a Bankszövetség írásban fogalmazza meg vállalásait”.¹⁰⁹

A Bankszövetség a szakértői elemzéseket összefoglaló észrevételeit megküldte a Miniszterelnöki Kabinetiroda Stratégiai Irányításért felelős államtitkárának. A Bankszövetség állásfoglalása szerint:

„A hazai bankrendszer az elmúlt 10 év alatt radikálisan átalakította a lakossági bankszolgáltatásokat. Elsősorban a sokszereplős piaci verseny, másodsorban a hatósági-szabályozás következtében kialakultak a hatékony fogyasztóvédelem keretei.

A piac fejlődése során a fogyasztóvédelmi megfontolások nem mindig álltak a banki munka fókuszában, de a sokirányú hatósági szabályozás során nem egyszer szembesült a szakma a fogyasztóvédelmi előírások alacsony hatékonyságával. (Ezek a rendkívül költséges fejlesztések az esetek nagy részében a célközönség töredékéhez jutnak el, míg az ügyfelek egy meghatározó hányada számára inkább zavaró, semmint segítő jellegűek.) Meg kell találni a helyes arányokat...

A javaslat kimondottan az ügyfelek pozícióját szeretné a bankokkal szemben erősíteni. Önmagában ez a szándék nincs ellenünkre, hiszen a tájékozott, jogaival, lehetőségeivel tisztában levő ügyfél kiszámíthatóságot visz az ügymenetbe. Ennek megfelelően az ügyfélértékelés minőségi (tehát nem mennyiségi!) javításával, a termék-összehasonlíthatóság növelésével, a pénzügyi képzés iskolai egyeztetésével természetesen egyetértünk. Fel kell ugyanakkor hívunk a figyelmet arra is, hogy az ún. »információs aszimmetria«, a banktermékek növekvő bonyolultsága nem ad esélyt arra, hogy az átlagos ügyfél teljes biztonsággal, megfelelő ismeretekkel válasszon a banktermékek közül. Erre a problémára a banki verseny, a garanciális szabályok, termékszabványosítás, a hatékony panaszkezelési mechanizmusok adhatnak választ...

A Bizottsági anyagban megfogalmazott javaslatok alapvetően a jelenlegi versenyhelyzet elégtelen szintjére alapoznak. A kiindulópont nem teljesen megalapozott. Tagbankjaink megítélése szerint a lakossági piacon éles verseny uralkodik, ahol évről-évre keményedik az ügyfelekért a küzdelem...

A Szakértői Bizottság számos kérdésben önszabályozás keretében kívánja megoldani a felmerült problémákat. Mint érdekképviseleti szervezet, értékeljük e bizalmat, ugyanakkor rá kell mutatnunk arra, hogy az egyes kérdések kapcsán komoly érdekellentétek feszülhetnek a résztvevő tagintézmények között, másrészt szegényes eszközökkel rendelkezünk a reménybeli megállapodás betartására...”¹¹⁰

Az ún. Várhegyi-jelentéssel kapcsolatos viták, vitairatok és elemzések elindítottak egy évekig tartó folyamatot, ami talán normális szakmai keretek között lett volna tartható, ha

109 Magyar Bankszövetség iratai

110 Magyar Bankszövetség iratai

2008 végén nem éri el az országot a nemzetközi pénzügyi válság. A pénzügyi szektor védekező helyzetbe került, megpróbálta az idő előttinek és esetenként túlzónak tartott szabályozási igényeket szakmai érvek alapján csillapítani és vállalni azt, hogy számos kérdést úgynevezett önszabályozás keretében kezeljen, csak azért, hogy a szektor számára még kedvezőtlenebb döntéseket elkerüljék. A válság hatására azonban a bankszektor kérdései egyre inkább átpolitizálódtak, rövidesen kiderült, hogy az önszabályozást megtestesítő Magatartási Kódex már nem elég. Ennek következményeiről a későbbiekben még szólnunk.

Résztvevők a „20 éves a kétszintű bankrendszer”
ünnepi konferencián (2007)

Az első sorban balról jobbra: Papp Edit (Erste),
Nyers Rezső (MBSZ), Guido Ravoet (EBF),
Marko Voljc (KH), (...), Csányi Sándor (OTP)

Fotó: Vámos Judit

2007. májusban ünnepeltük a modern, kétszintű bankrendszer létrejöttének 20. évfordulóját. Ezen alkalomból a Magyar Bankszövetség nemzetközi konferenciát szervezett.¹¹¹ Erdei Tamás, a Magyar Bankszövetség akkori elnöke megnyitóbeszédében így fogalmazott:

„A magyar bankrendszer óriási kihívások előtt áll: egyrészt – minden ellenkező állítással szemben – nagyon-nagyon éles verseny van a magyar piacon. A magyar bankrendszernek egyidejűleg két EU direktívát (CRD – Capital Requirement Directive, MiFiD – Markets in Financial Instruments Directive) kell implementálnia, csatlakoznia kell a SEPA-hoz

¹¹¹ Magyar Bankszövetség iratai

Erdei Tamás MBSZ-elnök a „20 éves a kétszintű bankrendszer” ünnepi konferencián (2007)
Fotó: Vámos Judit

(Single Euro Payment Area), az Európai Unió egységes fizetési övezetéhez. Természetesen szeretnénk segíteni – és az a tőkeerő, ami ebben a teremben ma összejött, képes is segíteni – abban, hogy azt a konvergencia-programot, amit a parlament és a kormány elfogadott, következetesen, nagyon keményen végrehajtsa a magyar kormány, és ehhez egy stabil, kiszámítható monetáris politika társuljon. Ez az, amit a bankrendszer kér. Mi semmifajta támogatást soha nem kértünk, de diszkriminációban sem szeretnénk részesedni. Azt gondolom, hogy mindenben tudjuk támogatni a konvergencia program következetes végrehajtását, hiszen e nélkül nem tudunk egy stabil gazdasági fejlődési pályára visszaállni, és elkerülhetetlenül el fog veszni az az esély, hogy az Európai Monetáris Unióhoz megfelelő időpontban csatlakozni tudjunk...”¹¹²

A bankszektor a válság éveiben (2008–2010)

2008 tavaszán a közelgő nemzetközi válság jeleit még nem lehetett érzékelni. Az áprilisi Testületi Ülés még hagyományos rendben zajlott, és egyben tisztújító esemény is volt, tekintettel arra, hogy Erdei Tamás második elnöki mandátuma lejárt, dr. Csányi Sándor és Gergely Károly pedig nem kívánta elnökségi tagságát meghosszabbítani. Végül a Testületi Ülés dr. Felcsuti Pétert elnökké, dr. Török Lászlót alelnökké, Czirják Sándort, Gyuris Dánielt, Kolossváry Ádámot elnökségi taggá választotta Nyers Rezső mint főtktár mellett.

Ez az újonnan megválasztott elnökség képviselte a szektor érdekeit a válság kitörésének első időszakában. Mint már korábban említettük, 2008 áprilisában még nem lehetett sejteni, hogy viharos gyorsasággal közeledik egy olyan globális válság, amely az USA-t és az Európai Uniót is súlyosan érinti, s ami aztán októberben el is érte Magyarországot, és szinte mindent felülírt a tavaszi elképzelésekből. A válság sokkszerűen és sérülékeny helyzetben találta Magyarországot, mivel hosszú évek óta elmaradtak a gazdaság versenyképességét, stabilitást szolgáló, strukturális reformok.

A gazdaság egyik sérülékeny pontja a devizakitettség és a külső adósságfinanszírozás volt. A 2000 és 2008 közötti időszakban sok tényező hatására a vállalati és a lakossági szférában egyaránt megnőtt a deviza- és a devizaalapú hitelek állománya. A válság hatására a bankközi piacok befagytak, a forint árfolyama drámaian gyengült. Az euró–forint árfolyama¹¹³ a 2008 tavaszi 235–240 forintos szintről 300 forint közelébe került, 2009 elején pedig elérte a 327 forintos szintet is.¹¹⁴ Azonnali és összehangolt intézkedésekre volt szükség, gyorsan követték egymást az események, nemcsak Magyarországon, hanem a világban, az USA-ban és Európában is.

Október 22-én készült el az a bankszövetségi anyag, amelynek címe: *„Megállapodás, a devizaalapú hitellel rendelkező hitelintézeti lakossági ügyfelek részére rendelkezésre álló, a törlesztési összegek emelkedéséből adódó terhek mérséklését célzó pénzügyi eszközökről.”* Ennek előzménye az volt, hogy a Pénzügyminisztérium megküldött egy tervezetet, amelyet *„az elnökség úgy ítél meg, hogy a Pénzügyminisztérium által javasolt megállapodás szövegtervezete nem fogadható el a bankok számára. (Egyrészt mert a tervezetben leírt eljárások ma is ismertek és indokolt esetekben alkalmazottak a bankok gyakorlatában, másrészt egyes eszközök kívül esnek az itthoni bankok hatáskörén – az anyabankok döntési kompetenciájába tartoznak – végül pedig a javaslat szakmailag sem megfelelő.) A szöveget át kell dolgozni és két változatban kell a Pénzügyminisztérium elé tárni...*

Az Elnökség úgy foglalt állást, hogy a jelenlegi helyzetben nem indokolt, hogy a bankok állami segítséget kérjenek a devizahiteleken várható esetleges veszteségek kompenzálására. Egy ilyen felvetés esetleg akkor támogatandó, ha ez az igény tömeges fizetési nehézségek következtében az ügyfelek részéről vetődik fel.”¹¹⁵

113 Az árfolyamokra vonatkozó adatokat l.: <http://www.mnb.hu/arfolyam-lekerdezes> (letöltés ideje: 2014. március 9.)

114 Magyar Bankszövetség iratai

115 Magyar Bankszövetség iratai, 2008.

2008. október 27-én már a Bankszövetség rendkívüli elnökségi ülése tárgyalta a kormányzattal a devizaalapú lakossági hitelek kezeléséről kötendő megállapodás tervezetét.¹¹⁶

A Magyar Bankszövetség mindennek ellenére közreműködött a forint hirtelen árfolyamromlása miatt megemelkedett törlesztőrészletű adókat támogató lépések, intézkedések kidolgozásában. A megállapodás végül intenzív tárgyalások eredményeképpen létrejött az alábbiak szerint:

„Megállapodás

a devizaalapú hitellel rendelkező hitelintézeti lakossági ügyfelek részére rendelkezésre álló, a törlesztési összegek emelkedéséből adódó terhek mérséklését célzó pénzügyintézeti eszközökről

A Pénzügyminisztérium vezetése és a devizaalapú hitelezésben meghatározó súlyt képviselő hitelintézetek vezetői megvitatták a devizaalapú hitelezésben a forintárfolyam nagymértékű ingadozása miatt kialakult jelenlegi helyzetet. Leszögezték: a pénzügyintézetek képesek és készek arra, hogy a deviza alapú hitelnél szükség szerint alkalmazzák azokat a pénzügyintézetek üzletpolitikájában jelenleg is meglévő elemeket, amelyek csillapítják a nagymértékű árfolyam-ingadozásoknak az ügyfelekre gyakorolt kedvezőtlen hatásait. A hitelintézetek ebből kiindulva az üzletpolitikájukban, üzleti gyakorlatukban irányadó szabályok keretei között a következő eszközökkel élhetnek a törlesztési terhek átmeneti emelkedéséből adódó gondok csillapítása érdekében, felkínálva az ügyfelek számára legelőnyösebb megoldást:

1. Az adós kérésére, ha a törlesztő részletek havi összege jelentősen megemelkedne, annak mérséklésére adhatnak lehetőséget – az összeg változtatása feltételeinek szerződésben történő rögzítése mellett –, a törlesztési időszak meghosszabbításával. Ezen esetleges változtatással összefüggésben a hitelintézetek külön díjat nem kívánnak felszámítani.

2. Az adós kérésére és a hitelintézet döntése alapján történő, korábban a forinttól eltérő devizanemben meghatározott kölcsön forint alapú kölcsönre alakítása esetében, ha erre 2008. december 31-ig kerül sor, a hitelintézetek nem számítják fel az átváltásnál felmerülő banki díjakat. A megalapozott döntés érdekében a hitelintézetek biztosítják a devizaalapú és a forintalapú hitelek reálisan várható teljes törlesztési összegének – azaz a kölcsön teljes futamidejére jutó törlesztési összegeknek – az összehasonlítását.

3. Az önhibáján kívül – különösen a munkahelye váratlan elvesztése miatt – nehéz helyzetbe került adós esetében, kérésére, a törlesztés átmeneti megkönnyítésére kerülhet sor a hitelintézet egyedi döntése alapján.

¹¹⁶ Mivel a devizaalapú hitelezés és annak kapcsán az árfolyamkockázat hosszú időn át volt a Bankszövetség életének központi témája, bemutatjuk ezeknek a folyamatoknak a definícióját.

Magyar Bankszövetség: Hitelintézeti fogalomtár, 11., 13.

„Devizahitel/kölcsön: A hitelező által devizában nyilvántartott hitel/kölcsön, amelynek összegét, valamint a törlesztőrészlet összegét a hitelező devizában (pl. EUR, CHF, USD) határozza meg, és az adós a fizetési kötelezettségét minden esetben ebben a devizanemben teljesíti.

Árfolyamkockázat: A különböző devizák átváltási árfolyamának ingadozása miatt keletkezett kockázat. Az a fél viseli, akinek az ellenszolgáltatása a szolgáltatás devizaneme és az ellenszolgáltatás ettől eltérő másik devizanemének aktuális viszonyától, e két deviza egymásban kifejezett teljesítéskori értékétől függ.”

4. A hitelintézetek a forinttól eltérő devizanemben meghatározott kölcsönök előtörlesztését rugalmasan kezelik, ha az előtörlesztésre 2008. december 31-ig kerül sor.

Budapest, 2008. október 27.

Dr. Veres János pénzügyminiszter

A megállapodáshoz csatlakozó
bankok¹¹⁷

Az eredeti terv szerint a megállapodást a pénzügyminiszter mellett a Magyar Bankszövetség írja alá; végül az a döntés született, hogy a megállapodást elfogadó bankok egyenként legyenek aláírók, annak érdekében, hogy az abban foglaltak rájuk kötelező érvényűek legyenek. Ez a dokumentum tartalmazta azokat az intézkedéseket, amelyek a jelzálog-fedezetű devizaalapú hitellel rendelkezőknek nyújtottak segítséget. A szövegből az is érzékelhető, hogy októberben még senki nem számított hosszán tartó válsággal. A fenti feltételek a következő évben a válság mélyülésével párhuzamosan többször változtak, a lényeg azonban az, hogy 2008 végétől hosszú időn keresztül kizárólag a bankok nyújtottak segítséget a bajba jutott devizahiteleseknek.

2008 végétől egymást követték a mind a bankszektor, mind a piac, de talán még a lakosság számára is nehezen követhető események. A válság hatására befagyott, gyakorlatilag megszűnt működni a bankközi devizapiac. Az euró-forint árfolyama a 327 forintos, drámai szintre gyengült.¹¹⁸ Történt ez annak ellenére, hogy a magyar kormány az előző év végén gyors döntéssel, elsőként kezdeményezett tárgyalást a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel, a Nemzetközi Valutaalappal, a Világbankkal és az Európai Unióval, ami segítette az ország védhetőségét spekulációs támadások ellen, megőrizhető volt a bankrendszer stabilitása, de ettől még megmaradt a magyar gazdaság sebezhetősége.

A hitelmegállapodás előkészítése során a magyar kormány szándéklevelet írt a Nemzetközi Valutaalap vezérigazgatójának, amelyben külön fejezet foglalkozott a pénzügyi- és bankszektorral.¹¹⁹

„A magyar bankrendszer megfelel a szabályozás által leírt követelményeknek és nyereségesen működik. A globális kockázatvállalási kedv visszaesése miatt a likviditási kockázat az utóbbi időben megnőtt, ami a bankok finanszírozás költségei növekedéséhez és a lejáratok rövidüléséhez vezetett. Ugyanakkor a külső finanszírozás zömmel az euró zónához tartozó anyabankoktól származik, melyek az EKB hitelkonstrukcióin keresztül ma már képesek likviditáshoz jutni, és ezek a bankok folyamatos támogatására vállaltak kötelezettséget a magyar leánybankjaikkal szemben, mint azt az MNB és a Magyarországon működő vezető bankok 2008. október 17-én közös közleményükben megerősítették. Az MNB és a PSZÁF

117 Magyar Bankszövetség iratai, 2008.

118 Vö. <http://www.mnb.hu/arfolyam-lekerdezes> (letöltés ideje: 2014. március 3.)

119 Idézzük a Magyar Nemzeti Bank indoklását a hitelmegállapodással kapcsolatban: „A 2008 őszen bekövetkezett finanszírozási és likviditási feszültségek oldására, valamint a befektetői bizalom erősítése érdekében Magyarország rendkívüli nemzetközi hitelmegállapodást kötött. Az összesen 25 milliárd dollárnak (körülbelül 20 milliárd euró) megfelelő értékű finanszírozási csomagot az IMF, az EU és a Világbank bocsátotta rendelkezésre.”

szorosan figyelemmel kíséri ezt a kötelezettségvállalást, és készen áll napi rendszerességgel összefoglaló információt nyújtani róla az IMF-nek. A belföldi finanszírozás nem mutatta a feszültség jeleit, és bármely fellépő nyomást az alábbiakban ismertetendő likviditásbővítő konstrukciók képesek megfékezni. A kormányzat azon túl, hogy 6 millió forintról 13 millió forintra emelte a lakossági betétekre vonatkozó betétbiztosítási garancia mértékét (összhangban az EU megállapodásokkal), azt is vállalta, hogy minden betétre korlátlan garanciát nyújt. A kormány készen áll további intézkedések megtételére is, hogy szükség esetén biztosítsa a banki finanszírozás stabilitását.

A kormány megállapodásra törekszik a kereskedelmi bankokkal a háztartások deviza-hitel-felvételekből eredő kockázatok mérséklése érdekében, és tervezi egy, a magánszférára vonatkozó adósságrendezési stratégia bevezetését is. A javasolt megállapodás három elemből állna:

(1) az adós kérésére a bankok lehetővé teszik a hitelek futamidejének meghosszabbítását, rögzített havi törlesztések mellett;

(2) azok az adósok, akik fokozott kockázatnak vannak kitéve a devizaárfolyamok ingadozása miatt, külön díjazás nélkül átválthatnák devizaalapú hiteleiket forintHITELEKRE;

(3) abban az esetben, ha egy adós nem képes a fennálló hitelét törleszteni, kérésére a bankok átmenetileg csökkenthetik a törlesztések összegét. Amennyiben ezek az elképzelések eredménytelennek bizonyulnak, további adósságrendezési technikákat is megvizsgálunk.¹²⁰

A banki funkciók rendelkezésre állásának folyamatosságát minden körülmények között fenn kell tartani. Ezzel összefüggésben fokozzuk arra irányuló erőfeszítéseinket, hogy megerősítsük a PSZÁF és az MNB képességét a bankok fizetőképességi és likviditási problémáinak időben történő észlelésére és orvoslására. 2008. december végéig Parlament elé kell terjeszteni egy korai megelőző lépéseket célzó mechanizmust, amely jól körülhatárolt kezdeményezési és rendkívüli beavatkozási hatásköröket fog tartalmazni a PSZÁF részére (strukturális referenciapont). Ugyancsak növelni fogjuk a banki válságkezelő rendszer hatékonyságát, hogy megkönnyítsük a betétesek gyors kifizetését szükség esetén.

Az IMF szakértőivel egyeztetve kidolgoztunk egy átfogó támogatási intézkedéscsomagot, amely az összes arra jogosult hazai bank rendelkezésére áll hitelképességük megszilárdítására és a magyar gazdaságban betöltött kulcsszerepük fenntartása iránti elkötelezettségünk megerősítése céljából. A hazai bankok a piaci feszültségek jelenlegi időszakát úgy kezdték, hogy erős fizetőképességi pozíciókkal rendelkeztek, amelyet a pénzügyi zavarok súlyosbodása ellenére is a mai napig fenn tudtak tartani. Ettől függetlenül folyamatban van egy, a legjobb gyakorlat alapján összeállítandó támogatási csomag bevezetése, amely egyenlő versenyhelyzetet biztosít az EU-n belül. Ez a bankszektornak szánt intézkedési csomag tartalmaz egyrészt tartalékokat a bankok tőkeemeléséhez, másrészt forrásokat a bankközi hitelezés garantiálásához. A finanszírozás a következők szerint kerül megosztásra: A 600 milliárd forintos összeg egyforma arányban kerül felosztásra a Tőkenövelési Alap és a Refinanszírozó Garancia Alap között. A csomag rendszerszempontról jelentős magyar bankok számára áll rendelkezésre. A Tőkenövelési Alap nagyságát úgy állapítottuk meg, hogy általa a jogosult bankok tőkemegfelelési mutatója 14%-ra emel-

120 A Készenléti Hitelmegállapodás létrehozását előkészítő szándéklevélnek a pénzügyi szektorra vonatkozó része. Magyar Bankszövetség irata

kedjen. A Refinanszírozó Garancia Alap célja az, hogy stabil hátteret nyújtson az intézmény finanszírozóknak és egyúttal, hogy biztosítsa a jogosult bankok refinanszírozását. A Refinanszírozó Garancia Alapban lévő 300 milliárd forintot összeg az euróövezet országai által euróban jegyzett államkötvényekbe kerül befektetésre, és az MNB kezelésében fog állni. Az új tranzakciók kötésére 2009 végéig nyitva álló Alap díj ellenében, megfelelő biztosítékokkal garantálja hitelek és három hónapnál hosszabb, de öt évnél rövidebb kezdeti lejáratú intézményi hitelt megtestesítő értékpapírok refinanszírozását. A csomagnak azt is kell biztosítania, hogy a hazai bankok továbbra is felelősségteljes szerepet tudjanak vállalni külföldi leányvállalataikkal szemben. E célból november 10-én törvényjavaslatot nyújtunk be a Parlamentnek és soron kívüli eljárásban kérjük annak mielőbbi jóváhagyását (strukturális teljesítmény kritérium). Gondosan figyelemmel kísérjük a hitelfelvevők törlesztési képességének a gazdaság lassulásával párhuzamos esetleges romlását. A banki finanszírozásra nehezedő nyomást a PSZÁF és az MNB szoros együttműködésben igyekszik kezelni.

Üdvözljük az EBRD részvételét a magyar bankrendszer további erősítésében.

A program által felölelt időszak során a pénzügyi szektor szabályozását és felügyeletét tovább fogjuk erősíteni. A tervezett intézkedések: (1) pozitív adóslista bevezetése a lakossági hitelekre, (2) a jegybanktörvény módosítása oly módon, hogy az MNB egyéni, de nem azonosítható adatokat kérhessen a hitelkockázat megfelelő elemzése érdekében, (3) a biztosítási és hitelközvetítők tevékenységének és termékeiknek fokozott szabályozása, (4) az új jelzáloghitelek esetében maximális kötelező hitelfedezeti mutató bevezetése és (5) a bankok devizakitettiségének szoros nyomon követése. Tekintettel arra a fontos szempontra, hogy Magyarország külföldi anya- és leánybankokkal rendelkező bankoknak egyaránt székhelye, erősíteni fogjuk a kapcsolattartást az anyabankok és a leánybankok országainak pénzügyi hatóságaival a kockázattérítelés és az előre nem látott helyzetekre kidolgozott likviditási tervek tekintetében.”

A fenti szándéklevél megállapításai lényeges következtetésekre adnak lehetőséget:

- A magyar bankrendszer a válság kitörésekor stabil volt, és a bankok sem akkor, sem később nem szorultak az adófizetők pénzéből mentőcsomagra vagy konszolidációs segítségre.
- A bankszektor által igénybe vehető keretből mindössze két bank vett fel piaci alapon, tehát nem támogatás jelleggel hitelt, amelyet rendben vissza is fizettek.
- A hitelmegállapodás önmagában is, de a Refinanszírozó Garancia Alap különösen erősítette a bankrendszer stabilitását, védte a bankszektort az esetleges spekulációs támadásoktól.
- Szükségesnek tartotta a magyar kormány és a bankok közötti tárgyalásokat a devizakitettiség mérséklése érdekében.
- A külföldi tulajdonú magyar bankok esetében elvárta az anyabankok tulajdonosi felelősségének garantálását.

A hitelmegállapodás aláírásakor remélni lehetett, hogy az abban foglalt feltételek hosszabb távon stabilizálják a gazdaság és a bankszektor helyzetét, és lehetővé teszik a strukturális reformok megvalósítását.

A külső forrásbevonás nehézségeit és a piaci likviditáshiányt tapasztalva, novemberben a Magyar Bankszövetség Elnöksége levélben fordult az MNB elnökéhez, kérve, hogy tegyen intézkedéseket a bankok hitelezési képességének javítására. Mindez érzékelteti a

helyzet drámai romlását és kiszámíthatatlanságát, jellemzi a bankok működési környezetét. Az Országgyűlés 2008. december 15-én elfogadta a stabilizációs törvényt, amely szerint az állam a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitásának megőrzése és biztosítása érdekében garanciát vállalhat a hitelintézeteknek a hitelezővel szemben fennálló tartozásaira, illetőleg tőkét emelhet a hitelintézetben.

Minden igyekezet ellenére, a helyzet 2009 első hónapjaiban tovább romlott. Májusban és júniusban már érződött a bankrendszerre nehezedő, egyre nagyobb politikai és társadalmi nyomás, elsősorban a bankok lakossági ügyfélkörében, a lakossági hitelezés terén mélyülő problémák miatt.

2009 júniusában a Bankszövetség elnöksége még arról tárgyalt, hogy a bajba került lakáshiteladósok a már bevezetett intézkedések mellett úgy is lehetne segíteni, hogy a törlesztésre nem képes ügyfelek ingatlanaiból egy állami bérlakásállományt hozzanak létre, amihez a finanszírozás egy részét a bankok a felszabaduló céltartalékokból biztosíthatnák. Ezt az elgondolást a szövetség továbbította a kormányzati szerveknek, de az érdemi fogadtatásra nem talált. (Mint ismeretes, az eredeti bankszövetségi javaslatokhoz hasonló, de kevésbé operatív kezdeti feltételekkel működő Nemzeti Eszközkezelő Társaság 2011-ben került felállításra.)

Ugyanazon az ülésen megjelent egy másik eldöntendő kérdés is, nevezetesen, hogy az egyre komolyabbá váló problémák megoldására a banki közösség önszabályozás útján keressen megoldást, vagy bízva azt a nehezen előre látható jogszabályváltozásokra. Akkor már a nemzetközi példák is azt mutatták, hogy a jogalkotók és a politika is hajlamos volt a túlreagálásra, a rövid időn belüli, azonnali döntéshozatalra. Így a banki vezetők inkább az önszabályozást részesítették előnyben.

A kialakult helyzet miatt a bankvezetőket egyeztetésre hívta a miniszterelnök, aminek alapján a Bankszövetség az alábbi meghívót küldte ki a bankvezetőknek:

„Ezúton tájékoztatom a Bajnai miniszterelnök úrral történt megegyezésben vállalt banki magatartási kódex előkészületeiről és a várható munkafolyamatról. A múlt pénteken, július 31-én hívta össze az első, szűk körű egyeztetést Farkas Ádám, a Felügyeleti Tanács új elnöke az általuk összeállított első tervezetről. A Felügyelet szándékai szerint az ügyfelekkel szembeni tisztességes magatartás normáit rögzítő kódex elsősorban a hitelezési tevékenységre koncentrál és a bankokon kívül minden hitelnyújtással foglalkozó szolgáltatóra kiterjed. Az önkéntes vállalások számon kérhetőségét illetően felmerült, hogy az önszabályozásban foglaltakat megsértőkkel szemben induljon etikai eljárás, de ez csak a Bankszövetség tagjai tekintetében járható út. Ezért valószínűleg olyan javaslat készül, ami szerint az aláírók vállalják: a kódexben foglaltakat az üzletszabályzatuk, általános szerződési feltételeik részévé teszik.”¹²¹

Ez az anyag nagy vitát váltott ki a banki vezetők körében, egyrészt annak szakmai tartalma, másrészt kihatásának terjedelme miatt. Vitatták azt, hogy mi legyen a kódex hatálya, milyen típusú banki ügyletekre és milyen mértékben hasson ki. Miután eldöntötték, hogy az önszabályozás megvalósításában közreműködnek, az alapvető kérdés az volt – ahogy azt a Bankszövetség akkori elnöke, Felcsuti Péter fogalmazta meg –, hogy a minimálisan szükséges vagy a maximálisan elégséges megoldást válasszák. Ez a

121 Magyar Bankszövetség iratai, 2009.

kérdés a banki vezetőket megosztotta, jelentős részük az előbbi módszert tartotta volna képviselhetőnek és elfogadhatónak. A Magatartási Kódexet végül a bankvezetők szeptemberben fogadták el egy vitákkal terhes út végén.

A fentiek alapján a kódexnek két jellemző vonását emeljük ki. Egyrészt rögzített három fontos elvet a lakosság részére hitelt nyújtó pénzintézeteknek az ügyfelekkel szembeni tisztességes magatartásával kapcsolatban: ez a transzparencia elve, a szabályszerűség elve és a szimmetria elve. Másrészt a kódex aláírói a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. tv. alapján vállaltak kötelezettséget, ami azért fontos, mert ennek alapján a Kódex jogérvényű kötelezettséget jelentett az aláírók számára.

A Magatartási Kódex elsődleges célja a Preambulum megfogalmazása szerint a lakossági hitelfelvevők és a hitelezők közötti kapcsolatban nélkülözhetetlen bizalom megerősítése volt. A lakossági hitelezés terén a Kódex az alábbi kérdéseket szabályozta:

1. a felelős hitelezés normáit;
2. a szerződéskötés előtti hitelezői magatartás általános elveit;
3. a szerződési feltételek futamidő alatti, egyoldalú módosításához kapcsolódó szabályokat;
4. az ügyfelek fizetési nehézségének kezelése körében alkalmazandó eljárásokat;
5. a végrehajtási eljárások előtt és alatt alkalmazandó, felelős hitelezői magatartás elveit.

Mivel a későbbi években a szerződési feltételek futamidő alatti, egyoldalú módosítása számos problémát vetett fel, az a bankok ellen indított perek sorozatát indította el. Röviden bemutatjuk, hogy a Magatartási Kódex hogyan szabályozta ezt a kérdést:

„...amennyiben jogszabály másként nem rendelkezik, a pénzügyi intézmény egyoldalúan jogosult a fogyasztóval kötött kölcsönszerződésben vagy pénzügyi lízingszerződésben a kamat-, illetve költség- és díjtételek mértékét megváltoztatni, amennyiben az adott szolgáltatást befolyásoló feltételek módosulnak... Az alábbiakban meghatározott, a kamat-, díj- és költségelemekre kihatással bíró, huzamosabb ideig fennálló okok változása, együttes hatásainak vizsgálata és alapos elemzése alapján dönt a pénzügyi intézmény a fogyasztói kölcsönszerződés kamat-, díj- vagy költségelemének egyoldalú módosításáról.”¹²²

Az úgynevezett oklistában felsorolt feltételek:

- a jogi, szabályozói környezet megváltozása;
- a pénzügyi feltételek, a makrogazdasági környezet módosulása;
- az ügyfél kockázati megítélésének megváltozása.

Ez a 2009 szeptemberében elfogadott, tíz oldal terjedelmű, a fenti fejezetcímek alatt részletes szabályokat tartalmazó dokumentum, bár jogszabályi hatállyal bírt, nem volt képes a Preambulumban megfogalmazott célt elérni. Ma már nyugodtan állítható, hogy ez nem írható a magyarországi bankok rovására.

A Magatartási Kódex elfogadásával nem értek véget a bankokat érintő, többségükben negatív intézkedések. Sőt, azt követően indult el egy korábban soha nem tapasztalt számú, a bankokat érintő törvényalkotás, törvénymódosítás, jogszabály és kormányhatározat kidolgozása és hatályba léptetése, általában igen rövid, jellemzően az érdemi véleményalkotáshoz lehetetlenül rövid egyeztetési határidővel, részletes szakmai hatástanulmányok nélkül. Számos, a bankokat is érintő szabályozás nehezen áttekinthető, úgynevezett salátatörvények keretében jelent meg.

¹²² Magyar Bankszövetség iratai, 2009.

2009. októberben a Bankszövetség kibővített elnökségi ülésén a banki vezetők a következő tájékoztatást kapták:

*„A bankokkal szembeni negatív attitűd által táplált, minden oldalon tapasztalható politikai igény, az IMF szerződés, illetve az EU kötelezettségek teljesítése szükségessé teszik bizonyos új jogszabályok megalkotását. Ezzel kapcsolatos kötelezettségeinek a kormányzat rendkívüli sietséggel próbál eleget tenni, amiből adódóan az érintettek számára véleményezésre adott idő betarthatatlanul rövid, vagy nincs is mód a tervezetek benyújtás előtti tényleges véleményezésére. A sietség oka, hogy a jövő évi választások miatt várhatóan lerövidülő parlamenti ülészakban csak azokat a törvényjavaslatokat tudják elfogadni, amelyeket legkésőbb e hónapban benyújtanak.”*¹²³ Ezt követően a tájékoztató felsorolja a folyamatban lévő jogszabályokat: az egyoldalú szerződésmódosítás; a fogyasztási kölcsön; a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletének hatékonyabbá tételéről szóló törvénytervezet; a PSZAF-ról szóló törvény módosítása; a fogyasztóvédelmi szabályozás változása; egyes pénzügyi tárgyú törvények módosítása; a felelős hitelezés szabályozása; a hitelközvetítők (ügynökök) szabályozása; hosszú távú megtakarítási számla.

Ez a túlfűtött jogalkotási folyamat, valamint a már korábban az önszabályozás kapcsán kialakult, belső viták oda vezettek, hogy 2009 októberében lemondott a Magyar Bankszövetség akkori elnöke, Felcsuti Péter. *„És nem is volt olyan rettenetesen nagy nézeteltérés mindaddig, amíg bele nem futottunk ebbe a Magatartási Kódex cirkuszba. Az összes többi nem volt olyan nagy probléma. De ez a kódex, ez fáj. Ez a Magatartási Kódex láthatóan komoly érdekeket sértett. Vagy az én felfogásom, hogy itt megengedőbbnek kéne lenni, ez komoly érdekeket sértett... És eljött egy pillanat, és az ember nem buta, tehát tudja, hogy mikor fogy el körülötte a levegő, és eljött egy pillanat, amikor már nem tudom, hányadik vita után voltunk, ahol én lényegében magamra maradtam.”*¹²⁴ A Magyar Bankszövetség addigi történetében ez volt az első eset, hogy egy elnök lemondott mandátumának lejártá előtt.

A Bankszövetség rendkívüli Testületi Ülést hívott össze 2010. május 28-ra, amelynek indoka az elnök és két elnökségi tag, Czirják Sándor és Kolossváry Ádám lemondása volt. A rendkívüli Testületi Ülés ismét elnökké választotta Erdei Tamást, az elnökség tagjává pedig megválasztotta Csányi Sándort és Papp Editet a 2011. évi rendes Testületi Ülésig terjedő időszakra.

A Testületi Ülésen a jegyzőkönyv szerint Erdei Tamás elnök elmondta, hogy párbeszédet kell kezdeményezni az újonnan felálló kormánnyal a bankszektort érintő, nyitott kérdésekről; kérte a tagintézményeket, hogy javaslataikat küldjék meg a Bankszövetségnek. Felhívta a figyelmet arra, hogy az elnökség a legutóbbi ülésén ajánlást fogadott el a vállalati reorganizáció megkönnyítéseként a Budapesti Elvek alkalmazására, ami a London Rules magyar változata. Kérte a tagszervezeteket, hogy fontolják meg a csatlakozás lehetőségét.

Ez a Testületi Ülés az Alapszabályban is lényeges változást hagyott jóvá. A Bankszövetség alapítása óta először megszűnt a főtitkár testületileg választott tisztsége, ami azt jelentette, hogy ettől a döntéstől kezdve a főtitkárt nem a Testületi Ülés választja meg határozott időre, hanem az elnökség választja meg és nevezi ki határozatlan időre.

123 Magyar Bankszövetség iratai.

124 Részlet Müller János Felcsuti Péterrel 2013-ban készített interjújából.

Ezen felül a Bankszövetség elnökségében, az Alapszabályban is rögzítve, legalább egy helyet kaptak a kisbankok képviselői. A Testületi Ülés az előző, 2009-es évről az alábbi beszámolót kapta:

„A Bankszövetség tevékenységét 2009-ben alapvetően a válságból adódó rendkívül összetett teendők határozták meg. A válság közvetlen hatásai egyrészt megnyilvánultak a külső finanszírozási források beszűkülésében, az elérhető források drágulásában, a kockázaterékenység alapvető megváltozásában, másrészt a válság reálgazdasági hatásai (csökkenő termelés, értékesítési nehézségek) miatt a banki ügyfelek fizetőképessége és fizetőkészsége, s ennek hatására a banki portfólió minősége romlásában, ami tovább csökkentette a bankok kockázatvállalási hajlandóságát. A forint árfolyamának 2009 év elejei gyengülése – a devizahitelek drágulása – különösen a lakossági szektorban, komoly fizetőképességi problémákat hozott felszínre; s nyilvánvalóvá tette, hogy az előző évek fogyasztói hitelezési gyakorlata nem folytatható; a háztartások egy része túlzott mértékben vett fel hiteleket. A válság közvetlen hatásai összekapcsolódtak azzal, hogy a fogyasztóvédelem terén az Európai Unió és a nemzeti kormányok is folyamatosan, részben direktívákkal, jogszabályokkal, részben politikai nyomással szorgalmazzák az elmúlt évek, évtizedek fogyasztóvédelmi kérdéseinek gyökeres újragondolását (pl.: egyoldalú szerződésmódosítás, ügyfél tájékoztatás, előtörlesztési díj). Mindemellett a harmadik legnagyobb feladatcsoport 2009-ben a pénzügyi szektor szabályozási keretei lényeges módosulásának az adaptálása, implementálása volt.”¹²⁵

A 2009. évi munka legfontosabb területeit az alábbiakban foglalta össze:¹²⁶

- „az egyoldalú szerződésmódosítás újraszabályozása (a Hpt. 210. §-ának egy végrehajthatatlan, az ügyfeleknek és a bankoknak is roppant terhes módosítása), majd az ezt felváltó Magatartási Kódex, és a Hpt. újabb módosítása;
- az ügyfelek fizetőképességének fenntartását segítő banki megoldások, megállapodások és törvényjavaslatok kidolgozása;
- a kártás fizetéseknél a bankközi jutalék tárgyában indított GVH vizsgálat;
- a Bankszövetség Elnöksége megtárgyalta és elfogadta a lakossági bankszámlák közötti bankváltás megkönnyítéséről szóló 6/2009. számú ajánlást, amelyhez csatlakozott az üzletágban érdekelt bankok túlnyomó többsége. Ezzel teljesítettük a közös vállalkásunkat az európai bankokkal. A csatlakozó bankok 2009. november 1-től kezdődően vállalják, hogy a lakossági forint folyószámlák tekintetében az ügyfél bankváltási szándéka esetén „egyablakos” ügyintézészt biztosítanak a rendszeres átutalási megbízások és a csoportos beszédési megbízások egyik számláról a másikra történő átvitele tekintetében”;
- komoly szakmai viták után született meg az EU fogyasztói hiteldirektívájának hazai implementálását célzó törvény, továbbá a körültekintő hitelezést célzó kormányrendelet;
- az Országgyűlés az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló T/10999. számú törvényjavaslatot egy, a szavazás napján, a házszabállyal ellentétesen benyújtott képviselői módosító indítvány támogatásával az előterjesztő Pénzügyminisztérium ellenében olyan tartalommal fogadta el, amely maximalizálja a bankok közötti interchange díjak és a kereskedői jutalékok mértékét. A szabályozás a szerződési szabadság, és a piacgazdaság elvét sérti.”

125 Magyar Bankszövetség iratai, 2009.

126 Magyar Bankszövetség iratai, 2009.

Miután az Országgyűlés a zárószavazást közvetlenül megelőzően benyújtott módosító indítványt – figyelmen kívül hagyva annak megalapozatlanságát – elfogadta, a Magyar Bankszövetség a köztársasági elnököt kérte arra, hogy az elfogadott törvényjavaslatot ne írja alá. A MasterCard és a VISA Europe magyarországi képviselője ugyancsak a köztársasági elnökhöz fordult előzetes normakontrollt kérve. A törvény azonban 2009. évi CL. számon kihirdetésre került. Ezt követően azonban a PM-mel együttműködve sikerült olyan kompromisszumos megoldást találni, és az elfogadott, de hatályba még nem lépett törvényt módosítani, amely elfogadható volt:

- *„a kormány a válságkezelő csomag keretében radikális mértékben csökkentette az állami lakástámogatások körét és mértékét. A Bankszövetség – tagintézményei kezdeményezésére – több ügyben is kérte a jogalkotó állásfoglalását a kormányrendelettel rosszul szabályozott kérdésekben, de ezek közül is kiemelkedett a lakásépítési kedvezményt (LÉK/szocpol) megelőlegező banki kölcsönnek hibás előírása a rendeletben. Az új szabályozás a bankra terhelte az ügyfélhibából feleslegesen kifizetett állami pénzeket, de annak az ügyféltől való beszédésére nem állapított meg részletes szabályokat. A Bankszövetség a jogalkotónak írt levélben tiltakozott e módszer ellen, s konkrét szövegjavaslatot téve kérte a bankok számára méltatlan jogszabály módosítását;*
- *a Bankszövetség már huzamosabb ideje szorgalmazta a pénzügyi szektorban dolgozó közvetítők (ügynökök) tevékenységének szabályozását. A PSZÁF júniusban konzultációt tartott a pénzügyi piacokon működő közvetítők egységes tevékenységi szabályozásának alapelveiről. A közvetítői rendszerre vonatkozó szabályokat – amelyek előkészítésében kiemelkedő szerepe volt a Bankszövetség szakértői munkacsoportjának – az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2009. évi CL. törvény Hpt-t módosító rendelkezéseibe illesztették.”*

Erdei Tamás 2011. áprilisában fejezte be második elnöki mandátumát, így a Bankszövetség eddigi történetében a leghosszabb ideig, tizenkét évig volt elnök. A 2010-es évet mérföldkőnek tekintettük a Bankszövetség életében nem csupán azért, mert a kétezres évek első évtizedének lezárását jelentette, hanem azért is, mert elértünk egy olyan időszakba, amely közvetlen kapcsolatban van a jelennel, eseményei számos folyamatban lévő, még nyitott kérdést tartalmaznak, amelyek esetében a tényszerű felsorolás módszerét választottuk.

2010 több szempontból is egy új korszak kezdete volt. Akkor az ország és a bankszektor is reménykedett abban, hogy a 2008-ban hazánkat is elérő és sújtó világgazdasági válság hamarosan túljut a mélypontra. Annak az évnek a tavaszán parlamenti választások voltak, új kormány került hatalomra, új gazdasági programmal.

A 2010 utáni időszak

A Magyar Bankszövetség Testületi Ülését követően került sor a parlamenti választásokra, amelyek eredményeképpen új kormány került hatalomra, olyan időszakban, amikor a gazdasági válság hatásai még nem múltak el. A válság folyamatának jellemzésére nemzetközi elemzők több betűformát használtak. A kezdeti időszakban úgy gondolták, hogy 'V' alakú lesz, azaz a gazdaság zuhanása után bekövetkezik egy hirtelen gyorsulás. Ez nem vált be, következett az 'U' betű, aminek az alja egy lapos vonal lett volna, de ez esetben is vártak hirtelen gyorsulást. Következett a 'W', majd végül az 'L'. Ez utóbbi a hosszan elnyúló recessziót, illetve stagnálást jellemezte, amit sajnos a magyar gazdaság esetében is tapasztaltunk.¹²⁷

A válság közepette, erősen felfokozott érzelmi környezetben került sor Magyarországon a 2010. évi általános országgyűlési választásokra. A 2002 és 2010 között ellenzékben lévő jobbközép koalíció elsöprő győzelmet aratott. A Fidesz–KDNP az országgyűlésben a képviselői helyek több mint 2/3-át szerezte meg, amely mindenre kiterjedő lehetőséget biztosított az új kormány számára. A kormány élt is a megkapott mandátummal, amellyel az élet szinte valamennyi területén az alapokig ható átalakításokba kezdett. Az új kormány nyíltan és deklaráltan másfajta, ún. „unortodox” gazdaságpolitikát hirdetett, amely jelentős befektetői érdeksérelmekkel járt, így negatív nemzetközi visszhangot váltott ki. Az új kormány gazdaságpolitikai alapelveit a miniszterelnök 2010. június 10-én, az úgynevezett 29 pontos akciótervben foglalta össze, amelyekből három érintette közvetlenül a bankszektort.

Ezek között a drasztikus mértékű bankadó bevezetése – ami egy ágazati különadót jelentett – sokszerűen érte a bankszektort. A bejelentés szerint a bankoktól, biztosítóktól és pénzügyi lízingcégektől szedett pótdadóból a 2010. évi tervezett 13 milliárd forinttal szemben már abban az évben 200 milliárd forint többletbevételt vártak a normál társasági adón felül. A bejelentés még tartalmazta azt is, hogy a kormány tárgyalást kezd arról, mi legyen az adó alapja, hogyan osszák fel a három érintett szektor között, azzal a kitételrel, hogy a banki különadó átmenetileg három éves időszakban marad fenn.¹²⁸ Tényszerűen meg kell említenünk, hogy Magyarországon nem volt szükség bankmentésre, így ehhez közpénzek vagy kormányzati források nem kerültek felhasználásra. Így az Európai Unió több országától eltérően, szóba sem jöhetett a közpénzek visszaszerzésére való hivatkozás; utólag talán a költségvetések fenntarthatatlansága szerepelhetne az egyedüli szakmai indokként.

A bankokat érintő másik pont a lakáscélú devizahitelek megszüntetése volt, mert a kormány döntése alapján új lakáscélú jelzálogbejegyzés csak forintalapú hiteleknél lett lehetséges.

Az akcióterv következő pontja a Nemzeti Eszközkezelő Társaság létrehozása volt. Célja szerint azoknak a szociálisan rászoruló, kis értékű lakással rendelkező tulajdonosoknak a fedél alatt tartása, akik nem tudják fizetni a lakáshitelüket. Az ő lakásuk a Nemzeti Eszközkezelő Társasághoz kerül, az ingatlant ezt követően jelképes bérleti díj ellenében tovább

127 Az elmúlt években számos válságmagyarázó könyv született. Ezek közül mi Magas István (szerk.) munkáját emeljük ki: Világ gazdasági válság 2008–2009. Diagnózisok és kezelések. Budapest, 2009.

128 Vö. Varga Mihály nyilatkozatával, <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/varga-marad-a-bankado-az-energiellatok-adoeloleget-fizetnek-414795> (letöltés ideje: 2014. március 8.)

használhatják. A Nemzeti Eszközkezelő Társaságot 2011-ben alapították meg, és az azt követő évben kezdett el érdemben működni.

Mint láttuk, a banki különadót eredetileg 2010-től kezdődően 3 évre tervezték. Bevezetésére a Magyar Bankszövetséggel való egyeztetés és hatástanulmányok elkészítése nélkül került sor, mértéke Európában a legmagasabb volt, vetítési alapja pedig nem a bankok eredménye, hanem a 2009. évi mérlegfőösszeg alapján került meghatározásra. Az utólagos egyeztetéseken a Bankszövetség a bankadó lényeges mérséklését és mielőbbi kivzetését képviselte, de erőfeszítései nem jártak eredménnyel. Sőt, a terhek relatív összehasonlításban még növekedtek is, mivel a bankadó változatlan mértéke mellett a 2011 és 2014 közötti években is a 2009. évi mérlegfőösszegre vetítve került kivetésre, miközben a bankok mérlegfőösszege folyamatosan csökkent.

A szektor helyzetét két tényező tovább nehezítette. Egyrészt a forint euróval szembeni árfolyama drasztikusán gyengült egy olyan kijelentés következtében, hogy az ország egy görög típusú államcsőd közelében volt, aminek hatására tovább nőtt a devizaalapú hiteleket törleszteni nem tudó ügyfelek száma. Másrészt 2010. július közepén a kormány megszakította a kapcsolatokat az IMF-fel, aminek következtében leálltak azok a folyamatok, amelyek a hitelfelvételhez kapcsolódó, magyar kormányzati szándéklevélben lefektetésre kerültek. Minderről a sajtó – a politikai épp úgy, mint a szaklapok – igen nagy terjedelemben és részletesen számolt be.

2010. szeptember 9-én a Fidesz-frakció két tagja önálló képviselői indítványként nyolc pontból álló törvénymódosítást kezdeményezett a lakáshitelek megsegítésére, amely tovább súlyosbította volna a bankok helyzetét. Mivel előzetes egyeztetés ebben az ügyben sem volt, a Bankszövetség azonnali tárgyalásokat kezdeményezett. A tárgyalások eredményeként sikerült jelentős kompromisszumokat elérni, így a törvényjavaslat hat ponton módosult. A tárgyalások során a Bankszövetség bemutatta a kormánypárti képviselőknek és a Nemzetgazdasági Minisztériumnak a bankok önkéntes, saját kezdeményezésű adósmentő programjait, valamint a valóságos piaci/banki árfolyamok alakulását az MNB árfolyamához viszonyítva.

A Bankszövetség módosító indítványokat készített a T/581 számú törvényjavaslatához annak érdekében, hogy az ne akadályozza a korábbi devizahitelek esetén a hitelkiváltást, a fedezetcserét, az engedélyezést és a tartozásátvállalást. 2010-ben a bankok helyzetét az árvíz, a belvíz és a vörösiszap-katasztrófa áttételes hatásai is súlyosbították. A felmerülő jogi és pénzügyi problémák megoldásában a bankok tevékenyen és konstruktívan vettek részt.

A Bankszövetség elnöksége 2010. novemberben találkozott a Nemzetgazdasági Minisztérium vezetőivel. A találkozáson a Bankszövetség elnöke tájékoztatta a minisztériumot arról, hogy a kormányzati intézkedések, elsősorban a banki különadó, az újabb nyolcpontos törvényjavaslat, a magánnyugdíjpénztárak megszüntetése jelentősen rontotta a pénzügyi intézetek működési feltételeit. Kifejtette, hogy az aktivitáshoz kedvezőbb gazdasági környezet kellene, ehhez pedig jelentősen javítani kell Magyarország kockázati megítélését és a banki eszközökkel már nem kezelhető lakáshitelek problémáinak megoldását. A Bankszövetség elnöke ismét kezdeményezte, hogy 2012-ben a banki különadó jelentősen csökkenjen, utána pedig az EU-ban általánosan alkalmazott rendszerre térjen át Magyarország. Decemberben Matolcsy György kezdeményezésére a felek ismét tárgyaltak egymással. A tanácskozáson a nemzetgazdasági miniszter közölte, hogy 2011-ben új szakasz kezdődik a kormányzat gaz-

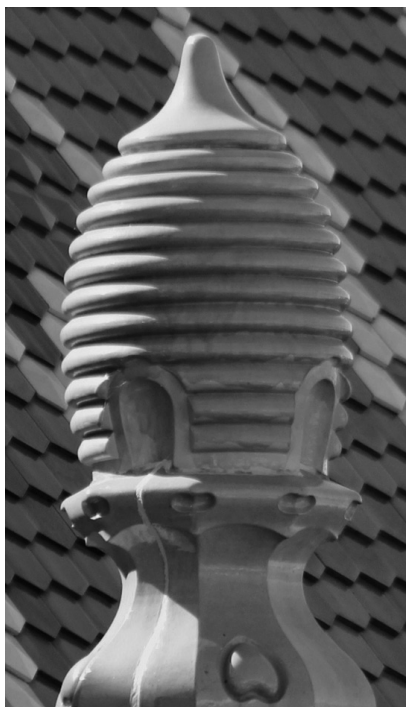
daságpolitikájában, amelyhez kéri a bankok együttműködését. Ezért 2011 első felében egy hosszú távú együttműködést kíván kötni a Bankszövetséggel. A tanácskozáson a Bankszövetség elnöke egyebek mellett sürgette a devizaalapú jelzáloghiteles ügyfelek problémáinak kezelését és a kilakoltatási moratórium feloldását. Ez utóbbival kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy még az előző kormány 2010 februárjában, átmenetileg tervezett intézkedésként, bevezette a kilakoltatási és árverési moratóriumot, amit az új kormány nem oldott fel, és az intézkedés miatt 2011 júniusáig életben maradt.

A 2011. év is intenzív és eseménydús időszak volt a Magyar Bankszövetség történetében. A tevékenység centrumában, összhangban a kormányzati törekvésekkel, a devizában eladósodott lakossági ügyfelek fizetési terheinek mérséklése volt.

A kormány hosszú egyeztetések után, 2011. május 31-én jelentette be az 5 pontos „Otthonvédelmi Akciótervet”. Ennek legfontosabb elemei az alábbiak voltak: (1) az árfolyamgát (első típusának) bevezetése; (2) kamattámogatási program kidolgozása; (3) NET (Nemzeti Eszközkezelő Zrt.) felállítása; (4) kilakoltatási moratórium feloldása és árverési kvóták bevezetése; (5) devizaalapú jelzáloghitelezés – igen speciális feltételekkel történő – újbóli engedélyezése.

Miközben a Bankszövetség és a bankok felkészültek az „Otthonvédelmi Akcióterv” végrehajtására, az árfolyamgát és a hozzá tartozó gyűjtőszámla gyakorlati alkalmazására, a Kormány szeptember közepén, váratlanul és előzetes egyeztetés nélkül, elfogadta az Országgyűlésben a végtörlesztésről szóló jogszabályt. A Bankszövetség minden lehetséges fórumon és módon kifejtette szakmai aggályait, a jogszabályt alkotmányellenesnek ítélte. A köztársasági elnök a Bankszövetség kérése ellenére aláírta az elfogadott törvényt, amely így 2011. szeptember 29-én hatályba lépett. Ezek után az érintett bankok és a Bankszövetség az Alkotmánybírósághoz fordult. Az Alkotmánybíróság a keresetet elutasította.

A végtörlesztéssel a jogosult ügyfelek 2012. február végéig élhettek. Ezt a lehetőséget 170 ezer adós vette igénybe, összesen 1355 milliárd forintnak megfelelő devizahitelt fizettek vissza. Ez bruttó 370 milliárd forint veszteséget okozott a bankoknak a banki különadó-fizetési kötelezettségük felett. Az okozott veszteség mellett a végtörlesztés egyben okafo-gyottá tette az árfolyamgát első típusú intézményének működését. Az azonnali veszteség mellett meg kell említeni, hogy a bankszektor a legjobb minőségű hitelezett ügyfélkörét veszítette el e program következtében.

Oszlopő a Magyar Királyi Postatakarékpénztár székházában (Budapest V., Hold u. 4., tervezte: Lechner Ödön, 1901). Ennek alapján készült az MBSZ Aranykaptár Díja. Az épület jelenleg a Magyar Államkincstár székháza. Fotó: Horváth Bence

A „Tárgyalási Jegyzőkönyv” aláírása 2011. december 15-én.

Balról jobbra: Gyuris Dániel MBSZ-alelnök, Patai Mihály elnök, Matolcsy György nemzetgazdasági miniszter, Pleschinger Gyula államtitkár

Fotó: Horváth Ernő

A gazdasági válság hatásai, valamint a bankszektor számára súlyos terheket jelentő különadók és egyéb jogszabályváltozások, kormányzati intézkedések, továbbá a végtörlesztés bejelentése az év második felében nyilvánvalóvá tette, hogy a bankok nem tudják megfelelően betölteni szerepüket a pénzügyi közvetítőrendszerben. Ebben a helyzetben a kormány kezdeményezésére – az IMF visszahívásával is összefüggésben – októberben tárgyalások kezdődtek a Magyar Bankszövetséggel. A bankszektor természetes tárgyalópartnere a mindenkor kormányzat. A bankszektor természetes viselkedése a konszenzuseresésen alapuló tárgyalásos megoldás. A Magyar Bankszövetség Elnöksége több alkalommal is kinyilvánította elkötelezettségét ezen magatartás mellett. Az igen aktív és hosszú tárgyalások eredményeként 2011. december 15-én a bankok számára is elfogadható, kompromisszumos „Tárgyalási jegyzőkönyv”-be foglalt megállapodás született, melyben a Kormány és a Bankszövetség képviselői kifejezték elkötelezettségüket:

- az ország pénzügyi stabilitásának és a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitásának megőrzése iránt,
- a lakossági deviza-jelzáloghiteladósok helyzetének tehermegosztáson alapuló könnyítése iránt,
- a magyar gazdaság fellendítése iránt,
- a kiszámítható szabályozási környezet, illetve a pénzügyi közvetítőrendszer teherválalási képességének figyelembe vételére,
- a Kormány és a banki közösség közötti folyamatos párbeszéd fontosságára.

Fontos előrelépés volt, hogy a devizahitelek számára átfogó megoldáscsomagot tartalmazott, ennek keretében tárgyalta

- a „90+”-os, nem helyreállítható, ezért a Nemzeti Eszközkezelőre szoruló ügyleteket, ennek lényeges bankszövetségi kezdeményezését pontja a gyermekes családok védelme;
- a „90+”-os, de még helyreállítható ügyleteket, amelyekhez 25%-os tartozáselengedéssel motivált forintosítás tartozott;
- a normál ügyleteknél pedig az árfolyamgát továbbfejlesztését, amely az aktív kommunikáció és továbbfejlesztések eredményeként a legsikeresebb devizaadós-programmá nőtte ki magát.

A Kormány és a Bankszövetség között létrejött megállapodásnak a banki közösség szempontjából való elfogadhatóságát – ismerve az abban vállalt, további banki terheket is –, akkor érthetjük meg, ha áttekintjük a megállapodás banki szempontból talán legfontosabb pontját, az úgynevezett Növekedési Paktumot:

„1. A Kormány kijelenti, hogy a banki különadó mértéke és alapja 2012-ben a hatályos szabályozáshoz képest nem változik, 2013-ban a mértéke 50%-kal csökken, míg 2014-ben csak az Európai Unió jogrendjében elfogadott bankadónak megfelelő, vagy az Európai Unió tagállamaiban alkalmazott bankadó alapok és bankadó kulcsok átlagos mértéket meg nem haladó banki különadó kivételére kerülhet sor. A Kormány kijelenti továbbá, hogy a már fennálló devizahitel-állományt érintő bármilyen további szabályozási javaslatnak az Országgyűlés elé történő beterjesztése, illetve bármely ilyen szabályozási javaslat támogatásáról szóló döntést megelőzően konzultál a Magyar Bankszövetséggel.

2. A Felek vállalják, hogy 2012 első negyedévében konzultációt kezdeményeznek az egyetértő bankok tulajdonosai, illetve legfelsőbb szintű vezetői, valamint a Kormány legfelsőbb szintű vezetői között a következő időszak együttműködéséről. A Felek vállalják továbbá, hogy 2012. január 1-jétől a költségvetést megalapozó új makropálya figyelembevételével negyedévente egyeztetnek a gazdaság helyzetéről és a pénzügyi közvetítőrendszer szerepvállalásáról a gazdasági növekedés ösztönzésében. Az egyeztetésre a Kormány meghívja a Magyar Bankszövetség kibővített Elnöksége tagjainak tulajdonosi képviselőit, illetve az egyeztetésről a Kormány a Nemzetközi Valutaalapot és az Európai Unió Bizottságát tájékoztatja. A Magyar Bankszövetség vállalja, hogy 2012. január végéig kidolgoz egy, a pénzügyi közvetítőrendszer szerepvállalását a gazdasági növekedés szempontjából pontosan bemutató, érdemi, hatásvizsgálattal alátámasztott javaslatot. A Felek 2012. február végéig megállapodnak a pénzügyi közvetítőrendszer szerepvállalásáról.

3. A Felek megegyeznek abban, hogy minden olyan pénzügyi intézmény, amely fennálló mikro-, kis- és középvállalati hitelállományát 2012. szeptember 30-ig növeli, az állománynövekedés forintban elszámolt ellenértékét levonhatja a 2012. évi bankadó alapjából azzal, hogy az állománynövekedés meghatározása szempontjából a 2011. szeptember 30-án fennálló állomány 95%-át kell bázisnak tekinteni. A pénzügyi intézmény által lakásfedezet mellett természetes személynek nyújtott, valamint az uniós pályázati támogatással érintett projekteknek az önerő kiegészítéséhez, valamint az előfinanszírozáshoz nyújtott hitelrész felüli hitelrésze a 2012-re esedékes bankadó adóalapját csökkenti. A banki különadóval szemben ekként érvényesített levonások mértéke nem haladhatja meg a banki különadó 30%-át.

4. *A Kormány megerősíti elkötelezettségét a magyar gazdaság növekedési pályára állításában, egyben kijelenti, hogy elengedhetetlennek tartja a bankrendszer szerepvállalását a növekedés ösztönzésében és fenntartásában.*¹²⁹

Ezek voltak azok a feltételek, amelyek betartásuk esetén hosszabb időre biztosíthatóak volna a bankszektor kiszámítható, eredményes működését és hozzájárulását a gazdasági növekedés beindításához. Látni fogjuk, hogy ez a várakozás egy évvel később meghiúsult.

2011 fontos eseménye volt, hogy megkezdte működését a Pénzügyi Békéltető Testület. A Bankszövetség minden fórumon és egyeztetésen hangsúlyozta a szinte teljesen leállt vállalati hitelezés, így különösen a kkv- és az agrárhitelezés újraindítását szeretnék volna elérni. A pénzügyi szektor ígéretet kapott a különadó kivezetésére, illetve a hitelezési aktivitáshoz kötött adólevonás bevezetésére. Az önkormányzati projekt segítése céljából a Bankszövetség egy szakértői Önkormányzati Munkacsoportot állított fel.

A bankok külső és belső működési feltételei azonban 2012-ben sem javultak. A vártnál lassúbb volt a világgazdaság növekedése, elhúzódott az eurózóna válsága is. A magyar gazdaság teljesítménye is elmaradt a várakozástól, a GDP éves szinten 1,7 százalékkal csökkent.

Ezzel párhuzamosan a kormány a 2011. december 15-i megállapodás több pontját nem tartotta be. Bejelentették, hogy ígéretükkel szemben 2013-ban is megmarad a banki különadó mértéke, és 2013-tól bevezetik a tranzakciós illetéket (T/7037 sz. törvényjavaslat).¹³⁰ Ezek a folyamatok eredményezték azt, hogy a Magyar Bankszövetség történetében immár másodszer, tiltakozásképpen 2012 novemberében a Bankszövetség elnöke tisztségéről lemondott.¹³¹

A lemondás okait Patai Mihály elnök egy interjúban így foglalt össze: *„Nagyon sok szempontot. Emberi szempontokat is mérlegeltem. Például, hogy a megállapodás aláírása előtt Matolcsy Györggyel végigbeszéltem ezeket a dolgokat, meg az ő főnökével is végigbeszéltem a legfontosabb elemeket, vagyis nem gondoltam azt, hogy a kormánynak vagy a nemzetgazdaságnak érdeke az, hogy felrúgja ezt a megállapodást. Szentül hittem, hogy ez nem érdeke a magyar kormánynak. De más logikával gondolkoztam, mint a kormány, mert a megállapodás felrúgása is szolgál egyfajta logikát, mert végülis az erőpozícióját mutatja. Úgy gondoltam, hogy nekem erkölcsi kötelességem lemondani akkor, mert veled együtt, meg néhány kollégával együtt azért nagyon sokat dolgoztunk ennek a megállapodásnak a létrejöttéért, és így felelősnek is éreztem magamat, mert azt konszenzussal fogadta el az elnökség. Tehát ezt egyéni problémának is tekintettem, valamint szerettem volna rádöbbeneni a döntéshozókat is arra, hogy ez egy hiba. De aztán egy rövid telefon kapcsán, amit most nem akarok elmondani, rájöttem, hogy reménytelen, hogy megváltozzon a kormányfő álláspontja.”* (Részlet a Patai Mihállal 2013. október 30-án Kovács Levente által készített interjúból).

A korábban bemutatott intézkedések eredőjeként 2012-ben a bankszektor adózás utáni vesztesége 161 milliárd forint volt. Az év során folyamatos volt a forráskivonás, a bankok jövedelemteremtő képességének csökkenése, illetve a banki veszteségek azt eredményezték, hogy a magyar bankok a régióban versenyhátrányba kerültek. A magyarországi bankok

129 Magyar Bankszövetség iratai, 2011.

130 <http://www.parlament.hu/irom39/07037/07037.pdf> (letöltés ideje: 2014. március 8.)

131 http://www.portfolio.hu/gazdasag/lemondott_patai_a_bankszovetseg_elerol.175592.html (letöltés ideje: 2014. március 8.)

**Hitelintézeteti Szemle folyóirat
(új design: 2012/4. számtól)
Fotó: Horváth Bence**

három év alatt súlyos tőkevesztést könyveltek el, amit a külföldi tulajdonosok folyamatosan pótoltak. Ezzel párhuzamosan a bankok hitelportfóliója is sérülékeny maradt, a késedelmes hitelek aránya a vállalati és a lakossági üzletágban is tovább növekedett. A negatív hatások ellenére, összességében a magyar bankok működése, 15,7%-os tőkemegfelelési mutatóval, 2012-ben stabil volt.

A Magyar Bankszövetség érdekvédelmi tevékenységét 2012-ben is kedvezőtlen hazai és nemzetközi környezetben végezte. Legfőbb törekvése az volt, hogy szakmai egyeztetésekkel, konszenzusra törekedve, a kormányzati célokra is figyelemmel biztosítsa a bankok érdekeinek érvényesülését. Mivel a Kormány és a Bankszövetség hosszú távú megállapodása nem volt működőképes, ezért az átfogó megállapodások helyett a későbbiekben egyes témákra/projektekre összpontosított a Bankszövetség. A szakmai munka gerincét a megelőző évben is a Bankszövetség által koordinált bizottságok és munkacsoportok adták, amelyben a tagbankok legjobb szakértői vettek részt. A változó igényeknek megfelelően alakultak új munkacsoportok, amelyek közül ki kell emelni a magas szintű munkacsoportokat, amelyekben az elnökség delegált vezérigazgatói képviselték a banki közösség érdekeit az önkormányzati konszolidáció és a lakossági devizahitelezés kérdéseiben.

Az önkormányzati hitelkonszolidáció hatékony bankszövetségi közreműködéssel több lépésben valósult meg: 2012-ben az 5000 fő alatti települések teljes hitelállományának visszafizetését, 2013-ban az 5000 fő feletti települések adósságának 40–70% közötti részét, majd 2014-ben a megmaradt hitelek törlesztési terheit vállalta át a kormány.

A vállalati- és a kkv-hitelezés területén megnőtt a folyószámlahitelek súlyaránya, miközben a beruházási hitelek szerepe minimálisra csökkent. A „láncartozások” megoldását szolgáló törvényjavaslatot a Bankszövetség folyamatosan véleményezte, szakmai javaslatokkal támogatta az NGM munkáját.

A bankszektort érintő legfontosabb kormányzati intézkedés 2012-ben a pénzügyi tranzakciós illeték 2013. évi bevezetésének előkészítése volt. 2012 májusától intenzív tárgyalások folytak a Bankszövetség elnöksége, majd a magas szintű delegációja és az NGM minisztere, illetve az illetékes államtitkára között. Egyrészt a tárgyalások, másrészt nemzetközi ráhatások eredményeként a törvényjavaslat, illetve a már elfogadott törvény is többször, a bankok szempontjából kedvezően módosult.

A Magyar Bankszövetség Alapszabálya a 2013. évi Testületi Ülésen aktuális feladatokkal egészült ki. Új hangsúlyokkal definiálta a Bankszövetség céljait: a hagyományos érdekképviseleti funkció mellett megjelent a hitelintézeti szolgáltatások színvonalának növelése, az ügyfelek bizalmának erősítése, továbbá a pénzügyi kultúra fejlesztése melletti elköteleződés. A változtatások lehetővé tették, hogy az Egyesület a pénzügyi közvetítőrendszer mind nagyobb részének képviseletét ellássa. Bővültek a lehetséges érdekvédelemesítő platformok is, így az Alapszabály lehetővé tette, hogy a Bankszövetség akár tulajdonosként is befolyást gyakorolhasson a bankszektort kiszolgáló szervezetek működésére. Megtörtént a TÉBE szellemi jogelődként való elismerése is.

2013-ban a bankok külső és belső működési feltételeiben alapvető változás nem történt, annak ellenére, hogy az EU-ban és Magyarországon a makrogazdasági adatok alapján véget ért a recesszió. Kedvezően alakult az infláció, az MNB folytatta alapkamat-csökkentő politikáját. Ennek hatására mérséklődtek a banki betéti- és hitelkamatok, de a várakozásokkal ellentétben, ez nem eredményezte a gazdasági növekedés érzékelhető gyorsulását.

A bankszektor helyzetét ebben az évben is sajátos kettősség jellemezte. A bankok tőkehelyzete erős, likviditásuk megfelelő volt, mivel az anyabankok tőkeemeléssel kompenzálták a különféle adók és terhek okozta veszteséget. Ezzel párhuzamosan azonban a bankok nem tudták betölteni alapvető funkcióikat a magyar gazdaságban, 2013-ban folytatódott a vállalati és a lakossági hitelállomány csökkenése. 2013-ban a bankok összesített adózott eredménye – megtisztítva az osztalékok és összetett tőke rendezési konstrukciók hatásaitól – mindössze –119 milliárd forint volt, így a bankszektor továbbra is veszteségesen zárja az évet. A kedvezőtlen eredmények mögött elsősorban a banki különadók és terhek, valamint a hitelportfólió drasztikus romlása húzódik meg. 2013-ban a bankok hitel/betét aránya 108%-ra csökkent, ezért felértékelődött a hazai megtakarítások és betétek szerepe. A banki betétek a 16%-os kamatadóval és a 6%-os egészségügyi hozzájárulással nehezen tudnak versenyezni a magas hozamú állampapírokkal.

A bankok 2013. évi eredményét tovább rontotta a pénzügyi tranzakciós illeték bevezetése, majd az augusztusban bejelentett, egyszeri pénzügyi tranzakciós illeték (mértéke a január és április között befizetett illeték 208%-a) beszedése, továbbá a pénzügyi tranzakciós illeték ugyanekkortól bevezetett megemlése. A banki szolgáltatások drágultak, mivel a

pénzüntézetekapcsolódó többsége kénytelen volt a növekvő költségeket (utólagos becslések szerint a piaci verseny hatására a tranzakciós illetékhez kapcsolódó kiadás kb. 2/3-át) az ügyfelekre áthárítani.

A Bankszövetség számára 2013-ban is kiemelt feladat volt a lakossági devizaalapú hitelek kezelése és kivetése a piacról. A Kormány és a Bankszövetség megállapodott abban, hogy olyan megoldást kell találni, amely a veszteségeket a bankok, az ügyfelek és az állam között méltányosan osztja meg, a terhek időben elosztva jelentkeznek, és a forintHITELEK nem kerülhetnek lényegesen kedvezőtlenebb helyzetbe a devizahitelekkel szemben. A Kormány 2013. november 1-jéig adott határidőt a bankszövetségi javaslatok kidolgozására azzal a feltétellel, hogy ha nem kerül bevezetésre a devizahiteles ügyfeleknek elfogadható megoldás, akkor a Kormány saját megoldási javaslatot fogadtat el az Országgyűlésben. Mivel a Bankszövetség szeptember elején megküldött javaslataira a Kormány nem válaszolt, október végén, a határidő lejárta előtt az MBSZ ismét benyújtotta azokat a Nemzetgazdasági Miniszternek. A Bankszövetség a javaslatok kidolgozása során – kormányzati kérésre – konzultált a devizahiteles érdekeit képviselő civil szervezetekkel is.

2013 augusztusától rendszeressé váltak a bankok elleni utcai demonstrációk, amelyek a Bankszövetség véleménye szerint egyre agresszívebbé váltak, a banki alkalmazottak és vezetők ellen is irányultak, továbbá alkalmasak voltak a köznyugalom megzavarására. A Bankszövetség erre több levélben is felhívta az ORFK figyelmét.

A Magyar Bankszövetség munkatársai (2013. december.)

Balról jobbra: Szilágyi Noémi, Földi Tamás, Vass Péter, Osváth Piroska, Móra Mária Tünde (főtitkárhelyettes), Kovács Levente (főtitkár), Sütő Ágnes, Batka Anna, Hámori Réka, Auer Katalin, Müller János, Orbán Olimpia.

Fotó: Horváth Bence

A vállalati hitelezés csökkenése 2013-ban tovább folytatódott. Az MNB június 1-jével elindított Növekedési Hitelprogramjának fogadtatása viszont kedvező volt, a hitelkeret kihasználásra került. A hitelek kb. 60%-a beruházási hitel volt, 40%-a pedig hitelkiváltást finanszírozott. A program legértékesebb társadalmi hatása a vállalkozói gondolkodásmód megváltoztatása, hiszen a program megjelenése óta a vállalkozói- és kkv-hitelek iránti érdeklődés megemelkedett. A programot az MNB kisebb módosításokkal folytatta.

Kormányparti kezdeményezésre 2014 februárjától bevezették, hogy az átlagjövedelem (150000 forint) erejéig havi két készpénzfelvétel olyan fogyasztói alapjog, amelyet ingyenesen kell biztosítani. A Bankszövetség álláspontja szerint a számlavezetés és a pénzfelvétel magas hozzáadott értékű pénzügyi szolgáltatás, amelynek költsége van. Az ingyenes elő-

A Magyar Bankszövetség Elnöksége (2014. március.)

Balról jobbra: Kovács Levente főtitkár, Hendrik Scheerlinck, a K&H Bank vezérigazgatója, Heinz Wiedner, a Raiffeisen Bank vezérigazgatója, Radovan Jelasity, az Erste Bank Hungary elnök-vezérigazgatója, Zolnai György, a Budapest Bank elnök-vezérigazgatója (álló sor); Gyuris Dániel, az OTP Jelzálogbank elnök-vezérigazgatója, Hegedűs Éva, a Gránit Bank vezérigazgatója, Patai Mihály elnök, az UniCredit Bank Hungary elnök-vezérigazgatója (ülő sor).

Fotó: Horváth Bence

írás, különösen úgy, hogy ez után tranzakciós illetéket kell fizetnie a szolgáltatónak, a piacgazdaságtól idegen. Az ingyenes pénzfelvétel mértéke többszöröse a korábbi átlagos pénzfelvételnek, így a készpénzhasználat növekedésével jár, amely erősíti a feketegazdaságot, továbbá a pénzforgalom fejlődését tekintve visszalépés, és bevezetése jelentős mértékben növeli a társadalmi költségeket.

A bankszektort érintő, következő kérdés a hitelintézeti elszámolóháznak, a GIRO Zrt.-nek¹³² a sorsa, ugyanis az MNB kinyilvánította szándékát a cég 100%-os megvásárlására. A GIRO Zrt. 100%-os tulajdonosa a BISZ Zrt.-nek, amely a szektor kizárólagos hitelreferencia-szolgáltatója. Amíg az elszámolóházi tevékenység jegybanki tulajdonlására és irányítására több európai példa is van, a hitelreferencia-szolgáltatást jellemzően magántársaságok végzik. Ezért a BISZ Zrt. jövőbeli tulajdonosi kérdéseit és működési feladatait a jegybankkal – a jegybankkal összhangban – a szektornak ki kell alakítania.

Az elmúlt évek jogalkotási dömpingje a Polgári törvénykönyv teljes átdolgozását is magával hozta. A Magyar Bankszövetség folyamatosan kifejezte aggályait a túl gyors jogalko-

132 Tulajdonosai 2014. március 20-án: 19 kereskedelmi bank, MNB, KELER, MFB.

tás és elfogadás miatt, így azzal kell szembenéznünk, hogy a koherenciaproblémák megnehezítik a hitelezési aktivitást.

* * *

A jelenhez eljutottunk. Bízunk benne, hogy történetünk, múltbeli aktivitásunk megismerése után minden olvasó felismerte a hitelintézeti szektor és a szakmai érdekképviselet szükségességét és hasznosságát. Habár nem vagyunk jövőbe látók, az ország sorsáért érzett felelősségünk alapján néhány aktuális üzenetet szeretnénk átadni. A kereskedelmi bankok alaptervékenysége a hitelezés, ezt szeretnék a bankok végezni. A bankszektorra rakott, túlzott terhek ma már béklyóként működnek, így a régióban elvesztett versenyképességünk és a gazdasági aktivitásunk visszaszerzéséhez ezektől a béklyóktól, valamint a ránk rakódott előítéletektől az ország fejlődése érdekében meg kell szabadulnunk. Ahhoz, hogy a gazdaság fejlődésében a ráháruló feladatoknak a hitelintézeti szektor eleget tudjon tenni, kiszámítható jogi és kiszámíthatóbb gazdasági környezetre van szükség. Ennek eléréséhez még sokat kell tenni. Ehhez kívánunk az Igen Tisztelt Olvasónak sok erőt és jó egészséget!

Gazdász himnusz (Miskolci Egyetem)

Gazdász, a nagy világ büszkén tekint le rád.
Ne hagyd, hogy az ember nyomorban éljen tovább!
Egyedül a pénz semmit sem ér,
Forgasd meg jól, hogy nekünk dolgozzék!
Tiszta szívvel indulj bankok, gyáarak felé,
||: Csak becsület kell hozzá és tiszta, józan ész! :||

Függelék

A Magyar Bankszövetség tisztségviselői és munkatársai

Elnökök

Lenk Géza	K&H Bank elnök-vezérigazgató	1989–1993
Erdély Zsigmond Gábor	MKB elnök-vezérigazgató	1993–1997
Erdei Tamás	MKB elnök-vezérigazgató	1997–2008
Felcsuti Péter	Raiffeisen Bank vezérigazgató	2008–2009
Erdei Tamás	MKB elnök-vezérigazgató	2009–2011
Patai Mihály	UniCredit Bank Hungary Zrt. elnök-vezérigazgató	2011–2012
Patai Mihály	UniCredit Bank Hungary Zrt. elnök-vezérigazgató	2013–

Alelnökök

Birmann Erzsébet	Innofinance Rt. vezérigazgatója	1989–1992
Erős János	Általános Értékforgalmi Bank vezérigazgató	1992–1995
Felcsuti Péter	Raiffeisen Bank vezérigazgató	1995–2001
Matthias Kunsch	HVB Bank Hungary Zrt. elnök-vezérigazgató	2001–2005
Gyuris Dániel	OTP Jelzálogbank Zrt. elnök-vezérigazgató	2005–2008
Török László	CIB Bank vezérigazgató	2008–2009
Patai Mihály	UniCredit Bank Hungary Zrt. elnök-vezérigazgató	2009–2011
Gyuris Dániel	OTP Jelzálogbank Zrt. elnök-vezérigazgató	2011–

Főtitkárok

Radnótzai János	1989
Pulai Miklós	1989–2000
Nyers Rezső	2000–2011
Kovács Levente	2011–

Főtitkárhelyettesek

Fodor György	1990–2001
Marsi Erika	2001
Móra Mária Tünde	2001–

Elnökségi tagok

Balázs László	Iványi György dr.
Bánki Frigyes	Kolossváry Ádám
Czirják Sándor	Lendvai János dr.
Csányi Sándor	Lenk Géza
Csicsáky Péter	Madarász László
Egyed Géza	Medgyessy Péter dr.
Erős János	Morgós Katalin dr.
Felcsuti Péter	Papp Edit
Gergely Károly	Pázmándy Gyula dr.
Gyuris Dániel	Radovan Jelasity
Harmati László	Sean Morrisey
Hegedűs Éva	Terták Elemér dr.
Heinz Wiedner	Török László
Hendrik Scheerlinck	Zdeborsky György
Hernádi Zsolt	Zolnai György

A Magyar Bankszövetség munkatársai

Auer Katalin	Herceg Károly
Antalóczy Györgyné	Müller János
Batka Anna	Orbán Olimpia
Csillik Péter	Osváth Piroska dr.
Dávid Sándor	Pirkmayer Mária
Farkas Józsefné	Polgárdy Lórántné
Fodor György	Rónaszéki Bella
Forgács Magdolna	Sütő Ágnes
Földi Tamás	Szalai Jánosné (Terike)
Garbainé Kovács Katalin	Szilágyi Noémi
Gyárfás Judit	Szőcs Gábor
Gyenesé Éva	Török László
Hámori Réka	Vass Péter
Hegedűs István	Köves Andrásné

Aranykaptár-díjazottak

A Magyar Bankszövetség 2012-ben alapította meg az Aranykaptár Díjat és az Aranykaptár Kitüntetést, hogy a válsággal sújtott, nehéz időszakban a hitelintézeti szektor fejlődésében és működtetésében nyújtott kiemelkedő egyéni teljesítményeket elismerje.

Aranykaptár-díjak
(díj, kitüntetés, emlékérem)

Fotó: Horváth Bence

Aranykaptár Kítüntetés

Erdei Tamás úrnak a magyar banki közösségben végzett több évtizedes, kiemelkedő szakmai munkájáért és a szakma érdekében kifejtett, áldozatos tevékenységéért a kétszintű bankrendszer létrehozásának negyed százados évfordulója alkalmából (2012. december 3.).

Csányi Sándor úrnak a magyar banki közösségben végzett több évtizedes, kiemelkedő szakmai munkájáért és a szakma érdekében kifejtett, áldozatos tevékenységéért (2013. december 2.).

Surányi György úrnak a magyar pénzügyi élet és a bankszektor kiemelkedő személyiségének a szektor érdekében végzett munkájának elismeréseként (2013. december 2.).

Aranykaptár Díj:

Prágay István úrnak, a napközbeni többszöri elszámolás bevezetésére felállított projekt tervszerű végrehajtásában kifejtett tevékenységéért (2012. április 20.)

Szabó Ildikó úrnak a bírósági végrehajtási törvény módosításával, értelmezésével kapcsolatos, hosszú évek óta tartó közreműködéséért, a közjegyzői díjakkal kapcsolatos munkásságáért (2012. április 20.).

Török Zoltán úrnak a Makrogazdasági Munkacsoportban végzett, kiemelkedő teljesítményéért (2012. április 20.).

Tuboly Zoltán úrnak a többéves, a számviteli szabályozást érintő, értékes munkájáért, konstruktív javaslataiért (2012. április 20.).

Harmati László úrnak a magyar hitelintézeti szektorért kifejtett szakmai tevékenységéért és a Magyar Bankszövetség Elnökségében végzett kiemelkedő munkájáért (2013. február 4.).

Ónody István úrnak a Bankbiztonsági Bizottság munkájában való éveken át tartó, értékes közreműködéséért (2013. március 22.).

Parkánszki Edina úrnak a lakossági hitelezés területén kifejtett aktív munkacsoportos tevékenységéért, a szakmai egyeztetések sikeréhez való, kiemelkedő hozzájárulásáért (2013. március 22.).

Berecz Zsuzsanna úrnak a készpénzforgalmi munkacsoport vezetőjeként kifejtett sikeres tevékenységéért, magas színvonalú érdekképviseleti munkájáért (2013. március 22.).

Lajer Zsolt úrnak a Bankszövetség jogi munkájának segítéseért, az új Polgári törvénykönyv tervezetével kapcsolatos munkájáért és az egyoldalú szerződésmódosítás jogával foglalkozó konferencia szervezéséért (2013. március 22.).

Csicsáky Péter úrnak, aki több mint egy évtizede a magyar banki közösség megbecsült tagja, a Magyar Bankszövetség Elnökségének pedig 5 éven át aktív, segítőkész tagja volt (2013. szeptember 2.).

Müller János úrnak a banki közösség érdekében végzett munkájának az elismeréseként (2013. december 2.).

Ferencz Iván úrnak a jelzáloghitelezés jogi vonatkozásai terén folytatott szakmai egyeztetéseken kifejtett, kiemelkedő hozzájárulásáért (2014. április 25.).

Kiss Gábor úrnak a Magyar SEPA Egyesület elnökeként kifejtett, sikeres tevékenységéért (2014. április 25.).

Kovalovszki Tamás úrnak a számviteli szabályozást érintő értékes munkájáért, konstruktív javaslataiért. (2014. április 25.)

Kovács Pál úrnak az önkormányzati munkacsoport elnökeként kifejtett sikeres tevékenységéért (2014. április 25.).

Bérár Iván rendőrkapitány úrnak a bankok elleni bűncselekmények megelőzésében és felderítésében kifejtett, értékes közreműködésért (2014. április 25.).

Mészáros Győző úrnak a peres munkacsoporttal együttműködve kifejtett, értékes tevékenységéért (2014. április 25.).

Aranykaptár Emlékérem

Beszédes Antal,
Demján Sándor,
Hegedűs Oszkár és

Kiss Pál uraknak, akik az 1987-es bankreform kapcsán kiemelkedő, úttörő tevékenységükkel elősegítették a modern, kétszintű bankrendszer felépítésének lehetőségeit, amelynek gazdasági, politikai és társadalmi kihatásai évtizedekre határozták meg az ország fejlődését. Ők igazán sokat tettek azért, hogy a bankrendszer elinduljon az európai fejlődés útján, és megalapozza a mai modern bankszolgáltatások nyújtásának lehetőségét (2012. december 3.).

Balázs László úrnak a magyar hitelintézeti szektorért kifejtett, szakmai tevékenységéért és a Magyar Bankszövetség Elnökségében végzett, kiemelkedő munkájáért (2012. november 5.).

Batara Sianturi úrnak a 2005–2013 között végzett, kiemelkedő bankvezetői munkássága elismeréseképpen (2013. június 3.).

Fabrizio Centrone úrnak a 2012–2014 között végzett bankvezetői munkássága elismeréseképpen (2014. március 31.).

A Magyar Bankszövetség kiadványai

Hitelintézeti Szemle (2001–2014, ISSN 1588-6883)

A pénzügyi szakma tudományos lapja.

2001–2002 Első évfolyam (1+5 szám)

2003 Második évfolyam (5 szám)

2004 Harmadik évfolyam (6 szám / 3–4. szám egyben)

2005 Negyedik évfolyam (6 szám / 5–6. szám egyben)

2006 Ötödik évfolyam (6 szám / 1–2. és 5–6. számok egyben)

2007–2013

Hatodik–tizenkettedik évfolyam (6-6 szám/év, 2012-ben +1 különszám)

2014 Tizenharmadik évfolyam (3 szám)

E-Hírlevél (2001. október – 2011. szeptember)

Az aktuális hitelintézeti hírekről, változásokról szóló tájékoztató.

Évente 12–16 magyar és 4 angol szám jelent meg.

Kovács Levente (szerk.): Tanulmánykötet a banktörvény elfogadásának 20. évfordulója alkalmából. Budapest, 2012, Magyar Bankszövetség

ISBN 978 963 06 4549 6

A Magyar Bankszövetség kiadványai
Fotó: Horváth Bence

Kovács Levente (szerk.): Hitelintezeti fogalomtár. Budapest, 2012, Magyar Bankszövetség.
ISBN 978 963 89653 0 1

Kovács Levente (szerk.): Negyed százados a magyar bankrendszer. „Múlt – Jelen – Jövő”.
Tanulmánykötet. Budapest, 2012, Magyar Bankszövetség.
ISBN 978 963 08 4818 3

A TÉBE-kiadású könyvek jegyzéke¹³³

1923

TÉBE-Code / Rajna Zsigmond, Metzl Lipót (szerk.).

1924

Aranybudget: adalékok az 1924/25. évi magyar költségvetéshez / Imrédy Béla.

A részvénytársaságok ügyvitele / szerk. Halász Ferenc és Vári Rezső.

A mérlegvalódiság helyreállítása: javaslat / Sichermann Bernát.

Der finanzielle Wiederaufbau Ungarns: 1–2. Bericht des Generalkommissars des
Völkerbundes für Ungarn an den Völkerbund vom 1. Mai 1924 bis zum 31 Mai 1924.

1925

Váltók: forma – illeték – óvás Európában és az Északamerikai Egyesült Államokban /
Kovács Árpád.

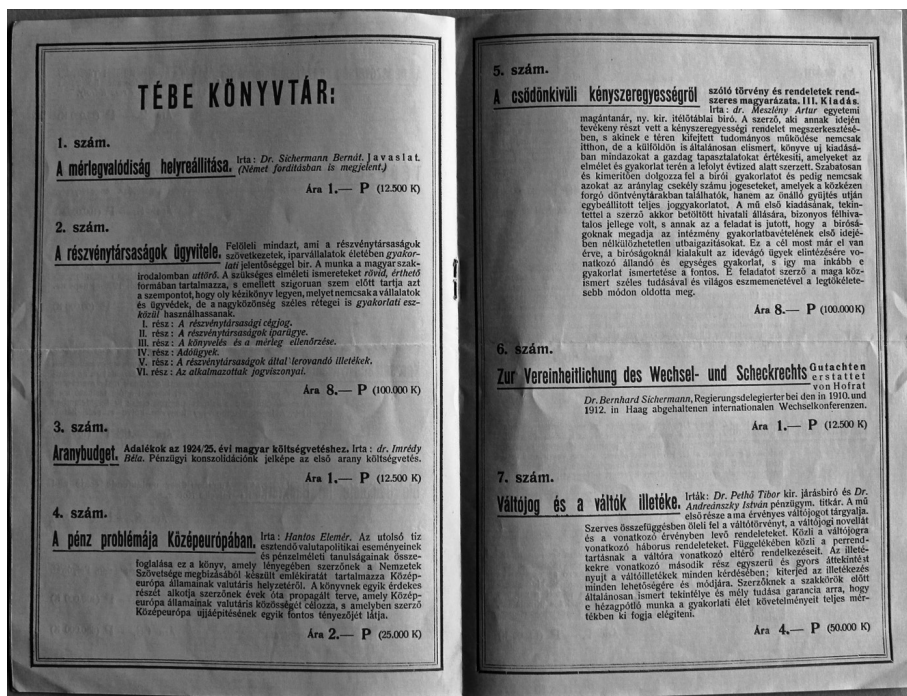
Az aranykorona árfolyamai 1914–1925 / Végh Ödön.

A pénz problémája Középeurópában / Hantos Elemér.

Egyenes adók. 3., Kereseti adó / Jakab László (összeáll.).

Egyenes adók. 4., Jövedelem- és vagyonadó / Csulak Elemér, Pilisy Lajos, Frimmel
Gyula (összeáll.).

133 Az Országos Széchényi Könyvtár katalógusa alapján (www.oszk.hu)

TÉBE Könyvjegyzék 1926. (részlet)

Egyenes adók. 5., Társulati adó / összeáll. Roth Pál.

Export- és importüzletek finanszírozása / Makai Oszkár.

A kereskedelmi mérleg valóságai: rendelet, magyarázat és útmutató / Katona Lajos, Nyulászi János.

Hiteljogi bírói gyakorlat 1914 óta. 1., Céljog, üzletátruházás, könyvek, kereskedelmi meghatalmazottak, ipari és kereskedelmi szolgálati viszony / Kovács Marcel (összeáll.).

Váltójog / Pethő Tibor.

A szállítmányozási és beraktározási ügylet: gyakorlati kézikönyv a magyar és az osztrák jogszabályokkal és joggyakorlattal / Mangold József.

Az értékpapírforgalmi adó / Sz. Nagy Béla.

A csődön kívüli kényszerezegységről szóló törvény és rendeletek rendszeres magyarázata / Meszlényi Artur.

Zur Vereinheitlichung des Wechsel- und Scheckrechts / Bernhard Siehmann.

1926

Pengő-korona átszámítási táblázat: Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesület.

A kereskedői mérleg valóságai: a 7000/1925. sz. pénzügyminiszteri rendelet, annak magyarázata és gyakorlati útmutató / Katona Lajos, Nyulászi János.

TÉBE pengő kézikönyv / Rajna Zsigmond, Lord Pál.

A csődön kívüli kényszeregyességről szóló törvény és rendeletek magyarázata / Mészlényi Artúr (összeáll.).

Egyenes adók. 4., Pótfüzet Csulak–Pilisy–Frimmel Jövedelem- és vagyonadó könyvéhez Az 1926. évi rendeletek / Borsos Endre (összeállította és magyarázattal ellátta).

A kötelmi jog kézikönyve / Almási Antal.

Biztosító munkavállalatok ügyvitele, különös tekintettel azok könyvelési technikájára / Vadnai Béla.

Hiteljogi bírói gyakorlat 1914 óta. 2., Alkalmi egyesületek, közkereseti, betéti társaságok, részvénytársaságok, szövetkezetek / Kovács Marcel (ö.áll.).

A vidéki forgalmi adóhivatalok ügykezelése / Sz. Nagy Béla, Tandori Dezső.

Rokkantellátási adó: az 1925. évi XLVIII. t.c. és annak végrehajtása tárgyában kiadott 10.000/1926. számú utasítás magyarázó jegyzetekkel és betűsoros tárgymutatóval / Jakab László.

A német valorizációs törvény kihatása / Kresz Károly.

Pénzintézeti ügyvitel / Szathmáry Gyula.

A csekkről és a csekk-üzleti határozmányokról / Sichermann Bernát.

A hitelbiztosítás, különös tekintettel az exporthitel kérdésére / Smolka János.

A magánalkalmazottak nyugdíjának átértékeléséről szóló 1926: XVI. tc. alapján kiadott rendeletek / Nizsalovszky Endre (összeáll. és magyarázatokkal ellátta).

A magánalkalmazottak nyugdíjának átértékeléséről szóló 1926: XVI. tc. magyarázata / Nizsalovszky Endre; előszóval ellátta Dréhr Imre.

Egyenes adók. 2., Házadó / Csulak Elemér, Pilisy Lajos (szerk.).

Tébe pengő-korona árszámítási táblázat.

A TÉBE új korona árszámítási táblázata / Rajna Zsigmond és Lord Pál (szerk.).

A TÉBE Levente Egyesület alapszabályai.

1927

A váltó: gyakorlati kézikönyv: törvényt magyarázat, üzletesek, minták, példák, joggyakorlat / Pethő Tibor.

Jövedelem- és vagyonadó / Csulak Elemér, Pilisy Lajos, Frimmel Gyula (összeáll.).

Kezesség / György Ernő.

Egyenes adók. 2., Házadó / Jakab László, Csulak Elemér, Pilisy Lajos (összeáll.).

Egyenes adók. 1., Földadó / Hámos Dezső és Balassa Lóránt.

Magyarország termőföldjének értékei és terhei / Bodor Antal.

Egyenes adók. 6., A közadók kezelése / Kölbig Ferenc (összeáll.).

A lakásügyi korlátozások fokozatos megszüntetéséről szóló 8888/1927. M. E. számú rendelet és az érvényben levő egyéb lakásügyi jogszabályok / Borsos Endre (összeáll. és magy. ellátta).

Az Országos Ügyvédszövetség igazgatótanácsának jelentése a közgyűléshez a Szövetség 1926–27. évi működéséről.

1928

Bankárkönyv: pénzintézetek, bank- és váltóüzletek, bankárok, értékpapír- és valutakereskedők.

Milyen fizetési helyre szóló váltók hozhatók forgalomba? / Nagy Rezső (összeáll.).

Mérleg és adómérleg: magáncégek és kereskedelmi társaságok gyakorlati útmutatója a mérleg és az adóvallomás elkészítésére / Halász Ferenc, Havas Miksa.

A tulajdonosi jelzálogjog- és a telekadósságról /1927. évi XXX. tc. 9., 17–22., 58., 81–86. paragrafusairól / Sichermann Bernát.

A hadikölcsönök valorizációja és a háborús magyar államadóssági címletek tulajdonosainak támogatása /a 4600/1928. N.M.M. eln. számú rendelet teljes szövegével és iratmintáival / Kádár László Levente.

A hitel biztosítékai: a követelések engedményezése és leszámítolása / György Ernő.

Az 1928. évi vasúti üzletszabályzat és a végrehajtási határozmányok / jegyzetekkel és bírói joggyakorlattal kiegészítette Wagner Gyula.

A budapesti pénzintézetek története napjainkig / Alföldi Antal.

Kamat és késedelmi kártérítés / Markos Olivér.

A valorizációs törvény magyarázata / Almási Antal.

Értékpapír és okirat bírói megsemmisítése / Sikorszky Sándor.

A magyar nemzeti bank és a pénzpiac / Havas Miksa.

Hungary / Theodore König.

1929

A magánalkalmazottak nyugdíjbiztosítása és a vállalati nyugdíjintézmények újjászervezése / Kovrig Béla; előszó Dréhr Imre.

A szerződő felek jogszabályválasztó joga a nemzetközi kötelmi jogban / Szászy István.

A jelzálogjog jogszabályainak magyarázata /1927:XXXV. tc., 22.000/ 1929. I. M. 23.000/1929. I. M. 24.000/1929. I. M. és 1.500/1929. P. M. sz. rendeletek / Nizsalovszky Endre; előszóval ellátta Szászy Béla.

A kötelmi jog kézikönyve / Almási Antal.

Érvényes lakásrendeletek (1929) / Borsos Endre (összeállította és magyarázattal ellátta).

A szolgálati jogviszony. 1. rész. A kereskedelmi és az ipari alkalmazottak szolgálati viszonyaira vonatkozó hatályos jogszabályok és bíróságaink gyakorlata / Kéler Tibor, Straub Sándor, Schwicker Richard (összeáll.).

1930

A TÉBE és vidéki szervezetei.

Vasúton fuvarozott áruk elzálogosítása / Cukor Gábor.

A hágai megállapodások alapján... aláírt párisi egyezmények / Sebestyén Pál (magy. ellátta).

Gabonajegy és gabonajelzálog / Zsindely Ferenc (az 1. és 5. fejezetet magyarázta), Pethő Tibor (a 2., 3., 4. fejezetet magyarázta).

Magyar pénzügyi jog. 1., Alapfogalmak: a pénzügyi közigazgatás szervezete; egyenesadók és a közadók módjára behajtható közszolgáltatások; adókezelés / Csulak Elemér, Pilisy Lajos, Frimmel Gyula.

A hitelezőket károsító bűncselekmények: a fizetőképtelenségekhez fűződő bűnkeretek alapja, fejlődése és mai helyzete / Zöldy Miklós.

A tőke és haladás / Cassel Gusztáv; ford.: Neubauer Ferenc.

Csödön kívüli kényszeregyesség és kényszerfelszámolás / Meszlény Artúr (összeáll.).

A részvényjog bírói gyakorlata 1876–1930 / Sándorfi Kamill (összeállította).

A hágai megállapodások alapján 1930. évi április hó 28-án aláírt párisi egyezmények / magyarázattal ellátta Sebestyén Pál.

1931

Váltók és egyéb forgalmi papírok óvatolására vonatkozó ideiglenes rendelkezések: naptár az óvási határidőkről / Módly Béla.

Az 1931. évi VIII. tc.: a földteherrendezés előmozdítására szükséges intézkedésekről / Demel Aladár.

Határidőügyletek / Kende Ernő.

Tébe adókédek: egyenes adók. 7.

A keretbiztosítéki jelzálogjog átruházása / Bátor Viktor.

A 222 1931. M. E. számú lakásrendelet és az érvényben lévő egyéb lakásügyi szabályok / Borsos Endre (összeáll. és magy. ellátta).

1932

A kamat mértékéről rendelkező fontosabb jogszabályok kivonata / Nyári Pál, Módly Béla (összeáll.).

A korlátolt felelősségű társaságról szóló törvény alkalmazása: / Biba Ferenc, Hajnal Henrik (útmutató és iratmintatár); bev. Kuncz Ödön.

A dologi jog kézikönyve / Almási Antal.

Hiteljogi és kényszerességi bírói gyakorlat 1926 óta / Varannai István, Nyulászi Alajos.

A gépkönyvelő: egyszerűsített, modern üzemi átszervezés: gyakorlati kézikönyv / Juhász Kálmán.

Pótfüzet Meszlény Artur Csödönkívüli kényszeregyesség és kényszerfelszámolás című művéhez.

Takarékosság, pénzürték és földhitel / Tuczentaller Aurél.

Az 1932. évi VI. tc. az uzsoráról / Pethő Tibor (magyarázta).

Magyar értékpapír jog. 1. / Keresztes Gyula.

Betűsoros törvénykezési és közigazgatási illetékkalauz az 1931. november hó 1-én életbelépett új szabályok figyelembevételével Nyulászi Alajos (szerk.).

1933

A részvényjog bírói gyakorlata 1930–1933. / összeáll. Sándorfi Kamill.

Az adós gazdák szükségjoga: a gazdatartozások fizetésének újabb szabályozásáról kiadott rendeletek szövege és magyarázata / Tunyogi Szűcs Kálmán (bev. és a magyarázatot írta).

A közúti gépjárművek közúti adójáról szóló 1928: VI. tc.: autoadó / Hoványi Lajos (összeáll.).

1934

Pénz és hitel a világválság tükrében / Makai Ernő.

A városi hitelszövetkezetek Magyarországon / Somlyai József.

1935

Pótfüzet a TÉBE adókédehez és pénzügyi joghoz: az 1927. évben kiadott hivatalos összeállításokat 1935. jún. 1-ig kiegészítő rendelkezések / Balthazár Géza.

Rokkantellátási adó / Balthazár Géza.

Társulati adó / Balthazár Géza.

Kereseti adó / Balthazár Géza.

A közadók kezelése / Balthazár Géza.

Pótfüzet a Tébe adókédehez.

Jövedelem- és vagyonadó / Balthazár Géza.

1936

A Tébe gyorsírótanfolyamai: 1932–1935 / Rapcsák Lajos.

Kamatjövedelmek illetékei: a vállalatokat és magánhitelezőket terhelő kamatilletékek: betét- és folyószámla átalányilleték... / Takács György, Zerkovits Zsigmond (összeáll.).

1937

Az angol fellendülés eredete és problémái / Balogh Tamás.

A Budapesti Értéktőzsde új díjtételei és kötelességei.

Az alkalmazottak különadója / Csulak Elemér (összeáll.).

A nemzetközi légifuvarozási-jog / Sándor Géza.

Iratmintatár és útmutató a korlátolt felelősségű társaságról szóló törvény alkalmazásához / Erdősi Biba Ferenc, Hajnal Henrik.

A részvénytársaság és szövetkezet alapszabálya, a korlátolt felelősségű társaság... szerződése: a vonatkozó jogszabályok és bírói gyakorlat ismertetése / Halász Tibor (összeáll.); Kuncz Ödön (előszó).

Clearing- és fizetési egyezmények a nemzetközi fizetési forgalomban / Szász István.

Budapest székesfőváros lakásbérleti szabályrendelete / Borsos Endre (magyarázatokkal ellátta).

1938

Gyakorlati útmutató a magyar devizarendelkezésekhez.

A magyar devizajogszabályok ismertetése.

A m. kir. minisztérium 8220/1938. M. E. számú rendelete és az ezzel a rendelettel a viszszaosztott területeken hatályba léptetett magyar devizajogszabályok.

Hungarian Commercial Bank of Pest. (1924–1938).

A gazdartozások átmeneti rendezése: a 6.300/1932. M.E. sz. rendelet szövege és magyarázata / Tunyogi Szűcs Kálmán (magyarázta).

Magyar devizajog / Keszthelyi Nándor, Vági József.

A védett birtok egyes terheinek átalakítással illetőleg könyvadósságvállalással rendezése tárgyában kibocsátott 5000/1937. M. E. számú rendelet ismertetése / Garzó Jenő.

A gazdartozásról szóló hatályos rendeletek összeállítása / Tunyoghi Szűcs Kálmán (összeáll.).

A közgazdasági elméletek története / Takaróné Gáll Beatrix, Tamás Károly.

A munkaidő és a fizetési szabadság szabályozása: az 1937. évi XXI. tc. és a 3000/1938. Ip. M. rendelet magyarázata / Bände György.

A dollárbetétek felértékelése / Bátor Viktor.

Devizajog: a pénztartozás magyar válságjoga / Goldberger József, Szántó Imre; előszóval ellátta Szladits Károly.

1939

Gyakorlati útmutató a magyar devizarendelkezésekhez.

A magyar devizajogszabályok ismertetése.

A magyar hitelélet szervezete / Kresz Károly.

A második zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezéseinek magyarázata / Hajdu István.

Az angol jogi trust-intézmény / Szladits Károly.

A visszacsatolt Felvidék külön jogszabályai.

A pénztartozások értékállandósági záradéka / Schneller György.

Hiteljogunk fejlődése a világháború óta. 1. füzet / Hajdú István, Nizsalovszky Endre (et al.)

Takarékpénztáraink és a regulativum: adalék a magyarországi pénzüintézetek történetéhez / Jirkovsky Sándor.

1940

A mezőgazdaság tízparancsolata / Geréby György.

Tanácsok az állattenyésztő kisgazdáknak / Geréby György.

Banktisztviselők kézikönyve / R. Z. (szerk.).

A leventéknek.

A Budapesti Értéktőzsde díjtételei és kötésegységei.

A kamat mértékéről rendelkező fontosabb jogszabályok kivonata / Nyári Pál, Módly Béla (összeáll.).

Gyakorlati útmutató a magyar devizarendelkezésekhez.

A Budapesti Értéktőzsde díjtételei és kötésegységei.

A magyar devizajogszabályok ismertetése.

Magyar takarékpénztárak és bankok évkönyve / Makai Ernő (szerk.).

A Tébe kötelékébe tartozó somogy megyei pénzüintézetek értekezletének jegyzőkönyve.

A részvényjog bírói gyakorlata 1930–1940: pótfüzet „A részvényjog bírói gyakorlata 1876–1930” c. műhöz / Sándorfy Kamill.

Gazdaadósvédelmi joggyakorlat: a gazdatartozások fizetéséről szóló újabb rendeletek szövegéről / Tunyoghi Szűcs Kálmán.

Lakásbérleti kivételes jogszabályok / Tunyoghi Szűcs Lajos.

Híres kereskedők / Kislégi Nagy Dénes.

A korlátolt felelősségű társaság és a csendes társaság törvényének /1930. évi V. tc. magyarázata / Löw Tibor.

Az Osztrák Nemzeti Bank és az 1870-i bankankét: banktörténeti tanulmány / Jirkovsky Sándor.

A banktitok / Cottely István.

Váltójog / Pethő Tibor.

Normele de drept maghiare pentru operaiunile de devize.

Îndrumări practice pentru aplicarea dispozițiilor legale referitor la operaiunile de devize

1941

A M. Kir. Minisztérium 4910/1941. M. E. számú rendelete és az ezzel a rendelettel a visszafoglalt délvívidéki területeken hatálybaléptetett magyar devizajogszabályok.

A Budapesti Értéktőzsde díjtételei és kötésegységei.

A magyar devizajogszabályok ismertetése.

Gyakorlati útmutató a magyar devizarendelkezésekhez.

A M. kir. minisztérium 7250/1940. M. E. számú rendelete és az ezzel a rendelettel a visszacsatolt keleti és erdélyi országrészekben hatályba léptetett magyar devizajogszabályok.

Elismert vállalati nyugdíjpénztárak és egyéb vállalati nyugdíjintézmények / Rozs-László György.

A részvényjog bírói gyakorlata 1930–1940.: pótfüzet „A részvényjog bírói gyakorlata 1876–1930” című műhöz / Sándorfi Kamill.

A mezőgazdasági hitel Magyarországon: az 1940. december 4-én tartott I. országos mezőgazdasági hitelügyi értekezleten elhangzott előadások és felszólalások.

A második zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezései / Hajdú István, Szabó Jenő.

Praktično uputstvo k mađarskim deviznim naredenĳima.

Upoznavane sa normama mađarskog deviznog prava: kao rukopis.

Devisenbewirtschaftung in Ungarn.

1942

A Budapesti Értéktőzsde díjtételei és kötésegységei.

A Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete „TÉBE” Levente Egyesületének jelentése az ... kiképzési évről.

Gyakorlati kérdések a telekkönyv és az ingatlanvégrehajtás köréből / Friml Antal, Komin Ferenc.

Pótfüzet az elismert vállalati nyugdíjpénztárak és egyéb vállalati nyugdíjintézetek-ről írt könyvhöz / Rozs-László György.

Devisenbewirtschaftung in Ungarn.

1943

A Budapesti Értéktőzsde díjtételei és kötésegységei.

A magyar iparigazgatás jogszabályai: (törvények, rendeletek, joggyakorlat) / jegyzetekkel, magyarázatokkal ellátta és közrebocsájtja Kemény Dezső

A légitámadások következményeinek elhárítására vonatkozó jogszabályok / Bacsó Ferenc (összeáll. és magy.).

Pénz és hitel / Koós Zoltán.

1944

A választottbíráskodás kézikönyve / Ujlaki Géza.

A magánalkalmazottak nyugdíjbiztosítása és az elismert vállalati nyugdíjpénztárak és egyéb nyugdíjintézmények / Rozs-László György; előszóval ell. Kádár Levente.

Devisenbewirtschaftung in Ungarn: (Abgeschlossen am 15. März 1944) / überrichtet durch die Ungarische Filiale der Creditanstalt-Bankverein Budapest.

1945

A pénztartozások joga és a devizajog: a külfölddel való fizetési forgalmat... és az aranynek a forgalmát korlátozó magyar jogszabályok kihatásai a pénztartozások jogára / Meznerics Iván.

A bankügyletek joga / Cottely István.

A bank mint üzlet / Rieger Gyula.

A mezőgazdasági hitel a háború után: a II. Országos Mezőgazdasági Hitelügyi értekezleten 1943. február 11-én tartott előadások.

1946

Mérleg, adómérleg, tartalék / Vermes Andor.

Lakásadó / Keresztessy Ernő, Lánczy József, Tasnády László (összeáll. és magyarázatokkal ellátták).

A mai magyar devizajog. 2., A forintérték bevezetésével ... közzétett devizarendelet 8400/1946. M.E.sz. rendelet részletes magyarázatával / Meznerics Iván, Vági József (összeállították és magyarázatokkal ellátták).

A mai magyar devizajog / Meznerics Iván, Vági József (összeállították és magyarázatokkal ellátták).

A magyar állam pénzügyei a felszabadulástól a stabilizációig: 1945. jan. 1.–1946. aug. 1. / Takács György; előszót írta Antos István.

A hiteljog legújabb szabályai: (1945. január–1946. június) / Bacsó Ferenc, Windisch Ferenc.

A polgári eljárásjog legújabb szabályai: 1945. január–1946. május / Mikos Ferenc, Zajtay Imre; az előszót írta: Sárffy Andor.

1947

Banküzemtan / Szász Antal.

A cégbejegyzési eljárás és bírói gyakorlata / Mátéffy József, Bede Béla.

A polgári eljárásjog legújabb szabályai: a polgári perrendtartásról szóló 1911: I. tc. módosításai 1945. jan.–1947. máj. 31. / Mikos Ferenc, Zajtay Imre, Sárffy Andor.

Cégbírói beadványminták egyéni, társas cégek és szövetkezetek részére / Mátéffy József, Bede Béla.

A hitel biztosítékai: kezesség, zálogjog ingó dolgon, biztosítás, engedmény / György Ernő.

1948

TÉBE Kiadóvállalata M. Sz. értesítője / Gerő László. (szerk.).

Az (1948.) évi jogszabályok mutatója / Némethy László (szerk.).

Pengővalorizáció / Vági József; a munkabérről és nyugdíjtól szóló fejezeteket írta Fábry Sándor.

A részvényjog bírói gyakorlata 1940–1947. / Sándorfy Kamill.

IRODALOMJEGYZÉK

Könyvek, szakcikkek:

- Antal László: *Az evolúció védelmében – A gazdasági reformok filozófiájáról*. In: Bácskai Tamás et al. (szerk.): *Bankról, pénzről, tőzsdéről. Válogatott előadások a Bankárképzőben 1988–1998*. Nemzetközi Bankárképző Központ Rt., 1998.
- Árokszállási Zoltán és társai: *25 éves a kétszintű bankrendszer – Negyed százados a magyar bankrendszer. – „Múlt – Jelen – Jövő”*, Magyar Bankszövetség, 2012.
- Bácskai Tamás et al. [szerk.]: *A Magyar Nemzeti Bank története I.*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993.
- Benda László: *Fekete bárány? Fekete János vall életéről, világnézetéről, világlátásáról Benda Lászlónak*. Sárbo-gárd, Print City Kiadó és Nyomda Kft., 1999.
- Botos János: *A pesti magyar Kereskedelmi Bank története*, Láng Kiadó, 1991.
- Botos János: *A magyarországi pénzintézetek együttműködési formái*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1994.
- Botos János: *Bankvilág, pénzvilág*. In: Kollega Tarsoly István [szerk.]: *Magyarország a XX. században*. II. kötet. Babits Kiadó, Szekszárd, 1997
- Botos Katalin: *Elvesz(t)ett illúziók*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1996.
- Butt László: *A Postabank „story”* (kézirat)
- Csernok Attila: *A komáromi pontonhíd*, OOK-Press Nyomdaipari és Szolgáltató Kft., 2008.
- Az Európai Bankföderáció szakmai anyagai, jelentései
- Egry Gábor: *Struktúra vagy rendszer? – Az erdélyi szász pénzintézetek és a regionális bankrendszer problémája Erdélyben a XIX. században*, az ELTE BTK Új- és Legújabbkori Magyar Történeti Doktori Programjának keretei között. 2003.
- Fekete Emese: *Marzsmérséklet*, Figyelő, 2007. június 18.
- Fenyvessy József: *Az Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár ötven éves története, 1846–1896*. Históriaantik Könyvkiadó, 2013.
- Dr. Galánthai Nagy Sándor (szerk.): *Nagy Magyar Compass 1918/9–1919/1920*. Budapest, [é. n., k. n.]
- Honvári János – Torda Csaba: *Magyarország csatlakozása az IMF-hez és a Világbankhoz I.*, Archivnet 9 (2009) 1., http://archivnet.hu/gazdasag/magyarorszag_csatlakozasa_az_imfhez_es_a_vilagbankhoz_i_resz.html (letöltés ideje: 2014. március 3.);
- Honvári János – Torda Csaba: *Magyarország csatlakozása az IMF-hez és a Világbankhoz II.*, Archivnet 9 (2009) 2., http://archivnet.hu/gazdasag/magyarorszag_csatlakozasa_az_imfhez_es_a_vilagbankhoz_ii_resz.html (letöltés ideje: 2014.);
- Honvári János – Torda Csaba: *Magyarország csatlakozása az IMF-hez és a Világbankhoz III.*, Archivnet, 9 (2009) 3., http://archivnet.hu/gazdasag/magyarorszag_csatlakozasa_az_imfhez_es_a_vilagbankhoz_iii_resz.html (letöltés ideje: 2014. március 3.)
- Kathy Imre: *Medgyaszay István*, Akadémia Kiadó, 1979.
- Kálniczkykne Katz Vera: *Magyar Országos Levéltár Segédletei 26.: A Magyar Nemzeti Bank és Jogelődei Reper-tórium 1851–1953*, 2006.
- Kálniczkykne Katz Veronika: *A bankrendszer átalakításának kezdetei – A Magyar Külkereskedelmi Bank üzlet-politikai elgondolásai a VI. ötéves terv időszakára*, Levéltári Közlemények – A Magyar Országos Levéltár Közleményei, 82 (2011) 1.
- Kerekes György szerk.: *Magyar pénzügyi és tőzsdéi almanach 1990.*, TAS Kft., 1990.
- Kis Pál dokumentumai, 1989. (Dr. Kis Pál rendelkezésünkre bocsátotta az általa megőrzött és banktörténeti ér-tékkel bíró dokumentumokat. Ezért „Dr. Kis Pál iratai”-ként hivatkozunk az idézett részek esetében.)
- Kornai János: *Találkozás Széchenyivel*. A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia Széchenyi István emléké-re rendezett ünnepi estjén, 2012. április 12-én felolvasott előadás szövege
- Kovács Levente: *Az európai pénz- és elszámolásforgalom jövője*. Miskolci Egyetem, 2010.
- Kovács Levente: *Banki különadók az Európai Unióban*, Pénzügyi Szemle, 2012/3. 355–367.
- Kovács Levente: *A devizahitelek háttere*, Hitelintézeteki Szemle. 2013/3.
- Kovács Tamás: *Nem csonka bankcsonkok* [kézirat]

- Kovács Zoltán–Megyesi Gusztáv–Vánca István: *Első oldal V.*, Esterházy Péter: *Pagonynak rendületlenül*, Irodalom Kft., 2013.
- Kövér György írása és összeállítása nyomán: *A Magyar Külkereskedelmi Bank története Dokumentumokban és Emlékezésekben*, Müller János, Magyar Külkereskedelmi Bank, 2000.
- Lakossági Pénzügyi Szolgáltatásokat Vizsgáló Szakértői Bizottság: *Javaslatok a lakossági bankszolgáltatások problémáinak kezelésére*, 2006. december
- László Flóra (szerk): *Monetáris politika Magyarországon*, MNB, 2002.
- Le Clézio, J.-M. G.: *Uránia*, Ulpius-ház Könyvkiadó, 2012.
- Lengyel László–Surányi György: *Határátkelés – Beszélgetőkönyv*, Pesti Kalligram Kft., 2013.
- Magyar Bankszövetség: *Hitelintézeti fogalomtár*, Magyar Bankszövetség, 2012.
- Mandeville, Bernard: *A méhek meséje avagy magánvétek – közhaszon*. Magyar Helikon, 1969.
- McKinsey&Company (a tanulmány a Magyar Bankszövetség felkérésére készült): *A verseny intenzitása a magyar lakossági bankpiacon és az ügyfélhaszon növelésének lehetséges irányai*, 2007. május
- Magyar Pénzügyi Almanach: *A bankszektor helyzete és kihívásai 2013-ban*. Tanulmány, Szerkesztette: Kerekes György, 2013–2014, XXIII. évfolyam, Kiadó: TAS-11 Kft., 221–226.
- MTA PTI: „Az átalakuló magyar bankrendszer” kutatási program: *A bankprivatizáció, mint a bankrendszer fejlesztésének eszköze c. tanulmány* alapján, Budapest, 1994. (A Magyar Bankszövetség dokumentumai)
- MTA PTI: „Az átalakuló magyar bankrendszer” kutatási program: *A hitel-, bank- és adószolidációs folyamatok hatása a bankrendszerre*. Budapest, 1994. (A Magyar Bankszövetség dokumentumai)
- MTA PTI: „Az átalakuló magyar bankrendszer” kutatási program: *Adalékok a közelmúlt kormányzati bankprivatizációs politikájának krónikájához*. Budapest, 1994. (A Magyar Bankszövetség dokumentumai)
- MTA PTI: „Az átalakuló magyar bankrendszer” kutatási program: *A kétszintű magyar bankrendszer fejlődése 1987–1993*. Budapest, 1994. június (A Magyar Bankszövetség dokumentumai)
- Müller János: *Bankok – Érdek – Védelem* [kézirat]
- Örkény István: *Nászutasok a légyapíron*, Magvető Könyvkiadó, 1967.
- Pulai Miklós et al.: *Tízéves a magyar bankreform – Erdély Zsigmond Gábor: Új kihívás: a nemzetközi integráció*, Magyar Hivatalos Közlönykiadó Lajosmizsei Nyomda, 1997.
- Pulai Miklós et al.: *Tízéves a magyar bankreform – Göncz Árpád: Megnyitó*, Magyar Hivatalos Közlönykiadó Lajosmizsei Nyomda, 1997.
- Pulai Miklós et al.: *Tízéves a magyar bankreform – Hetényi István: Majd a történelem*, Magyar Hivatalos Közlönykiadó Lajosmizsei Nyomda, 1997.
- Pulai Miklós et al.: *Tízéves a magyar bankreform – Lámfalussy Sándor: Türelmékelés nélkül*, Magyar Hivatalos Közlönykiadó Lajosmizsei Nyomda, 1997.
- Pulai Miklós et al.: *Tízéves a Magyar Bankszövetség – Erdei Tamás előadása*, TAS-11 Kft., 1999.
- Pulai Miklós et al.: *Tízéves a Magyar Bankszövetség – Szalkai István előadása*, TAS-11 Kft., 1999.
- R. M. Hartwell: *The Industrial Revolution and Economic Growth*, Methuen&Co. Ltd.
- Romsics Ignác: *Bethlen István életpályája*, Népszabadság, 2013. október 5.
- Szita Szabolcs: *A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége – A GYOSZ kiépítése és tevékenysége 1902-től 1948-ig*. MGYOSZ-könyvek I. [h.n.], MGYOSZ, 1996.
- Tarafás Imre: *Bankrendszer és monetáris politika Magyarországon 1987–2000*, Aula, 2001.
- Tomka Béla: *Képes banktörténet – Magyar Pénzügyintézetek a kezdetektől az államosításig*, HVG Kiadói Zrt., 2006.
- Ürsprung János: *A kétszintű bankrendszer fejlődése Magyarországon 1987–1995*. Külgazdaság, 1996/7–8.
- Varga István: A Közgazdasági Szakértő Bizottság elgondolásai I., Közgazdasági Szemle, 4 (1957), 1231–1247.
- Varga István: A Közgazdasági Szakértő Bizottság elgondolásai II., Közgazdasági Szemle, 4 (1957), 997–1008.
- Várhegyi Éva: *Kis magyar bankprivatizáció*. In: Bácskai Tamás et al. (szerk.): *Bankról, pénzről, tőzsdéről. Válogatott előadások a Bankárképzőben 1988–1998*. Nemzetközi Bankárképző Központ Rt., 1998.
- Várhegyi Éva: *Bankvilág Magyarországon*, Helikon Kiadó, 2002.

Internetes források

- http://fn.hir24.hu/gazdasag/2007/05/31/hoskorszaki_szerepek/ – Gecse Mariann: Hőskorszaki szerepek (letöltés ideje: 2014. március 5.)
- http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/varga-marad-a-bank_ado-az-energiellatok-adooleget-fizetnek-414795 (letöltés ideje: 2014. március 8.)

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8663> (letöltés ideje: 2014. március 8.)

<http://www.parlament.hu/irom39/07037/07037.pdf> (letöltés ideje: 2014. március 8.)

http://www.portfolio.hu/gazdasag/lemondott_patai_a_bankszovetseg_elerol.175592.html (letöltés ideje: 2014. március 8.)

<http://www.mnb.hu/arfolyam-lekerdezes>

Az MGYOSZ Története, <http://www.mgyosz.hu/hu/index.php?fo=1&al=2>

Pethő Tibor: Mecenások – 70 éves a Magyar Nemzet, http://mno.hu/migr_1834/mecenasok-347119

Vértés István: *Szociálpolitikai előadások a TÉBE közgyűlésén*, http://mtdaportal.extra.hu/ADATTAR/cikk/v_cikk/vertes_istvan_szocialpolitikai_eloadasok_a_tebe_kozgyulesen.pdf

Levéltári források

Hegedűs Oszkár iratai (Hegedűs Oszkár, aki alapításától vezérigazgatója volt a Budapest Banknak, rendelkezésünkre bocsátotta a bank megalakulásának és működésének első éveiről szóló, általa megőrzött és bank-történeti értékkel bíró dokumentumokat. Ezért „Hegedűs Oszkár iratai”-ként hivatkozunk az onnan idézett részek esetében.)

Magyar Bankszövetség iratai

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL), Pesti Magyar Kereskedelmi Bank iratai (Z 41)